

DICAEARCHI Geographica quædam,

SIVE

DE VITA GRAECIAE.

Eiuſdem Deſcriptio Græciæ, verſibus iambicis, ad Theophraſtum.

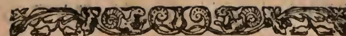
Cum Lat. interpretatione atque annot. Henr. Stephani, & eius dialogo qui inſcriptus eſt DICÆARCHI SYMPRACTOR.

EXCVDEBAT
HENR. STEPHANVS,

M. D. LXXXIX.

NICOLAO BRVLLARDO, SILLERII DOMINO, REGIS IN AVGVsto concilio consiliario, eiúsque apud Heluetios legato,

HENR. STEPHANVS S. D.

DICAEARCHI opusculum ad te mitto, vir ornatissime, (id est, quãdam operis geographici partem) quod antiquum quidem est, si seculum autoris spectetur: sed duobus certè modis nouum plurimis erit à quibus in manus sumi continget. Nouitatẽ enim in eo primùm habebit, quòd vllam eius operis partem incolumem esse, res sit omnibus propemodum inaudita: deinde verò, quòd ex eo multa discentur de Graecorum moribus quae lectorum auribus noua futura sunt. Quamuis enim ab eius

argumento qui geographi officio fungi vult, minime sit alienum, mores & vitæ instituta gentium de quibus scripturus est, commemorare, sed potius istud pars eius esse videatur; vtilissima illa quidem & iucundissima (vel Homero iudice, quē laudantem Vlyssem audimus quòd is sit

Qui mores hominum multorum vidit & vrbes:)

tamen & Strabonem & Pausaniam, Græcos itidem scriptores, hac in parte nō taciturnos tantum sed pene mutos habemus. At noster Dicæarchus ita de moribus disserit, quibus vniuscuiusque vrbis incolæ præditi erant, necnon vitæ instituta ita describit, vt hoc argumentum operi eius fuisse præcipuè propositum videatur. Quinetiam vt sua populum aliquem laude non fraudat, ita quam quis meretur notam ei inurit: & quidem comicorum testimoniis interdum vtens. Sic de Oropijs vel potius aduersus Oropios, hos Xe-

nonis versus affert,

Πάντες τελῶναι, πάντες εἰσὶν ἅρπαγες·
Καλὸν τέλος γένοιτο τοῖς Ὠρωπίοις.

Ubi in voce τέλος *festiuè ad* τελωνῶν *appellationem alluditur: quæ allusio interpretatione Latina repræsentari non potest. Uicißim autem Philisci comici testimonio Chalcidenses ornat,*

Χρηστῶν σφόδρ᾽ ἐστὶ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις.

Adeo autem vitia quibus laborabant vrbes quædam non celat, vt vno in loco multa tanquam in fasciculum collecta proponat, de Bœotia loquens: OROPI *habitare Auaritiam (sed* αἰσχροκέρδειαν *dicit, qua qui laborant, sordidè auari, vel potius vna voce sordidi vocantur)* TANAGRAE *commorari Inuidiam,* THESPIIS *Contentionem (sed Contendendi studium, siue Contentiosam naturam aut Contentiosum ingenium Græca vox hîc magis sonat)* THEBIS *Proteruiam,* ANTHEDONE *Ra-*

pacitatem(violentam quãdã auaritiam significat, sicut alterum illud sordidam auaritiam) CORONEAE *Curiositatem,* PLATAEIS *Iactantiam,* ONCHESTI *Febrem,* HALIARTI *Stupiditatem. Dicit autem ipsosmet Bœotos de his quæ apud se essent infortuniis solitos esse conqueri.*

De ipsa etiam Atheniensium vrbe quàm libere loquitur! sed tamen ita vt multo plura laudanda quàm vituperanda in ea se inuenire ostẽdat. Quid autem festiuius, quid lepidius, quid elegantius Lysippi versibus, quos de hac vrbe ab illo scriptos affert? Afferam igitur eos & ipse iam nunc, ne te quærendis tempus (cuius vt semper angustiis premaris tot negotia faciunt) impendere oporteat.

Εἰ μὴ τεθέασαι τὰς Ἀθήνας, στέλεχος εἶ·
Εἰ δὲ τεθέασαι, μὴ τεθήρευσαι δ᾽, ὄνος·
Εἰ δ᾽ εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις, κανθήλιον.

Quorum hæc est mea interpretatio, cuius te iudicem constituo,

Tu truncus es, si non Athenas videris:
Si visæ Athenæ non inescant, asinus es:
Si non graue has relinquere, es cantherius.

Atque hæc satis multa (vt opinor) ad præbendum tibi aliquod velut γεῦμα huius opusculi, quod olim ex Italia Matthæus Budæus Guillelmi Budæi filius, & Græcæ quidem linguæ studiosus, sed in Hebraicæ præsertim cognitione eam præstantiam quam pater in Græca consequutus, attulit.

Hæc autem geographica ante multos (vt plerique sciunt) annos iam excusa, ideo non prius edidi, quòd cuiusdam ad illa accessionis, sicut & ad ea SCYLACIS *quæ ab eodem acceperam, pariterque quarundam emendationum facta mihi spes esset. Sed quum desperare ea de re cœpissem, de emittendis tādem quæ*

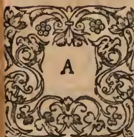
domus tamdiu parietibus inclusa manserant, consilium cepi.

Simul autem de illis tibi dicandis cogitaui, tum quòd te multis de causis dignissimum esse scirem in cuius manus talia venirent (præsertim quum ea eruditione instructus sis quæ ad ferendum de talibus iudicium requiritur) tum quòd nouam noui libri lectionem diuerticulum quoddam mærori tuo futuram sperarem, quā ex tam perturbato statu patriæ tuæ te, eius amantissimum & de ea semper optimè meritum, capere, minimè mirandum est. Vale.

DICAEARCHI Geographicorum ſcriptorum pars,

Henrici Stephani lucubratione illuſtrata.

ATHENAS deſcripturus Dicæarchus, viam quæ Athenas fert, prius deſcribit: vt in aliis etiam vrbibus facere cõſueuit. Nihil autem aliud, quàm amœnã eſſe, totámque cultam, dicit: & eiuſmodi quæ ipſam ſpectãtibus, aliquam humanitatis ſpẽ faciat. Eius verba ſunt, ὁδὸς δ' ἡδεῖα, γεωργουμένη πᾶσα, ἔχουσα τῇ ὄψει φιλάνθρωπον. Quæ ſiquis propius non aſpiciat, reponendum putet τὴν ὄψιν: ſed malim retinere τῇ ὄψει, & particulam τὶ interiicere, hoc modo, ἔχουσά τι τῇ ὄψει φιλάνθρωπον. Alioqui neceſſe fuiſſet dicere, ἔχουσα τῇ ὄψει τὸ φιλάνθρωπον: quũ φιλάνθρωπον hîc per ſe ſtare nõ poſſit. Quum autem dicit eam aſpectu aliquid humanitatis habere, videtur intelligere, ipſam intuen-

tibus nescio quid humanitatis promittere. Quem sensum illa etiam habent verba, quibus modò vsus sum. Sed è quo loco Athenas ferentem viam describat, id verò nescimus: ideóque scire non possumus, quòd desint ea quæ præcedebant has voces, Ἐντεῦθεν εἰς τὸ Ἀθηναίων ἔπεισιν ἄστυ. quibus subiungũtur illa, ὁδὸς ἡ ἡδεῖα, &c. Atque hîc suspectũ est etiam verbum ἔπεισιν: quum morẽ suum seruando (quem aliquot postea loci nobis ostendent) debuerit dicere, ἐντεῦθεν εἰς τὸ Ἀθηναίων εἰσὶν ἄστυ στάδια μ, vel ν, vel quicunque esse potuerit stadiorum numerus.

Athenienſium vrbem scribit esse talem vt primo aspectu, eorum expectationi qui in eam adueniunt, minimè sit responsura. Atq; hoc addit, postquã eam aquæ [vel bonæ aquę] inopia laborare, & malè in vias sectam esse, domorum plerasque, viles, paucas vsui esse [vel vtiles esse] dixit. Nisi quis χρησίμας, siue χρησίμους, commodas interpretari malit. Verùm hoc nõ adeò illius hac in parte existimationem apud eos qui peregrè in eã adueniebant, minuisset: quum incommodè habitare, eiusmodi sit incommodum quod huic vrbi cum aliis plerisque cõmune fuisse, vero absimile videri non possit, iudicium ex multis ædificiis multarum

quæ quotidie frequentantur vrbium (præcipuè tamen in certis quibusdam regionibus)facere volentibus. Vbi porrò ea commemorauit ob quę exteros,hanc in vrbem appellentes, vix aspectu primo credituros esse dicit, hanc esse illam vrbem quæ appelletur Athenæ: statim subiungit, paulo pòst credituros esse illos quod subitò credere vix potuerint: & tum ad descriptionem eorum quæ magno huic vrbi sunt ornamento,venit. Verùm hîc numerum mutat. quũ enim dixisset, ἀπιστηθείη ὑπὸ τῶν ξένων θεωρουμένη, &c. mox dicit, μετ' οὐ πολὺ πιστεύσειεν ἄν τις. Sed illud ἀπιστηθείη factũ est à me ex ἀποστηθείη:de quo dicam quum huius loci verba, iis quibus viæ mentionem facit,proxima, attulero. Ita igitur ille, Ἡ δὲ πόλις, ξηρὰ πᾶσα, οὐκ εὔυδρος· κακῶς ἐρρυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα. αἱ μὲν πολλαὶ τῶν οἰκιῶν, εὐτελεῖς, ὀλίγαι δὲ χρήσιμαι. ἀπιστηθείη δ' ἂν ἐξαίφνης ὑπὸ τῶν ξένων θεωρουμένη, εἰ αὐτή ἐστιν ἡ προσαγορευομένη τῶν Ἀθηναίων πόλις· μετ' οὐ πολὺ πιστεύσειεν ἄν τις. Hîc ex ἀποστηθείη (quod nullo tolerari modo potest) primò quidem faciendum esse putabam ἀπορηθείη: sed verbũ πιστεύσειεν oppositum, pro lectione illa ἀπιστηθείη, potius facit. Adde quòd minus durum est, θεωρου-

μένη ἀπιστηθείη εἰ ἐστὶ, quàm θεωρουμένη ἀπιστηθείη εἰ ἐστί. Minus durum esse quum dico, duriusculum esse non nego. Dicitur enim θεωρουμένη ἀπιστηθείη, pro οἱ θεωροῦντες ἀπιστήσειαν. Verùm hunc scriptorem & vocabula & loquendi genera sibi peculiaria habere comperi.

Vt autem ad sequentia pergamus, describens hic illa quæ magnum huic vrbi ornamentum afferunt (opponere autem velle videtur iis quæ de ædificiis priuatis dixerat: quasi ex illorum contemplatione crediturí sint noui hospites quod ex horum aspectu propemodum incredibile futurum erat) à theatro initium sumit: quod pulchritudine omnia totius orbis theatra anteire tradit. Templo Mineruæ locum in sua descriptione dat secundum: tertiũ habet Parthenon, theatro superiacẽs: quartũ, Olympium: quintus datur tribus gymnasiis, quæ consita esse arboribus & solum gramineum [seu herbidum] habere dicit. Eius verba sunt, ὠδεῖον τὸ κάλλιστον τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ κάλλιστον θέατρον, ἀξιόλογον, μετὰ καὶ θαυμαστὸν Ἀθηνᾶς ἱερὸν, πολυτελὲς, ἀπόβιον, ἄξιον θέας. ὁ καλούμενος Παρθενὼν ὑπερκείμενος τοῦ θεάτρου μεγάλην κατάπληξιν ποιεῖ τοῖς θεωροῦσιν. Ὀλύμπιον, ἡμιτελὲς μὲν, κατάπληξιν δ᾽ ἔχον τὴν τῆς οἰκο-

δομίας ὑπογραφήν· γινόμενον δ᾽ ἂν βέλτιστον εἴπερ συνετελέσθη. Γυμνάσια τρία, Ἀκαδημία, Λύκειον, Κυνόσαργες· πάντα κατάδενδρά τε καὶ τοῖς ἐδάφεσι ποώδη. Sed hîc quædam corrupta ſunt, ideóque nullus illis accentus à me eſt ſuperſcriptus. de quibus tamen antequam verba faciam, aliquid de Parthenone & de Olympio dicam. Parthenonis meminerunt cum alii, tum verò Strabo & Pauſanias: ſed ille templum eſſe non dicit (quod tamen colligi ex eo poteſt quòd eius mentionem faciat poſtquã templi Mineruæ & veteris templi Poliadis meminit) hic autẽ ſcribit, *In eo tẽplo quod Parthenona appellant*. At verò Olympii mentionem faciens Strabo, imperfectum fuiſſe relictum & ipſe teſtatur: & quidem eadẽ illa voce ἡμιτελὲς vtens. ὅπερ (inquit) ἡμιτελὲς κατέλιπε τελευτῶν ὁ ἀναθεὶς βασιλεύς. Apud Pauſaniam, Adrianum Iouis Olympii templum dedicaſſe legimus: vetus autem eiuſdem Iouis Olympii templum, exiſtimaſſe quoſdam à Deucalione fuiſſe ædificatum. Sed neutro in loco dicit ὀλύμπιον: verùm hîc quidem, ὀλυμπίου Διὸς ἱερὸν, illic autẽ, τοῦ Διὸς τοῦ ὀλυμπίου ναόν. Quinetiã Spartiatas habuiſſe Iouis Olympii templũ, idem in Laconicis tradit. At in Corinth.

cuiuſdam meminit quod eadem illa voce appellat ὀλύμπιον. Thucydides verò τὸ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἱερὸν vocat, lib. 2, pag. 54, meæ editionis. Sed tanquam de perfecto, non de imperfecto, loqui videtur. Nec Ariſtoteles de eo loquens, imperfectum manſiſſe dicit: qui Olympium nominat, ita ſcribens, Polit. lib. 5, *Tyranni eſt, ciues ad inopiā redigere, vt præſidium alere non neceſſe habeat, atque vt illis in opere quotidiano occupatis ſtruere inſidias non vacet. Exemplo ſunt AEgyptiæ pyramides, & dona quæ Cypſelidæ diis conſecrarunt: necnon Olympium, quod Piſiſtratidæ ædificandum curarunt.* Nunc vt ad ea quæ emendatione egent veniam, non dubito quin pro μετα ſcribendum ſit μέγα: at pro αποβιον nō malè (ſiquis meæ coniecturæ hîc quoque locus eſt) reponetur αποβλεπτον. Neutri autē voci accētum ſuperſcripſi, vt eo quòd accentu priuatæ eſſent, mendoſæ eſſe indicarentur. Illud adiectiuum ἀξιόλογον quum vel ad theatrum vel ad Mineruæ templum referri poſſit, ad hoc potius quàm ad illud pertinere crediderim: quòd poſtquā dictū eſt, κάλλιστον τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ θέατρον, oratio nō creſcere ſed potius decreſcere videatur, ſi idem dicatur eſſe ἀξιόλογον.

Exponit proximè ſequentibus verbis, quomodo hæc vrbs eorum deſiderio qui liberalium artium amore tenerentur, ſatiſfacere ob varias variorum philoſophorum ſcholas poſſet. Inde ad ea tranſit quæ terra illa producit: & maiorem horum ſuauitatem quàm abundantiam eſſe tradit. Suauitas enim declaratur his verbis, ἀτίμητα καὶ πρῶτα τῇ γεύσει (vbi obſeruandum eſt, ἀτίμητα talem vſum habere qualis eſt in ἀτίμητος φίλος: quod legitur in epiſtolis quæ vulgo Phalaridi adſcribuntur, pro amico qui nullo ſatis magno pretio æſtimari poteſt: quem vno verbo, inæſtimabilem ex Liuio dixeris) at verò raritatem oſtendant neceſſe eſt. hæ voces, μικρῷ δὲ σπανιώτερα. quanuis alioqui deeſſe quidpiam huic loco maniſeſtum ſit: quum ea comparatio qua hîc vtitur (ſunt enim hæc per comparationem dicta, μικρῷ δὲ σπανιώτερα) non habeat quò referatur. Neque verò ea tantùm quæ illis verbis reſpondeant, ſed alia etiam deſiderari, credibile eſt. Eſſet enim ἀπροσδιόνυσος aut ſaltem abrupta mentio eius rei quæ ſeruitutis obliuionem induceret, niſi aliqua iam de hac ſeruitute dicta eſſent. Quinetiam aduerſatiua particula ἀλλὰ vim ſuam non retinuiſſet, ideóque locum hîc nullum

NICOLAO BRVLLARDO, SILLERII DOMINO, REGIS IN AVGVsto concilio consiliario, eiúsque apud Heluetios legato,

HENR. STEPHANVS S. D.

DICAEARCHI *opusculum ad te mitto, vir ornatissime, (id est, quandam operis geographici partem) quod antiquum quidem est, si seculum autoris spectetur: sed duobus certè modis nouum plurimis erit à quibus in manus sumi continget. Nouitatem enim in eo primùm habebit, quòd vllam eius operis partem incolumem esse, res sit omnibus propemodum inaudita: deinde verò, quòd ex eo multa discentur de Græcorum moribus quæ lectorum auribus noua futura sunt. Quamuis enim ab eius*

argumento qui geographi officio fungi vult, minimè sit alienum, mores & vitæ instituta gentium de quibus scripturus est, commemorare, sed potius istud pars eius esse videatur; vtilissima illa quidem & iucundissima (vel Homero iudice, quē laudantem Vlyssem audimus quòd is sit

Qui mores hominum multorum vidit & vrbes:)

tamen & Strabonem & Pausaniam, Græcos itidem scriptores, hac in parte nō taciturnos tantùm sed penè mutos habemus. At noster Dicæarchus ita de moribus disserit, quibus vniuscuiusque vrbis incolæ præditi erant, necnon vitæ instituta ita describit, vt hoc argumentum operi eius fuisse præcipuè propositum videatur. Quinetiam vt sua populum aliquem laude non fraudat, ita quam quis meretur notam ei inurit: & quidem comicorum testimoniis interdum vtens. Sic de Oropijs vel potius aduersus Oropios, hos Xe-

nonis versus affert,

Πάντες τελῶναι, πάντες εἰσὶν ἅρπαγες·
Κακὸν τέλος γένοιτο τοῖς Ὠρωπίοις.

Ubi in voce τέλος *festiuè ad* τελωνῶν *appellationem alluditur: quæ allusio interpretatione Latina repræsentari non potest. Vicissim autem Philisci comici testimonio Chalcidenses ornat,*

Χρηστῶν σφόδρ' ἐστὶ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις.

Adeo autem vitia quibus laborabant vrbes quædam non celat, vt vno in loco multa tanquam in fasciculum collecta proponat, de Bœotia loquens: OROPI *habitare Auaritiam (sed* αἰσχροκέρδειαν *dicit, qua qui laborant, sordidè auari, vel potius vna voce sordidi vocantur)* TANAGRAE *commorari Inuidiam,* THESPIIS *Contentionem (sed Contendendi studium, siue Contentiosam naturam aut Contentiosum ingenium Græca vox hîc magis sonat)* THEBIS *Proteruiam,* ANTHEDONE *Ra-*

pacitatem (violentam quãdã auaritiam significat, sicut alterum illud sordidam auaritiam) CORONEAE *Curiositatem,* PLATAEIS *Iactantiam,* ONCHESTI *Febrem,* HALIARTI *Stupiditatem. Dicit autem ipsosmet Bœotos de his quæ apud se essent infortuniis solitos esse conqueri.*

De ipsa etiam Atheniensium vrbe quàm liberè loquitur! sed tamen ita vt multo plura laudanda quàm vituperanda in ea se inuenire ostẽdat. Quid autem festiuius, quid lepidius, quid elegantius Lysippi versibus, quos de hac vrbe ab illo scriptos affert? Afferam igitur eos & ipse iam nunc, ne te quærendis tempus (cuius vt semper angustiis premaris tot negotia faciunt) impendere oporteat.

Εἰ μὴ τεθέασαι τὰς Ἀθήνας, στέλεχος εἶ·
Εἰ δὲ τεθέασαι, μὴ τεθήρευσαι δ᾽, ὄνος·
Εἰ δ᾽ εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις, κανθήλιον.

Quorum hæc est mea interpretatio, cuius te iudicem constituo,

Tu truncus es, si non Athenas videris:
Si visæ Athenæ non inescant, asinus es:
Si non graue has relinquere, es cantherius.

Atque hæc satis multa (vt opinor) ad præbendum tibi aliquod velut γεῦμα huius opusculi, quod olim ex Italia Matthæus Budæus Guillelmi Budæi filius, & Græcæ quidem linguæ studiosus, sed in Hebraicæ præsertim cognitione eam præstantiam quam pater in Græcæ consequutus, attulit.

Hæc autem geographica ante multos (vt plerique sciunt) annos iam excusa, ideo non prius edidi, quòd cuiusdam ad illa accessionis, sicut & ad ea SCYLACIS *quæ ab eodem acceperam, paritérque quarundam emendationum facta mihi spes esset. Sed quum desperare ea de re cœpissem, de emittendis tãdem quæ*

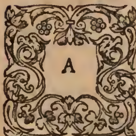
domus tamdiu parietibus inclusa manserant, consilium cepi.

Simul autem de illis tibi dicandis cogitaui, tum quòd te multis de causis dignissimum esse scirem in cuius manus talia venirent (præsertim quum ea eruditione instructus sis quæ ad ferendum de talibus iudicium requiritur) tum quòd nouam noui libri lectionem diuerticulum quoddam mærori tuo futuram sperarem, quā ex tam perturbato statu patriæ tuæ te, eius amantissimum & de ea semper optimè meritum, capere, minimè mirandum est. Uale.

DICAEARCHI Geographicorum ſcriptorum pars,

Henrici Stephani lucubratione illuſtrata.

ATHENAS deſcripturus Dicæarchus, viam quæ Athenas fert, prius deſcribit, vt in aliis etiam vrbibus facere cõſueuit. Nihil autem aliud, quàm amœnã eſſe, totámque cultam, dicit: & eiuſmodi quæ ipſam ſpectãtibus, aliquam humanitatis ſpẽ faciat. Eius verba ſunt, ὁδὸς δ' ἡδεῖα, γεωργουμένη πᾶσα, ἔχουσα τῇ ὄψει φιλάνθρωπον. Quæ ſiquis propius non aſpiciat, reponendum putet τὴν ὄψιν: ſed malim retinere τῇ ὄψει, & particulam τι interiicere, hoc modo, ἔχουσά τι τῇ ὄψει φιλάνθρωπον. Alioqui neceſſe fuiſſet dicere, ἔχουσα τῇ ὄψει τὸ φιλάνθρωπον: quũ φιλάνθρωπον hîc per ſe ſtare nõ poſſit. Quum autem dicit eam aſpectu aliquid humanitatis habere, videtur intelligere, ipſam intuen-

tibus nescio quid humanitatis promittere. Quem sensum illa etiam habent verba, quibus modò vsus sum. Sed è quo loco Athenas ferentem viam describat, id verò nescimus: ideóque scire non possumus, quòd desint ea quæ præcedebant has voces, Ἐντεῦθεν εἰς τὸ Ἀθηναίων ἔπεισιν ἄστυ. quibus subiungũtur illa, ὁδὸς δ' ἡδεῖα, &c. Atque hîc suspectũ est etiam verbum ἔπεισιν: quum morẽ suum seruando (quem aliquot postea loci nobis ostendent) debuerit dicere, ἐντεῦθεν εἰς τὸ Ἀθηναίων εἰσὶν ἄστυ στάδια μ, vel ν, vel quicunque esse potuerit stadiorum numerus.

Atheniensium vrbem scribit esse talem vt primo aspectu, eorum expectationi qui in eam adueniunt, minimè sit responsura. Atq; hoc addit, postquã eam aquæ [vel bonæ aquę] inopia laborare, & malè in vias sectam esse, domorum plerasque, viles, paucas vsui esse [vel vtiles esse] dixit. Nisi quis χρησίμας, siue χρησίμους, commodas interpretari malit. Verùm hoc nõ adeò illius hac in parte existimationem apud eos qui peregrè in eã aduenicbant, minuisset: quum incommodè habitare, eiusmodi sit incommodum quod huic vrbi cum aliis plerisque cõmune fuisse, vero absimile videri non possit, iudicium ex multis ædificiis multarum

quæ quotidie frequentantur vrbium (præcipuè tamen in certis quibuſdam regionibus)facere volentibus. Vbi porrò ea commemorauit ob quę exteros,hanc in vrbem appellentes , vix aſpectu primo credituros eſſe dicit, hanc eſſe illam vrbem quæ appelletur Athenæ: ſtatim ſubiungit, paulo pòſt credituros eſſe illos quod ſubitò credere vix potuerint: & tum ad deſcriptionem eorum quæ magno huic vrbi ſunt ornamento,venit. Verùm hîc numerum mutat. quũ enim dixiſſet, ἀπιστηθείη ὑπὸ τῶν ξένων θεωρουμένη, &c. mox dicit, μετ' οὐ πολὺ πιστεύσειεν ἄν τις. Sed illud ἀπιστηθείη factũ eſt à me ex ἀποστηθείη:de quo dicam quum huius loci verba , iis quibus viæ mentionem facit,proxima, attulero. Ita igitur ille, Ἡ δὲ πόλις, ξηρὰ πᾶσα , οὐκ εὔυδρος· κακῶς ἐρρυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα. αἱ μὲν πολλαὶ τῶν οἰκιῶν, εὐτελεῖς, ὀλίγαι δὲ χρήσιμαι. ἀπιστηθείη δ' ἂν ἐξαίφνης ὑπὸ τῶν ξένων θεωρουμένη , εἰ αὐτή ἐστιν ἡ προσαγορευομένη τῶν Ἀθηναίων πόλις· μετ' οὐ πολὺ πιστεύσειεν ἄν τις. Hîc ex ἀποστηθείη (quod nullo tolerari modo poteſt) primò quidem faciendum eſſe putabam ἀπορηθείη : ſed verbũ πιστεύσειεν oppoſitum , pro lectione illa ἀπιστηθείη , potius facit. Adde quòd minus durum eſt, θεωρου-

μένη ἀπιστηθείη εἰ ὅστι, quàm θεωρουμένη ἀποστηθείη εἰ ὅστι. Minus durum eſſe quum dico, duriuſculum eſſe non nego. Dicitur enim θεωρουμένη ἀπιστηθείη, pro οἱ θεωροῦντες ἀπιστήσειαν. Verùm hunc ſcriptorem & vocabula & loquendi genera ſibi peculiaria habere comperi.

Vt autem ad ſequentia pergamus, deſcribens hic illa quæ magnum huic vrbi ornamentum afferunt (opponere autem velle videtur iis quæ de ædificiis priuatis dixerat: quaſi ex illorum contemplatione credituri ſint noui hoſpites quod ex horum aſpectu propemodum incredibile futurum erat) à theatro initium ſumit: quod pulchritudine omnia totius orbis theatra anteire tradit. Templo Mineruæ locum in ſua deſcriptione dat ſecundum: tertiũ habet Parthenon, theatro ſuperiacẽs: quartũ, Olympium: quintus datur tribus gymnaſiis, quæ conſita eſſe arboribus & ſolum gramineum [ſeu herbidum] habere dicit. Eius verba ſunt, Ὧδε δὲ ἦν τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ κάλλιστον θέατρον, ἀξιόλογον, μετὰ καὶ θαυμαστὸν Ἀθηνᾶς ἱερὸν, πολυτελὲς, ἀπόβιον, ἄξιον θέας. ὁ καλούμενος Παρθενὼν ὑπερκείμενος τοῦ θεάτρου μεγάλην κατάπληξιν ποιεῖ τοῖς θεωροῦσιν. Ὀλύμπιον, ἡμιτελὲς μὲν, κατάπληξιν δ᾽ ἔχον τὴν τῆς οἰκο-

δομίας ὑπογραφὴν· γινόμενον δ᾽ ἂν βέλτιστον εἴπερ συνετελέσθη. Γυμνάσια τρία, Ἀκαδημία, Λύκειον, Κυνόσαργες· *πάντα καταδενδρά τε καὶ τοῖς ἐδάφεσι ποώδη.* Sed hîc quædam corrupta ſunt, ideóque nullus illis accentus à me eſt ſuperſcriptus. de quibus tamen antequam verba faciam, aliquid de Parthenone & de Olympio dicam. Parthenonis meminerunt cum alii, tum verò Strabo & Pauſanias: ſed ille templum eſſe non dicit (quod tamen colligi ex eo poteſt quòd eius mentionem faciat poſtquã templi Mineruæ & veteris templi Poliadis meminit) hic autẽ ſcribit, *In eo tẽplo quod Parthenona appellant.* At verò Olympii mentionem faciens Strabo, imperfectum fuiſſe relictum & ipſe teſtatur: & quidem eadẽ illa voce *ἡμιτελὲς* vtens. *ὅπερ* (inquit) *ἡμιτελὲς κατέλιπε τελευτῶν ὁ ἀναθεὶς βασιλεύς.* Apud Pauſaniam, Adrianum Iouis Olympii templum dedicaſſe legimus: vetus autem eiuſdem Iouis Olympii templum, exiſtimaſſe quoſdam à Deucalione fuiſſe ædificatum. Sed neutro in loco dicit *ὀλύμπιον*: verùm hîc quidem, *ὀλυμπίου Διὸς ἱερὸν*, illic autẽ, *τοῦ Διὸς τοῦ ὀλυμπίου ναόν.* Quinetiã Spartiatas habuiſſe Iouis Olympii templũ, idem in Laconicis tradit. At in Corinth.

cuiusdam meminit quod eadem illa voce appellat ὀλύμπιον. Thucydides verò τὸ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἱερὸν vocat, lib. 2, pag. 54, meæ editionis. Sed tanquam de perfecto, non de imperfecto, loqui videtur. Nec Aristoteles de eo loquens, imperfectum mansisse dicit: qui Olympium nominat, ita scribens, Polit. lib. 5, *Tyranni est, ciues ad inopiã redigere, vt præsidium alere non necesse habeat, atque vt illis in opere quotidiano occupatis struere insidias non vacet. Exemplo sunt AEgyptiæ pyramides, & dona quæ Cypselidæ diis consecrarunt: necnon Olympium, quod Pisistratidæ ædificandum curarunt.* Nunc vt ad ea quæ emendatione egent veniam, non dubito quin pro μετα scribendum sit μέγα: at pro απόβιον nõ malè (siquis meæ coniecturæ hîc quoque locus est) reponetur ἀπόβλεπτον. Neutri autẽ voci accẽtum superscripsi, vt eo quòd accentu priuatæ essent, mendosæ esse indicarentur. Illud adiectiuum ἀξιόλογον quum vel ad theatrum vel ad Mineruæ templum referri possit, ad hoc potius quàm ad illud pertinere crediderim: quòd postquã dictũ est, κάλλιστον τῶν ἐν τῇ οἰκουμένῃ θέατρον, oratio nõ crescere sed potius decrescere videatur, si idem dicatur esse ἀξιόλογον.

Exponit proximè ſequentibus verbis, quomodo hæc vrbs eorum deſiderio qui liberalium artium amore tenerentur, ſatiſfacere ob varias variorum philoſophorum ſcholas poſſet. Inde ad ea tranſit quæ terra illa producit: & maiorem horum ſuauitatem quàm abundantiam eſſe tradit. Suauitas enim declaratur his verbis, ἀτίμητα καὶ πρῶτα τῇ γεύσει (vbi obſeruandum eſt, ἀτίμητα talem vſum habere qualis eſt in ἀτίμητος φίλος: quod legitur in epiſtolis quæ vulgo Phalaridi adſcribuntur, pro amico qui nullo ſatis magno pretio æſtimari poteſt: quem vno verbo, inæſtimabilem ex Liuio dixeris) at verò raritatem oſtendant neceſſe eſt. hæ voces, μικρῷ δὲ σπανιώτερα. quanuis alioqui deeſſe quidpiam huic loco manifeſtum ſit: quum ea comparatio qua hîc vtitur (ſunt enim hæc per comparationem dicta, μικρῷ δὲ σπανιώτερα) non habeat quò referatur. Neque verò ea tantùm quæ illis verbis reſpondeant, ſed alia etiam deſiderari, credibile eſt. Eſſet enim ἀπροσδιονύσως aut ſaltem abrupta mentio eius rei quæ ſeruitutis obliuionem induceret, niſi aliqua iam de hac ſeruitute dicta eſſent. Quinetiam aduerſatiua particula ἀλλὰ vim ſuam non retinuiſſet, ideóque locum hîc nullum

habuisset, nisi aliqua quibus aduersaretur, præcessissent. Hunc enim ex illis verbis sensum colligimus, Sed peregrinorum animis obliuionem seruitutis affert studium atque opera quã in rebus quæ suis desideriis sunt consentaneæ, ponunt. Huc pertinet etiam quod dicit ψυχῆς ἀπάτη. nã ἀπάτη tale esse crediderim quale apud Nasonem est fallere: vbi dicit *fallere curas*. vt,

Fallebat curas ægráque corda labor.

Eiusmodi est apud eum (licet κακοζηλίαν quandam præ se ferens) *dare verba curis*: in hoc versu,

Experior curis & dare verba meis. In eo autẽ cui hic adiũctus est, *fallere labores* dicit,

Detineo studiis animum, fallóque labores.

Sic igitur studia quibus animus detinetur, & quibus curæ atque labores falluntur, sunt ψυχῆς ἀπάτη. Quæ autem sequuntur, durè & ipsa dicta sunt; ex quibus non aliũ posse sensum erui puto, quàm, plebeculã præ voluptate quam afferunt res spectatu dignæ, famem suam non sentire, & cibi etiam obliuisci: at iis qui habent vnde ad vitam necessaria comparent, nullam cum hac posse conferri vrbem, quod ad delectationem attinet. Clauditur tandem hic locus sermone quodam qui OEdipo planè opus habet.

Tota descriptio est ita scripta, Ἑορταὶ παντοδαπαὶ φιλοσόφων παντοδαπῶν, ψυχῆς ἀπάται καὶ ἀνάπαυσις· σχολαὶ πολλαὶ, θέαι συνεχεῖς. τὰ γινόμενα ἐκ τῆς γῆς πάντα, ἀτίμητα καὶ πρῶτα τῇ γεύσει, μικρῷ δὲ σπανιώτερα. ἀλλ' ἡ τῶν ξένων ἑκάστοις συνοικειουμένη ταῖς ἐπιθυμίαις εὐάρμοστος διατριβή, περισπῶσα τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ ἀρέσκον, λήθην τῆς δουλείας ἐργάζεται. ἔστι δὲ ταῖς μὲν θέαις ἡ πόλις καὶ σχολαῖς τοῖς δημοτικοῖς ἀνεπαίσθητος λιμὸς, λήθην ἐμποιοῦσα τῆς τῶν σίτων προσφορᾶς· ἐφόδια δὲ ἔχουσιν, οὐδεμία τοιαύτη πρὸς ἡδονήν. καὶ ἕτερα δὲ ἡ πόλις ἡδέα ἔχει καὶ πολλά. καὶ γὰρ αἱ σύνεγγυς αὐτῆς πόλεις προάστεια τῶν Ἀθηναίων εἰσίν. ἀγαθοὶ δὲ οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν παντὶ τεχνίτῃ περιποιῆσαι δόξαν μεγάλην ἐπὶ τοῖς ἐντυγχανομένοις, ἐκβαλόντες τὰς εὐημερίας, θαυμαστὸν πλινθίνων ζώων ἀνθρώπῳ διδασκάλιον.

CAP. II.

ATHENIENSIUM deinceps & Atticorū mores valde inter se dissimiles describit: illorum, laudandos: horū contrà, vituperandos. Quemadmodū autē hoc præcipuè nomine com-

mendanda fuiſſe videntur iſta huius autoris ſcripta, quòd in iis de moribus etiam ageret quibus ipſarum vrbium incolæ præditi eſſent, ita inter eos locos quibus alicuius populi mores deſcribit, præcipuos eſſe duos exiſtimo: eum nimirum in quo fuſè Thebanorum ingenium perſequitur: & iſtum, vtpote ex quo nõnulla minimè vulgaria, præſertímq; illud inter Athenienſes & Atticos hac in parte diſcrimẽ ſcitu digniſſimũ, diſcamus. Ex incolis (inquit) alii ſunt Attici, alii Athenienſes. Attici quidem, curioſè loquaces, occulti & tecti, ſycophantæ, exploratores vitæ peregrinorum: at verò Athenienſes magno ſunt animo præditi: inéſtque moribus illorum ſimplicitas: quinetiam genuini ſunt amicitiæ cuſtodes[vel conſeruatores.] Deinde poſtquam paucula interiecit, de quibuſdam quos λογογράφους appellat, (quæ paulo pòſt explicabo) addit de Atheniẽſibus, vel potius de iis quos ſinceros [ſeu puros] Athenienſes appellat, eſſe acres artium auditores. Sed omiſſio vnius vocabuli nos hîc incertos reddit. Ita enim apud eum legitur, οἱ δὲ εἰλικρινεῖς Ἀθηναῖοι, δριμεῖς τῶν τεχνῶν ἀκροαταὶ, διὰ τὰς συνεχεῖς * nam deeſſe ſubſtãtiuum quod cum συνεχεῖς iungatur, manifeſtum eſt. Miretur præ-

terea quiſpiā cur εἰλικρινεῖς addiderit, quaſi primùm quidem Athenarum incolas in Atticos & Athenienſes diuidens, & omnes generaliter Athenienſes ab Atticis diſtinguẽs, quod ad mores attinet: deinde ſubdiuiſione de ipſis Atheniẽſibus vtẽs. Alioqui dicendũ fuerit, illum nolle hanc laudem vni Athenienſium parti eſſe peculiarẽ, ſed eos ipſos de quibus iam loquutus ſit Athenienſes velle ſignificare. perinde acſi dixiſſet, ἐκεῖνοι δὲ οἱ εἰλικρινεῖς Ἀθηναῖοι, & intelligeret, illos etiã quos Atticos vocauit, generali Atheniẽſium nomine comprehendi: quum tamen non ſint Athenienſes εἰλικρινεῖς, id eſt, ſinceri ſiue puri Athenienſes: vel, puri puti Athenienſes.

Cæterùm in deſcribendis quidem Athenienſium moribus, verbis ſatis apertis vſus eſt: ſed iſtud quod de Atticis dicit, περίεργοι τῶν λαλιᾶς, non vnam expoſitionem admittit: & quidem in vtroque vocabulo. Nam περίεργοι potius quidem dicuntur homines qui ſunt curioſi, qui anxiam & putidam quodammodo diligentiam adhibent in re quapiam: ac præſertim ſi res ea ſit eiuſmodi, quæ nec magnam laudẽ nec magnam vtilitatem afferre poſſit. Potius inquam ita accipitur iſtud vocabulum: verùm id transferẽ-

do ad personam quod alioqui magis rei cõuenit, possunt etiã περίεργοι intelligi fortasse qui superuacaneè re quapiã vtũtur, nec loci ac temporis ratioñẽ habẽtes: qui nimii sunt siue nimis frequentes in vsu rei cuiuspiam: siue, quibus nimium frequens est rei alicuius vsus. Alioqui siquis hoc tantùm cogitet, quod curiosum est, id esse superuacaneũ, quæ sit inter has expositiones differentia, minimè percipiet. Sed huius adiectiui interpretationem ex substantiui sequentis interpretatione pendere, non immeritò quis dixerit. Si enim λαλιαὶ de sermonibus iis intelligatur, qui loquacibus vel nugari volentibus conueniunt (vel breuius, de futilibus & nugatoriis sermonibus) tum curiositatẽ taxari ille putet, quòd in iis quoque non secus ac seriis, curiosi essent: sin ad dicacitatẽ referatur, tum verò nimium eius vsum notari existimet. Vtrãq; autẽ significationem inesse huic substãtiuo constat: priorem quidem, ex Plutarcho, qui λαλιὰν ἄτακτον καὶ φλυαρίαν vocat quod λόγον κενὸν καὶ φλυαρώδη dixerat: posteriorem ex Aristophane, qui λαλιὰν & στωμυλίαν copulat. Adde quòd pro hac expositione facit Ἀττικὸς μυκτὴρ, qui in prouerbium abiit. Verùm vt hanc disceptationem claudam, & controuersiam, quã-

tum in me erit, dirimam, pluralis quoque huic posteriori significationi non itidem aptus esse videtur: atque vt hoc detur, cur nõ liberum alicui erit vocem περίεργοι ad curiosum dicacitatis vsum, non minus quàm ad nimium & superuacaneũ eiusdẽ vsum referre? Cæterùm quum addit ὕπουλοι, multo fœdiorem illis ignominiæ notam inurit. Sunt enim ei ὕπουλοι, qui minimè sunt candidi, qui minimè sunt aperti, sed occulti ac tecti, & simulati. Præsertim tamẽ significatur ea simulatio qua vtuntur qui occultè simultates alunt, *qui ont vn gardederriere*, vt Gallicè loquimur. Illis autem verbis Tectus & Occultus quum ita vtor, ab vsu Latinæ linguæ minimè discedo. Nam Cicero, qui Apertum hominem dixit, idem vicissim & Tectum. Quinetiam Occultum apud eundem legimus, vbi dicit, *Sin autem me astutum & occultum lubet fingere.* Idem De fin. lib. 2, hæc copulauit, *Is enim qui occultus & tectus dicitur, tantum abest vt se indicet, perficiet etiam vt dolere alterius improbè facto videatur. Quid est enim aliud esse versutum?* Qua de re monere lectorem volui, ne me verba illa in meo etiam Thesauro Græcæ linguæ temere vsurpasse, præsertímque illud Tectus ex Gallici sermonis imitatione

ſumpſiſſe putaret. Hoc autem addo, in aliquot Ciceronis locis, planè reſpondere vocem Tectus metaphoricam Græcæ στεγανός: cuius origo pariter origini illius reſpondet. eſt enim à στέγω, ſignificante Tego. Dicitúrque interdū metaphorica itidem ſignificatione στέγω, pro Arcana ſeu ſecreta in pectore clauſa cōtineo, & caueo diligenter ne lingua ea effutiat. Ideóque στεγανώτερος Ἀρεοπαγίτου, quod prouerbialiter dicitur, malim interpretari Tectior Areopagita, quàm Taciturnior Areopagita. Quiſquis enim tectus eſt, is etiam taciturnus eſſe ſolet, in iis quidem certè quæ occultare vult: ſed qui taciturnus, non continuò dicendus eſt tectus. Vtitur autem comparatiuo & Cicero in Oratore. Iam verò eſſe ita intelligendum illud prouerbium, vel hæc AEliani verba teſtantur, ἔλεγε στεγανωτάτους εἶναι τοὺς βουλευτὰς, καὶ φυλάττειν τὰ τῆς σκέψεως ἀπόῤῥητα. Sed obſeruandum eſt diligenter quod dixi, quum noſter ſcriptor videatur latam nomini ὕπουλοι ſignificationem dediſſe, tanquā opponere volēs Atticos ὑπούλους Athenienſibus, quos vocat ἁπλοῦς τοῖς τρόποις: tamē vocē illā dici potius de hominib⁹ qui in iis quas alūt ſimultatib⁹, occulti ſūt & tecti.

Poſtremum illud, eſſe exploratores ſeu

obſeruatores vitæ peregrinorum, conuenit cum proximè præcedéte epitheto συκοφαντώδεις. eſt enim ſycophantarum ita in vitam aliquorum inquirere. Ideo autem potius peregrinorum vitam eos exploraſſe credibile eſt, quòd moribus & inſtitutis vrbis, ipſiſque legibus non aſſueti, ſæpe delinquerent, aut aliquid ſaltè committerẽt quod ſycophãtis occaſionẽ eos calumniis ſuis exagitandi præberet: præterea quòd magis auxilio & patrocinio deſtituti eſſent. Sic certè his peregrinis negotiũ faceſſi dicit à quibuſdã quos λογογράφους appellat: perinde (vt opinor) acſi quis Latinè per contemptum, ſimúlq; nomine inuidioſo vti volẽs, rabulas appellet eos qui cauſidici vocantur. Vtitur porro participio σείοντες in ſignificatione valde rara, ſed ab Heſychio tamẽ annotata. Neq; enim dubito quin σείοντες hîc ſit συκοφαντοῦντες. Sed poſtquã dixit ille σείειν eſſe interdum συκοφαντεῖν, addit ſumptam eſſe metaphoram ἀπὸ τῶν τὰ ἀκρόδρυα σειόντων: eò reſpiciens, ni fallor, quòd ſicut arbori, quoties ſuccutitur, aliqua ſuorum fructuũ pars decidit, ſic illi qui à ſycophantis exagitantur, non ſoleant ſine aliqua bonorum ſuorum iactura, eorum calumnias effugere. Quòd ſi nullum ſignificationis huius

testimonium extaret, qua *σείειν* ponitur pro *συκοφαντεῖν*, videri posset ita sumendum vt *ἀνασείειν* interdum sumi videmus: pro Solicitarę ad res nouas, siue Concitare ad seditionem. Cæterùm paucis tandem verbis encomium Athenarum latissimè patẽs, includit: dicens, quantum cæteræ vrbes in iis quæ ad voluptatem, necnon iis quæ ad vitæ emendationem pertinent, ab agris differrent (nisi quis malit, quantum agris præstarent) tantum discriminis inter Atheniensium vrbem & reliquas fuisse.

Totius huius loci verba hæc sunt, Τῶν δ' ἐνοικούντων, οἱ μὲν αὐτῶν, Ἀττικοὶ, οἱ δὲ, Ἀθηναῖοι. οἱ μὲν Ἀττικοὶ, περίεργοι ταῖς λαλιαῖς, ὕπουλοι, συκοφαντώδεις, παρατηρηταὶ τῶν ξενικῶν βίων· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, μεγαλόψυχοι, ἁπλοῖ τοῖς τρόποις, φιλίας γνήσιοι φύλακες. Διατρέχουσι δέ τινες ἐν τῇ πόλει λογογράφοι, σείοντες τοὺς παρεπιδημοῦντας καὶ εὐπόρους τῶν ξένων. οὓς ὅταν ὁ δῆμος λάβῃ, σκληραῖς περιβάλλει ζημίαις. οἱ δὲ εἰλικρινεῖς Ἀθηναῖοι, δριμεῖς τῶν τεχνῶν ἀκροαταὶ, διὰ τὰς συνεχεῖς * τὸ καθόλου δ' ὅσον αἱ λοιπαὶ πόλεις πρός τε ἡδονὴν καὶ βίου διόρθωσιν τῶν ἀγρῶν διαφέρουσι, τοσοῦτον τῶν λοιπῶν πόλεων ἡ τῶν Ἀθηναίων παραλλάττει. Possem autem aliquot Græcorũ locos cum illa morum descriptione in quibusdam cõuenientes

uenientes

proferre (ac nominatim poetarum comicorum) verùm id huius loci esse non arbitror.

CAP. III.

THENÁRVM encomio, quod paucis verbis inclusum, latissimè patere dixi, admonitionē de periculo quod à meretricibus imminet, subiūgit, Verùm summa (inquit) in vitandis meretricibus adhibenda est diligētia: nequis per imprudentiam malo suaui intereat. Vel, Sed à meretricibus, quātum fieri potest, cauere oportet, nequis in dulce exitiū insciēs incidat. Eius verba sunt, φυλακτέον δ' ὡς ἔνι μάλιστα τὰς ἑταίρας, μὴ λάθῃ τις ἡδέως ἀπολόμενος. Quod loquēdi genus, per verbū λανθάνειν, quū possim aliis etiā modis, seruato eodē sēsu, interpretari, ad meū Thesaurū Grecæ linguæ lectores, qui eos discendi desiderio tenebuntur, remittere malo. Illis porro verbis elegātissimos & lepidissimos Lysippi versus subiungit: non alia præfatione vtens, quàm hac, οἱ στίχοι Λυσίππου. Sic autem solet hic scriptor testes comicos citare, dicendo

tantummodo οἱ στίχοι, vel ὁ στίχος: miniméq; addẽdo illic μαρτυροῦσι, hîc μαρτυρεῖ, vel aliud huiuſmodi verbũ. Ita igitur Lyſippus,

Εἰ μὴ τεθέασαι τὰς Ἀθήνας, στέλεχος εἶ·
Εἰ δὲ τεθέασαι, μὴ τεθήρευσαι δ', ὄνος·
Εἰ δ' εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις, κανθήλιον.

Quorum verſuum elegantia quoniam cum obſcuritate coniuncta eſt, quem ex illis erui ſenſum, lectori conſiderãdum proponam, eiúſque iudicio (ſi modò hoc illi non obtuſum eſt atque hebes) ſubiiciam.

Si (inquit) Athenarum ſpectator non fuiſti, truncus es. Quod perinde eſſe puto acſi diceret, Si, quum tantis támque variis laudibus Athenæ ab omnibus efferantur, eas tamen non ſpectaſti, quòd laudes illæ nullum tibi eas viſendi deſiderium excitarint, non homo, ſed truncus appellandus es.

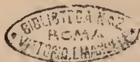
Sin earũ ſpectator fuiſti, ſed nõ es irretit⁹, aſinus es. Id eſt, Sin ita ſpectator earũ fuiſti vt te ſuis illecebris nõ irretierint, es aſinus.

At ſi æquo animo ab illis diſcedis, es aſinus clitellarius. Quẽ tamẽ verſum admittere ſenſum duplicem exiſtimo: vt declarabo, quum meam de tribus his appellationibus, στέλεχος, ὄνος, κανθήλιον, ſententiam aperuero. Voce στέλεχος truncum arboris ſignificari, ſatis notum eſt: ſed hoc quoq; ſciendum eſt,

eadem metaphora Græcos ſuum στέλεχος interdum vſurpare, qua Latini ſuam vocem truncus vſurpant : quos meritò illos hac quoque in re imitari dixerimus. Pro eodem dicunt & caudex, necnon ſtipes. Cicero De aruſp. reſponſis, *Neque enim accuſandũ eum vnquam putaui: non plus quàm ſtipitem illũ, qui quorum hominum eſſet, neſciremus: niſi ſe Ligurẽ eſſe ipſemet diceret.* Idem *truncus & ſtipes* cõiungit, in Piſonem, *Sed qui, tanquã trũcus atque ſtipes, ſi ſtetiſſet modò, poſſet ſuſtinere tamen titulum Conſulatus.* Dicuntur autem vtrobique de homine qui planè eſt hebes, planè ſtupidus & ſtolidus. Ex Terentio diſcimus in ſtultum dici ſolitum *ſtipes*, item *caudex*, in Heautont. Act. 5, ſcena 1, *in me quiduis harum rerum conuenit, Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus.* In illo tamẽ loco per στέλεχος Lyſippus aliquid etiam maius exprimere voluiſſe videtur: perinde nimirũ acſiquis verbis Perſianis interpretetur, *cui cornea fibra eſt.* Nam quemadmodum apud eum cornea fibra eſt illi qui nulla laudis cupiditate tangitur & velut titillatur, ita de eo aptiſſimè dictũ iri exiſtimo, cuius aures quum quotidie infinitis vrbis alicuius laudibus perſonẽt, nulla tamen eius viſendæ cupiditate tangatur:

cui alioqui ſatiſfacere poſſit. Ad ſecũdam autem appellationem quod attinet, quæ eſt ὄνος, talem metaphoram non ſolùm in Latina lingua (vt vel in illo Terentii loco videre eſt) ſed in vernaculis etiam linguis retineri ſcimus: verùm hîc ad prouerbium reſpici crediderim, ὄνος λύρας, vel ὄνος λύρας ἀκούων: vt qui Athenarũ ita fuit ſpectator vt nullis earum illecebris ſit captus, comparetur aſino, de quo dictum fuit, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ ἢ τὰ ὦτα ἐκίνει. Neque enim hæc ita intelligo vt ab Eraſino intelligũtur: quanuis nullam huius loci mentionẽ fecerim in iis quas olim edidi animaduerſionibus in Eraſmicas quorundam adagiorum expoſitiones. *In eos* (inquit ille) *qui quum nihil intelligant, tamen perinde quaſi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt aut arridẽt dicentibus.* Quibus addit, *Eſt autem aſino naturale, ſubinde mouere auriculas, veluti ſignificanti ſe iam intelligere, quum nihil etiam audierit.* At ego crediderim referẽdum hoc ad magnum animalis huius ſtuporem, quo fit vt nulla vllius vocis, quantumuis canoræ, (non enim me hîc aſtringo ad ſignificationem nominis illius μῦθον: ſed ſimul ad illa ὄνος λύρας ἀκούων reſpicio) nulla vllius concentus voluptate capiatur: vt quædam animalia capi vi-

demus. vnde etiã fit vt nullo ſigno volupta-
tẽ ſe percepiſſe oſtendat, ſed tãtùm ſuo more
aures moueat. Cum hoc enim animali aptè
conferetur qui idcirco captus illius vrbis il-
lecebris non fuerit, quòd adeò ſtupidus eſ-
ſet vt ſenſu voluptatum quæ in ea ſunt non
tãgeretur. Ad tertiam appellationem ve-
nio, κανθήλιον: qua ſignificatur aſinus clitel-
larius: qui tamen κανθήλιος potius dicitur,
κανθήλιον autem ipſa clitella: (quanuis in hoc
vocabulo pluralis numerus potius vſurpe-
tur) ita vt mendi ſuſpicio hîc oriri poſſit.
Sed duobus modis (vti dixi) verſus hic expo
ni poſſe videtur. Vn⁹ eſt hic, Si, quũ earũ ſpe-
ctator fueris, æquo animo diſcedis: vel, ſi
hoc à te potes impetrare, vt tibi nõ moleſtũ
ſit inde diſcedere, non iam es aſinus tantùm
vocandus, ſed aſinus clitellarius. Alter eſt i-
ſte (qui mihi magis arridet) Quòd ſi, quum
earum ſpectator fueris, & tibi contigerit vt
irretireris, ita diſcedis tamẽ ab illis vt æquo
animo feras quæ tibi ſemel irretito toleran-
da fuerunt, dignus es qui aſinus clitellarius
appelleris. Non minus enim patienti es in-
genio quàm aſellus, qui verberum & aliorũ
quorumlibet malorum ſtatim obliuiſcitur,
& quum grauius dorſo ſubiit onus, nihil a-
liud quàm auriculas demittit. Quæ poſtre-

ma de aſello verba, ſunt Horatii: ſed omitto quod de eodem addit, iniquæ mẽtis. Quum autem dixerit, φυλακτέον δ' ὡς ἔνι μάλιστα τὰς ἑταίρας, μὴ λάθῃ τις ἡδέως ἀπολόμενος, atque his verbis verſus Lyſippi ſubiunxerit, non dubium eſt quin ad meretrices iſta referenda ſint, quæ ſemel irretitos iugũ ſuum quantumuis durum ferre cogunt. Hæc eſt mea de verſibus iſtis ſententia. Cæterùm quod in paraphraſi primi verſus dixi, Non homo es, in eo Tullium imitatus ſum, qui lubenter tali ioco hæc præfigit. Sic legimus Epiſt. ad Atticũ, lib. 1, *Abeſt enim frater ἀφελέστατος, & amantiſſimus mei: non homo, ſed litus atque aer, & ſolitudo mera.* Vbi lubenter hanc lectionem ſequor, potius quàm alteram, quæ habet, *& amantiſſimus Metellus.* Item epiſt. 12, vel 13, lib. 7, *L. Cæſarem vidi Minturnis ad* VIII. *cal. Febr. mane cum abſurdiſſimis mandatis: non hominem, ſed ſcopas ſolutas: vt idipſum mihi ille videatur irridendi cauſa feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit.* Sed obſeruandũ eſt, quod in illo priore loco dicitur, *non homo, ſed litus atque aer, & ſolitudo mera,* laudantis verba eſſe: contrà in hoc poſteriore, *non hominem, ſed ſcopas ſolutas,* eſſe vituperantis: ſiue hunc ſcopas ſolutas appellet, ad eius ſermo-

nem reſpiciendo, cui nec pes nec caput eſ-ſet: (q. d. Nihil ineptius homine iſto fingi potuiſſet, ad exponenda illa mãdata, quũ e-ius ſermoni nec pes nec caput eſſet) ſiue aliò reſpiciat. Ad illum autem priorem locum quod attinet, præcedentia mihi propemo-dum perſuadẽt, eum vocare fratrem ſuum, litus, aerem, & ſolitudinem, tanquam eum in cuius ſinum non minus tutò arcana o-mnia conſilia deponere poſſet, quàm ſi ea litori & ſolitudini committeret. Atque ita conueniet hoc cũ eo quod vulgò dicimus, Quod mihi dixeris, lapidi dixeris.

Cæterùm tres illos verſus ſequuntur alii, quos licet eundem comicum ſcripſiſſe, & il-lis ſubiunxiſſe credibile ſit, quum tamen ex illis ad hos accedes, è luce ad tenebras veni-re tibi videberis. Atque adeò in hoc iſtius geographi loco, id eſt, quem iſte affert (vt quidem eum ſcriptum inuenimus) meritò id faceremus aut ſaltem imitaremur quod geographos facere fuiſſe ſolitos, ex Plutar-cho diſcimus: vt nimirum ſiqua cognitio-nem ſuam fugerent, ea extremis tabularum partibus coarctarent. Hæc enim ſunt quæ tres illos verſus proximè ſequuntur verba, αὕτη πόλις ἔσθ' Ἑλληνὶς ἡ ῥόδοις διοσηὶν εὐωδίαν ἔχουσα καὶ ἀμαλῆδιαν. τὰ γὰρ ἁλιεῖτα μεγάλην

εἰς χολὴν ἄγει, τὸ δὲ αλιακον ετος με μαίνεσθαι ποιεῖ. ὅταν δὲ τὴν λευκὴν τις αὐτῶν πραέως αλιακον εἶναι στέφανον εἴπη, πνίγομαι ὅτως ἐπ' αὐτοῖς, ὥστε μᾶλλον ἂν θέλειν ἀποκαρτερεῖν ἢ ταῦτ' ἀκούειν. Sic autem restitui possunt suis numeris hæc verba,

Αὕτη πόλις ἐσθ' Ἑλληνὶς ἡ ῥόδοις διοσὴν
Εὐωδίαν ἔχουσα καὶ αμαληδιαν.
Τὰ γὰρ αλιειτα μεγάλην εἰς χολὴν ἄγει,
Τὸ δὲ αλιακον ετος με μαίνεσθαι ποιεῖ.
Ὅταν δὲ τὴν λευκὴν τὶς αὐτῶν πραέως
Αλιακον εἶναι στέφανον εἴπη, πνίγομαι
Οὕτως ἐπ' αὐτοῖς, ὥστε μᾶλλον ἂν θέλειν
Ἀποκαρτερεῖν ἢ ταῦτ' ἀκούειν.

Ita quidem verba hæc separãdo, redditi fuerint illis sui numeri, præterquam in primo versu: qui tamẽ stabit & ipse, si διοσὴν ῥόδοις inuerso ordine legatur. Sed quæ deprauatè scripta sunt (quibus propterea minimè accentum superposui) suæ integritati restituere, id certè non opis est nostræ. Pro αμαληδιαν quidem quid reponendum sit, inuenisse mihi videor, nimirum ἅμ' ἀηδίαν: item χολὴν μ' ἄγει pro χολὴν ἄγει: & ἔθος pro ἔτος. Sed hæc sanasse parum profuerit, quũ præcipua vulnera supersint in αλιειτα & αλιακον. Hæc enim vocabula vertisse me in omnes facies, sed nihil affulsisse mihi lucis

fateor. Esto enim, versum posse admittere ἁλιδπικά pro ἁλιδπα, quorsum piscatorum, qui ἁλιεῖς vocantur, mentionem hîc fieri dicemus? Alioqui certè eodem postea modo ἁλιακὸν vtrobique pro ἁλιδπικὸν accipere possemus. Piscium quidem venditores variis conuitiis & maledictis à comicis fuisse exagitatos scio: (quorum exempla ex Antiphane, nec non ex Amphide extant, hoc, dicente τοὺς καταράτους ἰχθυοπώλας: illo, τοῖς ἰχθυοπώλαις τοῖς κακῶς ἀπολουμένοις) sed piscatores pari odio flagrasse non puto: quamuis apud Athenæum quædam & aduersus illos dicta legantur. Multo enim plura & luculentiora apud eundem magni aduersus ἰχθυοπώλας odii testimonia extant. Quòd si quis ad ἡλιαία, fori iudicialis nomẽ, cogitationem conuertat, quasi hic Atheniensium φιλόδικον ingenium sibi exosum esse dicat (vocabantur enim & φιληλιασταὶ qui erant φιλόδικοι) atq; ita τὴν ἁλικὴν vocari dicat τὴν ἁλικὴν ψῆφον, quæ dicebatur etiam ἡ σώζουσα, multi nodi soluendi supererunt. Iam verò & ἅλια legimus pro festo apud Rhodios soléni: sed vel suspicari huius mentionem à Lysippo factam esse, plusquam ridiculum esset. risum autem is augeret cui vox ῥόδοις suspecta, oc-

casionem de Rhodiis vel Rhodo cogitandi præberet. Hæc habui quæ de isto loco, tanquam palpans in tenebris, dicerem.

Cap. IIII.

OROPVS inter vrbes quarum descriptionem ex eodem scriptore afferre possum (quum inter alia deesse videantur non pauca quæ illi de Athenis sermoni proximè subiuncta erant) prima est ordine. Antequã autẽ de ea dicat, viæ quę ad ipsam ducit, mẽtionem facit: sed ita vt quo ex loco hæc intelligenda sit, ignoretur. Quicunque autem is fuerit, ab eo fuisse arduam tradit: addens etiam, plurima esse diuersoria rebus ad vitã necessariis bene instructa, quæ laborem illũ leuent. Sunt alioqui nonnulla in huius descriptionis initio deprauata. ita enim legitur, Ἐντεῦθεν εἰς Ὠρωπὸν διὰ δαφνιδὸν καὶ τοῦ Ἀμφιαράου Διὸς ἱεροῦ ὁδὸν ἐλευθέρῳ βαδίζοντι σχεδὸν ἡμέρας πρόσαντα· ἀλλ᾽ ἡ τῶν καταλύσεων πολυπληθία, τὰ πρὸς τὸν βίον ἔχουσα ἄφθονα, καὶ ἀναπαύσεις, κωλύει κόπον ἐγγίνεσθαι τοῖς ὁδοιποροῦσιν. Primùm illud δαφνιδὸν mendosum esse, nemo non videat: cui nullum ideo

accentum superposui: sed quid pro eo reponi debeat, id verò nō quilibet videre possit. Nam licet Δαφνοῦντα & Δάφνην, vrbium esse nomina satis notum sit, διὰ Δαφνοῦντος tamen vel διὰ Δάφνης non liceat reponere. Cæterùm quum aliquot vrbibus nomen istud Ὠρωπὸς commune sit, (nam Stephanus plures enumerat) de Oropo Bœotiæ hæc dici sciendum est, de qua ille ab Euphorione scribi dicit, Ὠρωπός τε καὶ Ἀμφιάρεια λοετρά. Sed Ἀμφιάρεια λουτρὰ vocarunt vrbem quā alio nomine Ἄρμα: at verò Amphiarai templum Oropo esse vicinum, ex Pausania quoque discimus. siquidem ab ea duodecim duntaxat stadiorum interuallo distare tradit. Ideóque quum paulo pòst dicit, Oropiis esse templum Amphiarai, id in vrbe ipsa esse minimè intelligendum est. Scribit idem, *Agrum autem Oropiensem, qui inter Atticum & Tanagricum medius est, olim tenebant Bœoti, nunc autem in Atheniensium est ditione. Hi enim quum assiduè bellum de eo gessissent, non antè firmam eius possessionem adepti sunt, quàm eum Philippus illis, Thebis captis* [vel expugnatis] *dedit.*

Pro ὀδὸν reponendum esse ὁδὸς, manifestum est. Illud autē προσόντα minimè suspectum esse debet, quum tale sit quale ἄναντα

& κάπαντα. Adiectiuum ἐλευθέρῳ dignum est quod hac in significatione obseruetur: nimirum de eo qui liber est omni onere. Nisi fortè mendosam esse hanc scripturam credendum sit.

De ipsa autem vrbe hæc deinde legũtur, Ἡ δὲ πόλις τῶν Ὠρωπῶν οἰκια Θηβαίων ἐστι, μεταβολῶν ἐργασία, τελωνῶν ἀνυπέρβλητος πλεονεξία, ἐκ πολλῶν χρόνων ἀνεπιθέτῳ τῇ πονηρίᾳ συντεθραμμένη. τελωνοῦσι γὰρ καὶ τὰ μέλλοντα πρὸς αὐτοὺς εἰσάγεσθαι. Vbi pro Ὠρωπῶν repono Ὠρωπίων, sicut paulo pòst in versu Xenonis habetur Ὠρωπίοις. Illud οἰκία muto in οἰκεῖα. Pertĩnet autem huc quod attuli ex Pausania, Philippum, captis Thebis, dedisse Atheniensibus agrum Oropiensem. At μεταβολῶν mutandum est in μεταβόλων, à μετάβολος: vel in μεταβολέων, à μεταβολεύς. Illud autem vocabulum ἀνεπιθέτῳ, si mendo caret, non videtur aliud posse appellare ἀνεπίθετον πονηρίαν, quàm improbitatem extremam. ad verbum, cui nihil adiici potest. Pro eo tamen potius dicitur ἀνυπέρβλητος.

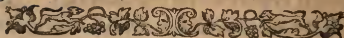
Eos magna ex parte esse in congressu asperos tradit. Postquam autem illud dixit his verbis, Οἱ πολλοὶ αὐτῶν τραχεῖς ἐν ταῖς ὁμιλίαις, verba hæc subiungit (si tamen verba eius vocanda sint quæ à librario corrupta

ſunt) τοὺς συνετοὺς ἐπανελόμενοι, ἀρνούμενοι τοὺς Βοιωτοὺς, Ἀθηναῖοι εἰσὶ Βοιωτοί. Quibus & deprauatis & alioqui etiam obſcuris aliquam afferre lucem vel ille Pauſaniæ locus poteſt, quem modò citaui: vt Athenienſes Bœoti eſſe dicantur qui, quum origine ſint Bœoti, in Athenienſium ditionem conceſſerunt. Teſtimoniũ tandem Xenonis comici profert, dicens ſuo more, οἱ στίχοι, ſine vlla adiectione. Οἱ στίχοι Ξένωνος,

Πάντες τελῶναι, πάντες εἰσὶν ἅρπαγες.
Κακὸν τέλος γένοιτο τοῖς Ὠρωπίοις.

vbi τέλος κακὸν feſtiuè dicitur, ad τελωνῶν appellationem reſpiciendo. quum enim τελῶναι nihil aliud noctes diéſque cogitare ſoleant quàm τέλη, eáque non cogitẽt tãtùm ſed etiam excogitent interdum, hic illis τέλος cõtingere cupit, ſed κακόν. Sic tamẽ hîc accipienda eſt hæc vox vt in eius ambigua ſignificatione ludere hunc comicum intelligamus. Non dubito autẽ quin præcederet apud illum comicum mentio Oropiorum. alioqui is qui præponitur verſus, ſequi deberet, hoc modo,

Κακὸν τέλος γένοιτο τοῖς Ὠρωπίοις.
Πάντες τελῶναι, πάντες εἰσὶν ἅρπαγες.

Cap. v.

Tanagra proximè apud eum ſequitur: inter quam & Oropum ſtadiorum cĕtum & triginta interuallum eſſe tradit. Ac didicimus paulo antè ex Pauſania, agrum Oropiēſem medium fuiſſe inter Atticum & Tanagricum. Iter autem faciunt qui Oropo Tanagram petunt (vt ait noſter ſcriptor) per regionem oleis conſitam, quæ omni à furtis metu libera eſt. Siquidem κλοπαὶ ſunt furta potius quàm latrocinia: atque hoc videtur addere, quòd alioqui parum vtilia dominis ſuis illa olиueta eſſe poſſent. Sic Iſocrates dixit κλοπείαν τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικούντων. Ad vrbem nonniſi arduo & difficili aſcenſu (vt Liuius loquitur) potuiſſe perueniri, videtur ſignificare: ſed alterum vocabulum ſi ad aſperitatem viarum referamus, vtemur quidem verbis iiſdem quibus ille cum Cicerone vſus eſt, ſed nouè fortaſſe, de vrbe. Addit, eſſe ſuperficie albam & argilaceam. Domorum autem veſtibulis & picturis encauſticis pulcherrimè inſtructam eſſe ſcribit. Nam ἐγκαύμασι aliò quàm ad illud picturæ genus referri haud poſſe arbi-

tror. De eo autem dictum à me fuit in Thesauro Græcę linguę, in ἔγκαυσις, in ἐγκαυστής, in ἐγκαυστὸς, & in ἐγκαυστικός. Atque ex eodẽ, posse ferri hîc ἀναθεματικοῖς (quod primo aspectu mẽdi suspectum cuipiam fuerit) disces. Eius verba sunt, Ἐντεῦθεν εἰς Τάναγραν στάδια ρλ. ὁδὸς δ' ἐλαιοφύτου καὶ συνδένδρου χώρας, παντὸς καθαρεύουσα τοῦ ἀπὸ τῶν κλοπῶν φόβου. ἡ δὲ πόλις, τραχεῖα μὲν καὶ μετέωρος, λευκὴ δὲ τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ ἀργιλλώδης· τοῖς δὲ τῶν οἰκιῶν προθύροις καὶ ἐγκαύμασιν ἀναθεματικοῖς κάλλιστα κατεσκευασμένη. Tandem verò aliquid etiam de iis quæ ad victum pertinẽt scribit: eam fructibus abundare frumentaceis negans, quos regio suppeditet, sed vino quod in Bœotia nascitur, primas tenere dicens. Ita enim scribit, καρποῖς δὲ τοῖς ἐκ τῆς χώρας σιτικοῖς οὐ λίαν ἄφθονος, οἴνῳ δὲ τῷ γινομένῳ κατὰ τὴν Βοιωτίαν πρωτεύουσα. Vbi vocat σιτικοὺς καρποὺς quę Theophrastus σιτηρὰ & alicubi σιτώδη appellat. Vidẽtur autem hæc postrema verba duobus modis posse intelligi: nimirum vt dicat illam primas tenere in vino quod Bœotia producit, quod ad abundantiam attinet: vel, vt dicat primas tenere, ad vini præstantiam respiciens.

Nunc ad ea veniendum est quibus ciuiũ mores ita describit, vt summis eos lau-

dibus afficiat, víxque aliam pari honore dignetur. Poſtquam enim dixit eos ſplendidos eſſe quod ad fortunas attinet, ſed in victu parſimonia vti: omnéſque agriculturæ non opificiis operam dare: addit, eo ingenio præditos eſſe vt iuſtitiam, fidem, atque hoſpitii ius (ita enim malo hîc ξενίαν, quàm hoſpitalitatē interpretari) bene conſeruent, eorū non in populares ſuos tātùm ſed in peregrinos etiam ſeu aduenas humanitatem prædicat: necnon à quærēdo malis artibus lucro abhorrere illos dicit. οἱ δὲ ἐνοικοῦντες (inquit) ταῖς μὲν οὐσίαις λαμπροὶ, τοῖς δὲ βίοις λιτοί. πάντες γεωργοὶ, οὐκ ἐργάται. δικαιοσύνην, πίστιν, ξενίαν ἀγαθοὶ διαφυλάξαι· τοῖς δεομένοις τῶν πολιτῶν καὶ τοῖς στειχοπλανήταις τῶν ἀποδημητικῶν, ἀφ' ὧν ἔχουσιν, ἀπαρχόμενοί τε καὶ ἐλευθέρως μεταδιδόντες· ἀλλότριοι πάσης ἀδίκου πλεονεξίας. Quibus non contentus, addit, nullam in tota Bœotia eſſe vrbem in qua tutius commorari peregrini poſſint. Ab ea enim abeſſe illam αὐθέκαστον & παράστεον μισοπονηρίαν, ideo quòd incolæ ſuis contenti ſint, miniméque otio gaudeant. Neque enim (inquit) vlli intemperantiæ generi deditos eſſe illos animaduerti, propter quàm plerunque maxima inter homines ſcelera committuntur. Qui enim ſuppetere

petere ſibi exiſtimant quæ ad vitam neceſſaria ſint, ita vt lucri cupiditate nō afficiantur, apud eos improbitatem generari difficile eſt. Eius verba ſunt, καὶ ἐνδιατρῖψαι δὲ ξένοις ἀσφαλεστάτη πόλις τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν. ἄπεστι γὰρ αὐθέκαστός τε καὶ παραδύστηρος μισοπονηρία, διὰ τὴν τῶν κατοικούντων αὐτάρκειαν τε καὶ φιλεργίαν. προσπάθειαν γὰρ πρός τι γένος ἀκρασίας ἥκιστα ἐν ταύτῃ τῇ πόλει κατενόησα, δι' ἣν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέγιστα γίνεται ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀδικήματα. οὗ γὰρ βίος ἐστὶν ἱκανὸς, προσπάθεια πρὸς κέρδος οὐ φύεται, χαλεπὸν παρὰ τούτοις ἐγγίνεσθαι πονηρίαν. Sed ante προσπάθεια copula καὶ deeſſe videtur. alioqui claudenda eſſet poſt φύεται ſententia, & dicendum, χαλεπὸν οὖν, &c. Illis verbis, βίος ἱκανὸς, vt talem interpretationem darem, fecerunt præcedentia, διὰ τὴν τῶν κατοικούντων αὐτάρκειαν. Sed miretur quiſpiā, eum prædicare αὐτάρκειαν illorum quos ταῖς οὐσίαις λαμπροὺς eſſe dixerit, quinetiam ei addere φιλεργίαν: niſi referat ad id quod ſubiunxit, τοῖς δὲ βίοις λιτοί: & οὐσίας de prædiis potius quàm de pecuniis intelligat: præſertim quū omnes agriculturæ operam dare dixerit. Atque ad αὐτάρκειαν illam & λιτότητα pertinet quod dixit de vrbe, καρποῖς δὲ τοῖς ἐκ τῆς χώρας σιτικοῖς οὐ λίαν ἄφθονος. Quibus

enim in solo parum fertili sunt magni fundi, sed nec vendibiles, nec pascere firmi, (vt verbis Horatianis vtar) illos, alioqui λαμπρεὺς τῆς ὄσιους, non mirum est esse τοῖς βίοις λιτοὺς, necnō φιλέργους. Nulla enim vita magis φιλεργίαν requirit quàm rustica, præsertim in solo eiusmodi. Confirmat autem hæc vox meam vocabuli ἐργάται interpretationem: vbi dixit, eos esse γεωργοὺς, non ἐργάτας. Nam ita interpretando, dici possint φίλεργοι qui nequaquam ἐργάται vocari queant. Illud verò, προσπάθεια πρὸς κέρδος, videndum an reddi ex Horatio possit Contagia lucri. Vnum superest quod negotium lectori facessat, nimirum quòd μισοπονηρίαν abesse ab ea dicit, perinde acsi μισοπονηρία res mala esset. Verùm hunc nodum soluere in proximè sequenti capite conabor.

CAPVT VI.

TANAGRAM laudans scriptor ille, hoc etiam tanquam laudabile affert, quòd in ea μισοπονηρία non reperiatur. Dicit enim nullā in Bœotia esse vrbē, in qua tutius commorari peregrini possint: propterea quòd inde absit μισοπονηρία.

Sed ista quæ ab eo redditur ratio, mira cuipiam videri possit, quum in ea μισοπονηρίαν damnare videatur. Nam quis non potius eã laudet? quis virtutibus potius quàm vitiis annumerandam esse negeti? Equidem si vitiosa esset μισοπονηρία, Demosthenes in Midiam μισοπόνηροι minimè iunxisset cum σώφρονες, & cum καλοὶ καὶ ἀγαθοί. Nec Philo τὸ φιλόκαλον ἦθος & τὸ μισοπόνηρον copulasset: & alibi hæc quatuor, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ φιλοδίκαιον, τὸ φιλάγαθον, τὸ μισοπόνηρον. Nec dixisset Plutarchus in libello De discernendo adulatore ab amico, illum dare operam vt videatur μισοπόνηρος. Atque adeo ita laudarunt olim μισοπονηρίαν, vt cuius hæc animo insita non esset, eũ vituperãdum censerent. Sic Charillum Spartæ regem collega eius χρηστὸν esse negauit, quòd ne πονηροῖς quidem esset χαλεπός. Quum enim eũ laudantes quidam dicerẽt esse ἐπιεικῆ & πρᾷον, ille contrà, καὶ πῶς (inquit) χρηστός ἐστι Χάριλλος, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπός ἐστι; Atq; adeo probos viros debere esse μισοπονήρους, ex eo etiam apparet quòd τύραννος sit φιλοπόνηρον, vt scribit Aristoteles. Denique verũ esse scimus illud, *Bonis nocet quisquis pepercerit malis.* item, *Veterẽ ferendo iniuriam inuitas nouam*: cúmque probos non videri

amare qui improbos non odit. Est enim μισοπονηρία (inquit Philo) τὸ προβεβλῆσθαι τοὺς ἀτιμάζοντας ἀρετήν, καὶ ὡς κοινοὺς δυσμενεῖς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ὑποβλέπεσθαι. Quò igitur nostrum hunc scriptorem respexisse dicemus? Videtur certè, dicẽdo μισοπονηρίαν inde abesse, significare nullam eius occasionem præberi. Quum enim πονηρία excitet ad μισοπονηρίαν, causam affert propter quam nõ facilè huic vrbi πονηρία innascatur. Iam verò & hoc considerandum est, eum non dixisse simpliciter μισοπονηρία, sed αὐθέκαστος καὶ παραύστηρος μισοπονηρία: nimirum tanquam de ea quæ modum excedit, loquentem: non aliter quàm si dixisset ἡ ἄγαν μισοπονηρία. vt Plutarchus in libello De virtute morali, vitandam περὶ τὰς ἀμύνας esse dicit τὴν ἄγαν μισοπονηρίαν, non secus ac τὴν ἄγαν ἐπιθυμίαν circa voluptates. Perinde igitur acsi duo μισοπονηρίας sint genera, & vbi magis viget improbitas, siue, vbi maior & frequẽtior est, ibi sit illa αὐθέκαστος καὶ παραύστηρος μισοπονηρία, (quæ ad ὠμότητα accedit, id est, ad crudelitatem) eum ita loquutum esse credibile est: non significantem, nulla improbitatis exempla in ea vrbe conspici, sed rariora quàm alibi: & quidem improbitatis quæ tanta non sit vt animos eorũ qui præ-

ſunt, ad illam formidabilẽ *μισοπονηρίαν* incitet. Reuera enim formidabilis eſt *μισοπονηρία*, quæ tanta eſt vt ingeneret quandam acerbitatem ſeu aſperitatem, quam ſentiunt tandem & ii qui minimè ſunt *πονηροί*. Quibus enim perpetuò eſt cum improbis, atque adeo cum extremè improbis, negotium, (præſertímque ii quorum partes ſunt in illorum ſcelera animaduertere) ita ingenium *μισοπονηρίᾳ* aſſuefactum habent, vt etiam quãdam in alios *τραχύτητα* inde contrahant. Vtor autem *τραχύτητος* appellatione hac in re, quòd dixerit itidem Plutarchus *θυμὸν τραχύτερον ὑπὸ μισοπονηρίας*, in libello *περὶ ἀοργησίας*. Pulchrè verò cum iis quæ dico, conuenit hoc eiuſdem dictum, *οἰκέταις δὲ καὶ πολίταις τὸν θυμὸν, ὥσπερ θηρίον, ἀφίεμεν, οὐ καλῶς ὑποκοριζόμενοι μισοπονηρίαν*. Atque vt hîc ſpecioſo *μισοπονηρίας* nomine feritatem illam tegi dicit, ſic alibi teſtatur fuiſſe qui Dionyſii, necnon Phalaridis crudelitati hoc idem nomen prætexerent, atque ita facinorum vtriuſque atrocitatem eleuarent.

CAP. VII.

PLATAEAE Tanagram in hac geographia excipiũt. Incipiens autẽ hic ſcriptor more ſuo, à via quæ interiacet, eas Tanagra ſtadiorum ducentorum ſpatio diſtare ait. Viam aliquantùm deſertam ac lapidoſam eſſe, & ad Cithęronẽ vergere, & non valde periculoſam eſſe tradit. Ἐντεῦθεν (inquit) εἰς Πλαταιὰς στάδια σ̄. ὁδὸς ἡσυχῆ μὲν ἔρημος, καὶ λιθώδης, ἀνατείνουσα δὲ πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα. οὐ λίαν δὲ ἐπισφαλής. Vbi ἡσυχῆ obſeruãdum eſt, quod hîc interpretationem quam ei dedi, (licet eiuſmodi quę videri noua poſſit) aut ei ſimilem poſcere videtur. Illud autem ἀνατείνουσα reddi etiam poſſit, Quæ attollitur, vel Quæ ſe attollit Cithæronem verſus. Malit fortaſſe quiſpiam vertere, Se attollens, vel Accliuis, qua parte ad Cithæronem tendit. Sed participium à præpoſitione ſeiungendum eſſet: quod non placet. Strabo certè hanc vrbem ſub Cithærone eſſe ſcribit, inter ipſum & Thebas, in via quæ fert Athenas & Megara. Quod dicit de via qua Platæas itur Tanagra, οὐ λίαν ἐπισφαλὴς, non

aliò quàm ad latrocinia poſſe referri videtur: ſicut antea dixit de via quæ Oropo Tanagram ducit, παντὸς καθαρεύουσα τοῦ ἀπὸ τῶν κλοπῶν φόβου. vbi tamen, niſi abuſus ſit hac voce, furta potius quã latrocinia intellexit.

De vrbe verſus Poſidippi comici affert, ex quibus non magni faciendam eſſe diſcamus: vt quæ nec magna ſit, nec opulenta. Eò enim ſpectare videntur quæ verſibus illis dicuntur. ἡ δὲ πόλις (inquit) κατὰ τὸν κωμῳδιῶν ποιητὴν Ποσείδιππον,

Ναοὶ δύο εἰσὶ, καὶ στοὰ, καὶ τοὔνομα,
Καὶ τὸ βαλανεῖον, καὶ τὸ Σηεράμβου κλέος·
Τὸ πολὺ μὲν ἀκτὴ, τοῖς δ' ἐλευθέροις πόλις.

Nam quum nihil aliud eam eſſe dicit quàm duo templa & porticum, hyperbole ad oſtẽdendam eius exiguitatem vtitur. Fuiſſe autem Græciæ vrbes templis optimè inſtructas, atque interdum etiam vel maioribus vel plurib⁹ quàm pro frequẽtia vel magnitudine vrbium (id eſt, quàm vt vrbiũ magnitudo illi magnificẽtiæ reſponderet) cum aliunde, tum ex eo quod de Stratonico citharœdo narratur, diſcimus: eum, quũ Mylaſſa veniſſet, & magnum quidem templorum numerum, ſed non magnam hominum frequentiam ibi eſſe cerneret, in medio ſtantem foro, clamaſſe, Audite templa.

Quod autem ad verba sequentia attinet,

--καὶ τοὔνομα,

Καὶ τὸ βαλανεῖον, καὶ τὸ Σηράμβου κλέος,

dubitari possit an hæc duo priora nomina τοὔνομα & τὸ βαλανεῖον, seorsum accipiẽda sint, an cũ Σηράμβου iungenda: sicut & κλέος illi iungitur. Non malè fortasse & illa tribuerentur eidem. alioqui τοὔνομα referendum crediderim ad eam quam nomen huius vrbis habebat celebritatem, ob quam etiam nõ parum sibi placerẽt. Quod innuere videtur & hic scriptor illis quibus descriptionẽ claudit verbis. Sed quis hic Σήραμβος fuit? Non absimile vero est nominari Σήραμβον, qui ab alio comico apud Athenæum appellatur Σάραμβος, & cuius, tanquam nobilis cauponis (nam dicitur κάπηλος) fit mentio. Atque ita perinde fuerit acsi dixisset, καὶ τὸ καπηλεῖον, id est caupona. Facetè enim & aptè (meo quidem iudicio) quæuis caupona vocari potuit Sarambi decus: ab ea quæ Sarambo famam cõparauerat, siue in qua ipse famã collegerat. At verò tertius versus, quum mẽdi suspectus sit, (nisi potius apertè mendosus esse dicendus est) nemini autor fuerim vt in sensu eruendo ex eo multum operæponat.

De ipsis deinceps ciuibus hæc pauca scri

bit: eos nõ aliud habere quod dicãt, quàm ſe Atheniẽſium colonos eſſe, & Græcorum atque Perſarum prælium apud ſe commiſſum fuiſſe. οἱ δὲ πολῖται (inquit) οὐδὲν ἕτερον ἔχουσι λέγειν, ἢ ὅτι Ἀθηναίων εἰσὶν ἄποικοι, καὶ ὅτι τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν παρ' αὐτοῖς ἡ μάχη ἐγένετο. Quibus addit, εἰσὶ δὲ Ἀθηναῖοι Βοιωτοί. Sunt autem hæc, eadem cum iis quæ de Oropiis dixit. Mirum eſt verò, eum de Platæenſibus ita loquutum eſſe, quaſi, quum alia re nobilitari ſiue alia re vlla commendare ſe non poſſent, pugnam illam ſemper in ore haberent, ex qua tamen non magna laus ad eos rediret. Contrà enim celeberrimam fuiſſe hanc vrbem ſcimus: & iuſtiſſimam illi celebritatis occaſionẽ præbuiſſe videntur cum alia, tum verò illa ipſa pugna, in qua Græci, funditus deletis Perſarũ trecentis millibus (quarum Xerxis copiarũ præfectus erat Mardonius) libertatem ſuæ regioni quæſiuiſſent: ita quidem vt apud ipſos Platæẽſes extarẽt multa trophæa, necnon ſepulcra eorum qui fortiter ibi pugnãtes occubuiſſent. Vnum certè fuit hoc prælium ex iis quæ tanti fecerunt Græci, vt eorum omnium qui pars illorũ fuiſſent, memoriam ſumma reuerentia & quaſi veneratione quadam proſequerentur. Vnde illa

Demosthenis valde celebrata verba, *οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων, καὶ τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παραταξαμένους, καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσαντας.* Quid quòd Alexandrum, vt Platæensium vrbem instaurari vellet, hoc mouit quòd eorum maiores Græcis regionem suam tradidissent, in qua pro libertate dimicare possent? Ita enim Plutarchus in illius vita, pag. 1256, meæ editionis, *φιλοτιμούμενος δὲ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἔγραψε τὰς τυραννίδας πάσας καταλυθῆναι, καὶ πολιτεύειν αὐτονόμους. ἰδίᾳ δὲ Πλαταιεῦσι, τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν, ὅτι τὴν χώραν οἱ πατέρες αὐτῶν ἐναγωνίσασθαι τοῖς Ἕλλησιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας παρέσχον.* Ipsummet autem Alexandrum, instauratorem illius fuisse (quod alioqui ex hoc colligi loco non posset) ex eodem historico discimus, in Aristide: vbi etiam, quale hoc Platæensium fuerit beneficium, latius explicat. Quum enim oraculi cuiusdam Delphici mētionem fecisset, quo Apollo pollicebatur, Athenienses victoriam ex hostibus reportaturos, si vota Ioui, Iunoni Cithęronię, Pani & nymphis Sphragitidibus nuncupassent, & rem sacram heroibus fecissent, Androcrati, Leuconi, &c. pugnámque in suis ipsorum finibus commisissent, in Cereris Eleusiniæ &

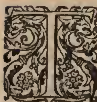
Proſerpinæ cāpo : quum inquam hoc oraculum cōmemoraſſet,& ſubiunxiſſet, Ariſtidi iniectum hoc oraculo fuiſſe ſcrupulū, quòd ab heroibus, quibus ſacrificare iubebat, oriundi eſſent Platæenſes,&c. poſt alia verba pluſcula, hæc ſcribit, *Ac nequid oraculo ad ſpem victoriæ deeſſet, Plataenſibus, Arimneſto autore, placuit, limitibus qui Plataicum agrum ab Attico dirimebant, ſublatis, regionem Athenienſibus donare: vt in ſua ditione, ſicut oraculum præcipiebat, pro Græcia poſſent dimicare. Hæc autem Plataenſium munificentia ita celebris fuit, vt etiam Alexander multis pòſt annis, iam Aſiæ imperans, quum Plataas mœnibus cingeret, in Olympico conuentu per præconem promulgaret, hanc ſe Plataenſibus fortitudinis & magnanimitatis gratiā referre: quòd ij bello Medico Græcis regionē ſuam largiti eſſent, ſuámque operā illis ſumma alacritate præſtitiſſent.*

Iam verò & Pauſanias de Platæenſibus ſcribit, initio Bœoticorum, eos ante Marathoniam pugnā nihil geſſiſſe quo ſibi celebritatē nominis quærerent: ſed quùm Marathonii prælii pars fuiſſent, (inquit) poſt Xerxis in Græciā irruptionē, cum Atheniēſibus naues conſcendere non dubitarunt, deinde intra ſuos fines Mardonium Gobryæ filium

Xerxis copiarum præfectum vlti sunt. Hæc quum ita sint, & quum aliunde etiam satis constet Platæenses non solùm regionem suam, siue agrum suum (quanuis dicat τὴν χώραν non τὴν γῆν) cōcessisse in illo Persico bello, quod Medicum Attico more vocat: miretur quispiam, ídque non immeritò, cur noster Dicæarchus de Platæensibus ita loquutus fuerit, vt non magni fecisse id videatur, de quo illi summopere sibi placebāt. Sed illā prædicationē ideo fortasse non probabat, quòd hac gloria quam à maioribus acceperant, contēti esse, aut certè vnam hanc rem semper prædicare non deberent. Obseruādum est autem, quum Platæas numero plurali vocare hanc vrbem soleant historici, Herodotum tamen & Thucydidem, Homeri imitatione, Platæam passim appellare.

CAP. VIII.

HEBAE in Dicæarchi descriptione Platęis sunt proximę. Nā ab his illas octoginta duntaxat stadiorum spatio dissitas esse tradit. Sed ex Thucydide

propius illas abesse discimus, nimirum interuallo stadiorum septuaginta. Vtri autem potius habenda sit fides, minimè quærẽdum, ne illi tãtę autoritatis historico iniuriam faciamus: sed potius errasse apud alterutrum librarios suspicandũ fuerit. Viam autem totam Dicæarchus esse tradit planã. Sed quum dicit λεία καὶ ἐπίπεδος, videri potest non planam duntaxat significare voluisse, verumetiam minimè asperam & salebrosam: vt plana hîc opponatur ei dũtaxat quæ ardua est, aut saltem accliuis. Vrbem ipsam in medio totius Bœotiæ sitam esse scribit, eiúsque circuitum esse stadiorum septuaginta: planámque esse totam. Atq; vbi figura esse rotundam dixit, coloris etiam mẽtionem facit, scribẽs nigrum eius esse solum. Sic autem suprà Tanagram describens, addidit & quis color ei in superficie esset: dicens eã esse λευκὴν τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ ἀργιλλώδη. ita vt eundem vsum præstet ibi vox ἐπιφάνεια, quem hîc χρόα. Vrbi autẽ tribuit vtrobique quod eius solo conuenit. Addit, esse quidem antiquam hanc vrbem, sed recens in vias sectam: quòd ter diruta fuerit ob incolarũ superbiã. ἀρχαία μὲν οὖσα (inquit) καινῶς δὲ ἐρρυμοτομημένη. Eodémque participio vsus antea fuit in de-

ſcriptione vrbis Athenienſium: quum diceret, καλῶς ἐῤῥυμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα: quaſi videlicet innuens, veteres vrbes nõ fuiſſe rectè ἐῤῥυμοτομημένας. Vnde & hîc quum de Thebanorum vrbe dicit, ἀρχαία μὲν οὖσα, καινῶς δὲ ἐῤῥυμοτομημένη, perinde hoc accipiendum videtur acſi dixiſſet, ἀρχαία μὲν οὖσα, τὴν δὲ ἀρχαίαν ῥυμοτομίαν κακὴν οὖσαν οὐ σώζουσα, ἀλλὰ καινῶς ἐῤῥυμοτομημένη. Verba autẽ quibus vtitur in iis quæ dixi deſcribendis, ſunt hæc, Ἐντεῦθεν εἰς Θήβας στάδια π̄. ὁδὸς λεία πᾶσα καὶ ἐπίπεδος. ἡ δὲ πόλις ἐν μέσῳ μὲν τῆς τῶν Βοιωτῶν κεῖται χώρας, τὴν περίμετρον ἔχουσα σταδίων ο̄, πᾶσα δὲ ὁμαλή· στρογγύλη μὲν τῷ σχήματι, τῇ χρόᾳ δὲ μελάγγειος. ἀρχαία μὲν οὖσα, καινῶς δὲ ἐῤῥυμοτομημένη· διὰ τὸ τρὶς ἤδη, ὥς φασιν αἱ ἱστορίαι, κατεσκάφθαι, διὰ τὸ βάρος καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τῶν κατοικούντων. Eſt autem obſeruandus hic nominis βάρος vſus: cui nullo modo grauitatis appellatio reſpondere poteſt. Nam grauitatẽ dici in bonam partem cõſtat (ſicut de regibus & proceribus maieſtatem) at hîc βάρος vituperari patet. Videndum igitur annon dictum ſit διὰ τὸ βάρος, pro διὰ τὸ βαρεῖς εἶναι, quòd graues eſſent & odioſi. Nam grauem Latini itidem pro odioſo interdum dicunt. Atque ita ver-

ba illa, διὰ τὸ βάρος καὶ τὴν ὑπερηφανίαν, perinde intelligenda erunt acsi dixisset, διὰ τὸ βαρεῖς εἶναι ὑπὸ τῆς ὑπερηφανίας quòd præ superbia graues & intolerabiles essent. Sic autem vtor hoc adiectiuo vt poeta satyricus, quum dicit nihil intolerabilius esse fœmina diuite.

Thebanæ vrbis descriptioné persequés, alendis equis aptam esse ait. Deinde quod in Atheniensium vrbe desiderari dixit, hîc inueniri tradit. hanc enim esse ait κάθυδρον, quum illam οὐκ εὔυδρον esse scripsisset. Fateor tamé illud οὐκ εὔυδρον duob⁹ posse modis intelligi: vel, quæ nó abundet aqua, vel, quæ bonam seu salubrem aquam non habeat. In illa quidem significatione κάθυδρον opponi dicemus, at in hac nó item. Verùm quod eam γεώλοφον esse tradit, quomodo cum iis quæ dixit conuenire potest? Legimus enim paulo antè, πᾶσα δὲ ὁμαλή. sicut & ipsam viam quæ Tanagra ad eam ducit, dixerat esse λείαν & ἐπίπεδον. An nouam quampiam huic nomini significationem dari existimabimus? Equidem non tantùm nouam sed omnino cótrariam vsitatæ esse oporteret. Satis enim notú est, γεώλοφον esse vocé ex nominibus γῆ & λόφος compositam, & propriè significare eminétem è terra

inſtar collis & tumuli. Quæ quum ita ſint, ſuſpicetur fortaſſe quiſpiam deeſſe nonnulla ante hęc verba, καὶ ἱππο τρόφος &c. At ego mihi potius perſuaſerim, illum ita de vrbe loqui vt etiam loca vrbi vicina, cuiuſmodi ſunt quæ vocantur ſuburbana rura, comprehendat. Alioqui ne illud quidem epithetum ἱπποτρόφος ſatis conueniret, ſi ad deſcriptionem vrbis omnia referrentur. Verùm & alius iniicitur hîc ſcrupulus, quòd quam ἱπποτρόφον ἀγαθὴν eſſe dixit, poſtea γεώλοφον eſſe tradat. Rectè enim ille,

Nõ eſt aptus equis Ithacæ locꝰ, vt neq; planis
Porrectus ſpatiis, nec multæ prodigus herbæ.

Quibus Horatius Homerica iſta eſt interpretatus, ex Odyſſeæ lib. δ,

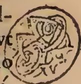
Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἂρ δρόμοι εὐρέες, οὔτέ τι
λειμών.

Proximè autem ſequente verſu ἱππόβοτον dicit quam ἱπποτρόφον Dicæarchus appellat. Quinetiam additur epithetum ἱππήλατος, eodẽ pertinens. Quomodo igitur quam ἱπποτρόφον ἀγαθὴν dixerat, eam & γεώλοφον eſſe tradit? Poſſe ἱπποτρόφον eſſe conſtat quę non ſit ἱππήλατος: alioqui ad vtrũq; referẽdo, reſpici ad diuerſa loca vrbẽ ambiẽtia dixerim. Neq; tamẽ (vt verũ fatear) ſatis mihi in ſoluendo hoc nodo facio: ideóq; aliorũ

de eodem

de eodem iudicium expectabo. Ne enim illa ἱπποτροφία ad ciues alendorum equorum peritos & studiosos possit referri, obstant sequentia epitheta, in quibus non itidem ipsa vrbs de eius ciuibus intelligi possit. Adde quòd seorsum mentionem eorum facit.

Hortis abundare Thebas scribit præ alia quauis Græciæ vrbe. non tamen dicit κήποις, sed κηπεύμασι: quod ita differt ab illo vt vox *iardinages*, à voce *iardins*. Illam autẽ hortorum abundãtiam vult acceptam ferri duobus fluuiis qui illam perlabũtur, & totũ cãpũ qui vrbi adiacet irrigant. Quinetiã à Cadmea vsque aquam occultam per canales [siue tubos, vel fistulas, aut siphones] illuc manare dicit: ídque antiquo Cadmi, vt aiunt, artificio. Verba eius, illis quæ paulò antè attuli proxima, sunt hæc, Καὶ ἱπποτρόφος δὲ ἀγαθή. κάθυδρος πᾶσα, χλωρά τε καὶ γεώλοφος. κηπεύματα ἔχουσα πλεῖστα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεων. καὶ γὰρ ποταμοὶ ῥέουσι δι' αὐτῆς δύο, τὸ ὑποκείμενον τῇ πόλει πεδίον πᾶν ἀρδεύοντες. Φέρεται δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Καδμείας ὕδωρ ἀφανὲς, διὰ σωλήνων ἀγόμενον, ὑπὸ Κάδμου τὸ παλαιὸν, ὡς λέγουσι, κατεσκευασμένον. ἡ μὲν οὖν πόλις τοιαύτη. Sed quum ille non addat, quæ sit Cadmea, id mihi declarandum esse

puto, & quidem Pauſaniæ verbis. Ita igitur ille in Bœoticis, *Thebaidem terram primos incoluiſſe ferunt Hectenas, quorum rex fuerit Ogygus, homo indigena: à cuius nomine plerique poetæ Ogygias appellant Thebas. Verùm his peſtilentia (vt aiunt) abſumptis, illum Hyantibus & Aonibus (Bœoticis, vt opinor; non aduenis gentibus) habitãdam eam dediſſe. Quum verò Cadmus Phœnicũ exercitum adducens eos inuaſiſſet, & victoria potitus eſſet, Hyantes quidem proximè ſequenti nocte aufugerunt, Aonibus autem, quum facti eſſent ſupplices, manere & Phœnicibus ſe miſcere permiſit Cadmus. Aonibus igitur vicatim obtingebant domicilia: Cadmus autem vrbem, quæ noſtra etiam ætate Cadmea vocatur, condidit. Sed quum poſtea vrbs aucta fuiſſet, contigit vt Cadmea eſſet arx poſteriorũ Thebarum.* Verùm interpres in aduerbii κάτω interpretatione grauiter lapſus eſt. quum enim Pauſanias ita ſcribat, αὐξηθείσης ἢ ὕστερον τῆς πόλεως, οὕτω τὴν Καδμείαν ἀκρόπολιν συνέβη τῆς κάτω γενέσθαι Θηβῶν, ille ita hæc vertit, *Sed aucta poſtea vrbe inferioribus mœnibus, pro arce Cadmea fuit.* quum αἱ κάτω Θῆβαι dicãtur quæ poſteriori tempore ſeu ætate fuerunt: atque adeo nulla iniri ratio poſſit qua

τῷ κάτω cum αὐξηθείσης iũgatur. De Cadmea autem qui plura ſcire vollet, Strabonem conſulat.

CAPVT IX.

ORES Thebanorum deinceps noſter ille ſcriptor deſcribit: ſed ita vt ea deſcriptione male de illis mereatur: quippe quæ infamet illos potius quàm decoret. Quædam enim commemorat, in quibus verè dici poſſint Cyclopico quodam ingenio præditi eſſe, & illos Heſiodeos homines χειροδίκας (à quibus rigido enſe ius dicebatur) nobis repræſentare. Sed illũ audiamus. Incolæ (inquit) ſunt magnanimi, & in bona ſpe concipienda circa quotidianæ vitæ negotia mirifici: ſed audaces, iniurióſi atque contumelioſi, [vel proterui] ſuperbi, ad verbera prompti, peregrinum & popularem ſuum nullo diſcrimine habentes, omnis iuris cõtemptores: qui non conueniunt ad decidendas ratione cõtrouerſias quę circa cõmercia exoriuntur, ſed audaciam & manuum violentiam hanc ad rẽ adhibent. Si qua in gymni-

cis certaminibus facta sit athletis apud eos iniuria, eam in id tempus reiiciunt quo ius reddere consueuerunt: ideóque cõtrouersiæ apud eos nonnisi tricesimo quoq; anno in iudicium deducuntur. Quisquis enim in populo vllius huiusmodi rei mētionē fecerit, ac nō statim è Bœotia migrarit, sed vel breuissimo temporis spatio in vrbe manserit, paulo pòst structis noctu insidiis ab iis qui causas agi nolūt, morte violēta mulctatur. Cædes autem apud eos vel leuissimam ob causam perpetrantur. Atque hîc quum videatur Dicæarchus velle finem facere dicendi de viris, & ad mulieres transire (quum dicat, τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας συμβαίνει τοιούτους εἶναι) antequam tamen de mulieribus verba faciat, hæc addit, διατρέχουσι δὲ τινες ἐν αὐτοῖς ἀξιόλογοι, μεγαλόψυχοι πάσης αἰσφυλίας. quæ voces suo motæ loco videri possint, & pro vltima, quæ manifestè corrupta est, reponēdum esse ἀλλοφυλίας. Sed iam totum hūc locum afferre libet: in quo quæ animaduertēda videātur, postea proponam. ita igitur ille, οἱ δ' ἐνοικοῦντες, μεγαλόψυχοι, καὶ θαυμαστοὶ τῶν κατὰ τὸν βίον εὐελπιστίαις. θρασεῖς δὲ καὶ ὑβρισταὶ καὶ ὑπερήφανοι, πλῆκταί τε, καὶ ἀδιάφοροι πρὸς πάντα ξένον καὶ δημότην· κατανωτισταὶ παντὸς δικαίου· πρὸς τὰ ἀμφισβη

τούμενοι τῶν συναλλαγμάτων οὐ λόγῳ συνιστά-
μενοι, τὴν δ' ἐκ τοῦ θράσους καὶ τῶν χειρῶν προσ-
άγοντες βίαν· τὰ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι γινό-
μενα πρὸς αὐτοὺς τοῖς δὲ ἀθληταῖς βίαια εἰς
τὴν δικαιολογίαν μεταφέροντες. διὸ καὶ αἱ δί-
και παρ' αὐτοῖς δι' ἐτῶν τοὐλάχιστον εἰσάγονται
τριάκοντα. ὁ γὰρ μνησθεὶς ἐν τῷ πλήθει περί τινος
τοιούτου, καὶ μὴ δ' θέως ἀπάρας ἐκ τῆς Βοιω-
τίας, ἀλλὰ τὸν ἐλάχιστον μείνας ἐν τῇ πόλει χρό-
νον, μετ' οὐ πολὺ παρατηρηθεὶς νυκτὸς ὑπὸ τῶν
οὐ βουλομένων τὰς δίκας συντελεῖσθαι, θανάτῳ
βιαίῳ ζημιοῦται. φόνοι δὲ παρ' αὐτοῖς διὰ τὰς τυ-
χούσας γίνονται αἰτίας. τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας, &c.
vt paulo antè habuisti. Inter illa autẽ quæ
hîc obseruanda sunt, primum est illud, θαυ-
μαστοὶ τῆς κατὰ τὸν βίον δ'ελπισίας. quo loquẽ-
di genere, quod aliquid nouitatis prę se fert,
nouum etiam quiddã aut certè rarum de-
scribit: id est, quod vix alii populo adscriptũ
inueniatur. éstque tale profectò (nisi po-
tius idem) quale id quod inter fœcundo-
rum calicũ effectus annumeratur ab Hora-
tio, quum de vini cado dicit, *spes donare no-
uas largus*. Quod ad epitheta illa attinet, θρα-
σεῖς καὶ ὑβρισταί, ab aliis quoq; nonnullis scri-
ptoribus interdum copulantur: sed πλῆκται
miretur fortasse quispiam additum fuisse.
Neq; tamẽ superuacaneum esse putandum

est, sed ideo additũ vt hac nominatim in re
ὑβριστὰς esse significaret. Verti autẽ illud πλῆ
κται, Ad verbera prompti, nõ Manu prom-
pti, quòd hoc de milite dictum, in laudem
ponatur. Dixit autem Cicero & Prompti
ad vim: sed latius patere hoc videtur. Existi-
maui posse etiam reddi, Manu violenti: sed
quum ille paulo pòst dicat τὴν ἐκ τῶν χειρῶν
βίαν, quod oportuit interpretari Manuum
violentiam: diuersis & ipse verbis rem ean-
dem exprimere malui. Sedenim mirũ ple-
risque visum iri scio, me hîc periphrasi vti,
quum in prõptu sit vox Percussor, qua no-
men hoc in diui Pauli Epistolis reddi solet:
sed quum inueniam Percussorem de inter-
fectore dictum, vt Percussor Cæsaris, apud
Tullium: (ex quo discimus etiam appella-
tos Percussores, eos qui conducebantur vt
aliquem occiderent) at pro eo quem signi-
ficare volunt promptum esse ad inferendũ
aliis manus (id est, ad pulsandum, seu verbe-
randum) legere me non meminerim, ad pe
riphrasim confugere malo. Sunt igitur πλῆ
κται, Ad inferendum manus prompti, seu ad
verbera inferenda, vel Ad impetum facien-
dum prompti, Manu violenti: at quomodo
voce vna reddi possit, nõdum inuenisse me
fateor. Libuit autẽ monere de huius vocis

interpretatione, vt hoc exemplo cautiores redderem interpretes in quarundam vocũ Latinarum vſu, quæ Græcis, quibus reſpondere aſpectu primo videntur, nequaquam reſpõdent. Vox κατανωτισταὶ licet ex præcedentibus & ſequentibus intelligi poſſit, præſertímque ex adiuncto genitiuo δικαίου, meritò tamẽ noua videatur: pro iis qui terga vertunt omni iuſtitiæ, ſiue poſt tergum abiiciunt omnem iuſtitiam. Harum enim ſignificationum neutra reſpondet illi quæ verbo κατανωτίζομαι tribuitur, à quo nomẽ illud originem habet, vel potius, cuius eſt verbale. Pro τοῖς δὲ ſi reponatur τοῖς, non impeditus erit orationis curſus. Illud τὰς δίκας συντελεῖσθαι, quod verti ſimpliciter Cauſas agi, ſcio primo aſpectu videri poſſe reddendum, Litibus finem imponi: ſed prærterquam quòd meã interpretationem poſſum exemplo defendere, manifeſtum eſt, quum dicit, ὑπὸ τῶν οὐ βουλομένων τὰς δίκας συντελεῖσθαι, perinde eſſe acſi ea quibus vſus erat verba repetẽs, dixiſſet, τὰς δίκας εἰσάγεσθαι. Aliud autem eſt Controuerſias in iudicium deduci (quo verbo vſus ſum, vt exprimerẽ εἰσάγεσθαι) quàm Cõtrouerſiis iam in iudiciũ deductis finem imponi. Poſſit igitur δίκας συντελεῖσθαι, reddi etiã Iudicia exerceri.

CAPVT X.

VXORES autem Thebanorũ (inquit) proceritate, & incessu bene composito ac decenti, omnium Græciæ fœminarum sunt speciosissimæ & maximè spectabiles. Atque id versibus istis testari Sophoclem tradit,

Θήβας λέγεις μοι, τὰς πύλας ἑπλασόμους,
Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Verùm ita legendo hunc posteriorem versum, ad laudem virorum magis quàm mulierum facere, ideóque non rectè ex eo peti testimonium videtur. Hinc fit vt non dubitem postrema verba ita inuertere,

Οὗ δὴ μόνον τίκτουσιν οἱ θνητοὶ θεάς.

Has Thebanas tale capitis tegmen seu velamen gestare ait, vt eo facies etiã tota præter oculos veletur: ita vt personatæ videri possint. esse autem id album. Crines illis esse flauos, qui in nodos sint colligati, vsque à vertice: atque ib ab indigenis appellari Lampadium. Calceamẽtum esse eiusmodi vt nudi propemodum pedes conspiciantur.

Deinde illas tradit esse Sicyonias potius quàm Bœotias τῆς ὁμιλίας: intelligens (vt

opinor) eas imitari Sicyonios mores potius quàm Bœotios, in congreſſibus,& quũ cœtus celebrant. Quáuis enim & ad colloquia extédi videatur vox ὁμιλίαι (vt Cicero cógreſſum & colloquiũ interdũ copulat) tamen vocis earũ ſeorſum mentioné facit: illi gratiam ineſſe dicens, virorum contrà vocem eſſe inſuauem. Redit tandem ad ipſam ciuitatem, & ibi æſtaté commodiſſimè traducere quempiam poſſe ait, at hybernare non poſſe niſi incommodiſſimé. Aeſtatem ibi commodiſſimè traduci, quòd aqua, eáque frigida, necnon hortis abundet. Item quòd proſpectum viridis color amœnum reddat: (quibus rationibus & alias duas addit, de quibus poſtea dicam) at hyemem ibi incommodiſſimè agi, ob lignorum inopiã, necnon ob fluuios & ventos: & quòd niuoſa ſit atque lutoſa. Poſtremò Laonis verſus citat: de quibus aliquid dicam vbi totius loci verba protulero. Ita igitur ille, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, τοῖς μεγέθεσι, πορείαις, ῥυθμοῖς (ſed πορείας ῥυθμοῖς legendum puto, atque hanc lectionem in mea interpretatione ſequor) εὐσχημονέσταταί τε καὶ εὐπρεπέσταται τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι γυναικῶν. μαρτυρεῖ Σοφοκλῆς, Θήβας λέγεις μοι &c. τὸ τῶν ἱματίων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα τοιοῦτόν ἐστιν ὥσπερ προσωπιδίῳ δο-

κεῖν πᾶν τὸ πρόσωπον καταλῆφθαι. οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ διαφαίνονται μόνον, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τοῦ προσώπου πάντα κατέχεται τοῖς ἱματίοις. φοροῦσι δ' αὐτὰ πᾶσαι λευκά. τὸ δὲ τρίχωμα, ξανθὸν, ἀναδεδεμένον μέχρι τῆς κορυφῆς· ὃ δὴ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων λαμπάδιον. ὑπόδημα λιτὸν, οὐ βαθύ· φοινικοῦν δὲ τῇ χροιᾷ καὶ ταπεινόν· υςκλωτον δὲ, ὥςπε γυμνοὺς σχεδὸν ἐκφαίνεσθαι τοὺς πόδας. εἰσὶ δὲ καὶ ταῖς ὁμιλίαις οὐ λίαν Βοιώτιαι, μᾶλλον δὲ Σικυώνιαι. καὶ ἡ φωνὴ δ' αὐτῶν ἐστὶν ἐπίχαρις· τῶν δὲ ἀνθρώπων, ἀπερπὴς καὶ βαρεῖα. ἐνθρεῖσαι μὲν ἡ πόλις οἵα βελτίστη. τό, τε γὰρ ὕδωρ πολὺ ἔχει καὶ ψυχρὸν, καὶ κήπους. ἔστι δ' εὐήνεμος ἔτι καὶ χλωρὰν ἔχουσα τὴν πρόσοψιν, εὐέπωρός τε καὶ τοῖς θερινοῖς ὠνίοις ἄφθονος. ἄξυλος δὲ, καὶ ἐγχειμάσαι οἵα χειρίστη, διά τε τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ πνεύματα. καὶ γὰρ νίφεται, καὶ πηλὸν ἔχει πολύν. Verùm in his quædam emendanda, quædam latius explicanda sunt. Pro aduerbio ὥσπερ, quod pręcedit datiuũ προσωπιδίῳ, legendũ esse ὥςτε, manifestum est. At pro illo υςκλωτον quid reponi debeat, non itidem patet. Nam valde quidem ei vicinum est κυκλωτὸν, sed quomodo cum sequẽtibus conueniet? id est, quomodo hæc rotunda figura dicetur efficere vt pedes propemodum nudi conspiciantur? Adde quòd vereor vt

hoc adiectiuum alicuius classici scriptoris autoritate cõfirmari possit. Cogitaui etiam de ἄκλειστν: quod licet melius cum eo quod addit de nudis pedibus, conueniat, minimè tamen pro vera lectione habendum puto. Ad εχεπωρος nulla vox propius accedit quàm ἐχέπωλος: sed poeticum est hoc nomen: & meritò quis miretur, eũ inter ea ob quæ æstatem ibi commodè agi dicit, hoc quoque commemorare. Subiungens autem θερινὰ ὤνια, id est æstiuas merces (siue, res æstate venales) videtur ad ea quæ terra æstate producit, respicere. Statim post, οἷα χειρίστη scripsi, nõ οἷα τε, sicut præcesserat οἷα βελτίστη, & passim Græcos loqui solere scimus. Iam verò quod attinet ad ea quæ explicationem latiorem poscunt, illud ἀναδεδεμβύον potest etiam reddi, Tortos in nodum vel Collectos in nodũ, ex Nasone: aut vna voce Nodatos. Quod hîc dicit χλωρὰν ἔχουσα τὴν περίοψιν, idipsum esse videtur quod antea vnico verbo χλωρὰ significare voluit. Niuosa autem dixi, sicut & lutosa, vt niuibus sicut & luto abundare ostenderẽ: quanuis simpliciter dicat νίφετῳ. Alioqui enim hoc cum aliis vrbibus commune habere dici posset. Neque tamen niuosos mõtes aut niuosam regionem potius quàm

niuosam vrbem dici ignoro.

Claudit suam Thebarum descriptionem his Laonis comici versibus (quibus tamen nulla Thebarum peculiariter fit mentio, sed Bœotorum & Bœotiæ)

Βοιωτὸν ἄνδρα στέργε, τὴν Βοιωτίαν
Μὴ φεῦγ'. ὁ μὲν γὰρ, χρηστὸς, ἡ δ' ἐφήμερος.

Scribo autem ἐφίμερος, licet inuenerim ἐφήμερος: quum huic emendationi lectores minimè reclamaturos esse putem. Sed quęri potest an hæc tantùm verba sint Laonis, an etiã aliqua ex pręcedẽtibus. Illi enim qui allatus fuit loco, quem claudunt hæc verba, καὶ γὰρ νίφεται καὶ πηλὸν ἔχει πολύν, subiungit, οἱ στίχοι Λάωνος. γράφει δ' ἐπαινῶν αὐτοὺς, καὶ οὐ λέγων τὴν ἀλήθειαν. μοιχὸς γὰρ ἁλοὺς ἀφείθη, μικροῦ διαφόρου τὸν ἀδικηθέντα ἐξαγοράσας, Βοιωτὸν ἄνδρα, &c. Nominis autem διάφορον vsus quem hîc videmus, minimè nouus illis fuerit qui ea quæ in meo Thesauro Græcæ linguæ de illo scripsi, legerint. Ibi enim affertur & Dionysii Halicarnassei locus, pag. 319, editionis paternæ: vbi genitiuus διαφόρου iungitur verbo ὠνεῖσθαι, sicut hîc verbi ἐξαγοράσαι (quod idem significat) participio: ἀλλ' ὑπομένοντες ὠνεῖσθαι πολλοῦ διαφόρου μικρά.

Cap. xi.

ANTHEDON Thebas in illa deſcriptione excipit: quam ab illis interuallo centum & ſexaginta ſtadiorum diſtare tradit: eſſe autem paruam,&mari Euboico adiacere. In ea forum arboribus eſſe totum conſitum, binis porticibus circũdatum. ſiue duplici porticu. Quum enim non dicat tãtùm στοαῖς ἀνειλημμένην (quod ſatis erat ad declarandum, eam porticibus eſſe circundatam)ſed addat διπλαῖς, rationi conſentaneum eſſe videtur, vt de geminis vtrinq; porticibus id intelligatur. Vrbem hanc Anthedonem & vino & obſoniis abundare, (αὕτη,inquit, εὔοινος, εὔοψος. ὄψα autem ad piſces potius quàm ad carnes eſſe referendũ, meminiſſe oportet:cum ex aliis locis,tum verò ex quibuſdam Athenæi) ſed non magnam illi eſſe frumenti copiã,ſcribit:quòd ſolũ ſit gracile & aridum. Omnes propemodum huius incolas eſſe piſcatores ait,qui ſibi ex hamis & piſcibus,ex purpura & ſpongiis vitam comparent: qui in litoribus atque alga & tuguriis conſenuerunt. Addit,eſſe rufos, & omnes graciles. Narrat

etiam, partes vnguium extremas illis esse arrosas operibus marinis, atque magnam eorum partem in freto quopiam lubenter versari, & nauibus fabricandis operam dare. Eius verba sunt, Ἐντεῦθεν εἰς Ἀνθηδόνα στάδια ρξ. ὁδὸς πλαγία, ἁμαξήλατος δι' ἀγρῶν πορεία. ἡ δὲ πόλις, οὐ μεγάλη τῷ μεγέθει, ἐπ' αὐτῆς τῆς Εὐβοϊκῆς κειμένη θαλάττης. τὴν μὲν ἀγορὰν ἔχουσα κατάδενδρον πᾶσαν, στοαῖς αἰειλημμένην διτταῖς. αὕτη δὲ εὔοινος, εὔοψος· σίτῳ σπανίζουσα, διὰ τὸ τὴν χώραν εἶναι λυπράν. οἱ δ' ἐνοικοῦντες σχεδὸν πάντες, ἁλιεῖς, ἀπ' ἀγκίστρων καὶ ἰχθύων, ἔτι δὲ καὶ πορφύρας καὶ σπόγγων τὸν βίον ἔχοντες· ἐν αἰγιαλοῖς τε καὶ φύκει καὶ καλύβαις καταγεγηρακότες. πυρροὶ τὰς ὄψεσι, πάντες δὲ λεπτοί· τὰ ἄκρα τῶν ὀνύχων καταβεβρωμένοι ταῖς κατὰ θάλατταν ἐργασίαις· προσπεπονθότες πορθμοῖς οἱ πλεῖστοι, καὶ ναυπηγοί. Illud σίτῳ σπανίζουσα, mendose scriptum esse puto, pro σίτου σπανίζουσα. Genitiuus πορφύρας de ipsa concha intelligendus est: vt ἀπὸ πορφύρας καὶ σπόγγων τὸν βίον ἔχοντες, perinde sit acsi diceret, πορφυρευταὶ καὶ σπογγοθῆραι: quæ à Polluce coniunguntur, vbi recenset quæ dici possunt de iis qui ἁλιεῖς vocantur, lib. 1. itē libro 7, vbi copulantur itidem πορφυρευτικὴ & σπογγοθηρευτική. Aliquāto pòst, dicēs προσπεπονθότες πορθμοῖς,

voce vtitur quæ summam naturæ propensionem in rem aliquam declarat: qua fit vt ei veluti per quandã sympathiã adhæreamus. Sed quum πορθμὸς dicatur & fretum, (id est, sinus maris in angustias coarctati) & traiectus ipsius freti: ei qui posteriorem istam significationem datiuo πορθμοῖς dare hîc malet, minimè refragabor: præsertim quum ex illa etiam priore posterior hęc intelligẽda esse videatur. Quinetiam πορθμίοις nõ malè scriberetur, meo quidem iudicio: qua voce significatur nauigiũ quo πορθμεῖς in traiectu freti vtuntur. Vt tamen ingenuè fatear quod de hoc loco sentio, parum mihi placet participium προσηρτημένοι cum datiuo πορθμοῖς, siue πορθμίοις: atque adeo suspectus est mihi hic illius vsus, tanquam duriusculus, & fortasse etiam insolẽs. Ideóque malim ex πορθμοῖς facere πορθμεῖς, & participium illud datiuo ἐργασίαις iungere, totũ locum ita legendo & interpungendo, πάντες ἢ λεπτοὶ, τὰ ἄκρα τῶν ὀνύχων καταβεβρωμένοι ταῖς κατὰ θάλατταν ἐργασίαις προσπεπονθότες· πορθμεῖς οἱ πλεῖστοι, καὶ ναυπηγοί.

Regionem (inquit) tantum abest vt colant, vt ne habeant quidem. Originem autem se à Glauco marino ducere aiũt, quem fuisse piscatorem constat. Quibus addit, ἢ

μὲν οὖν Βοιωτία, τοιαύτη, Talis igitur est Bœotia. Miretur autem hîc quispiam quomodo nullam illis regionem esse dicat, quum antea scripserit, διὰ τὸ τὴν χώραν εἶναι λυπρὰν. Ego certè crediderim, vel, ne eam quidem quam dixit esse λύπραν, ideóque frumétum illis parcè subministrare, ditionis illorum fuisse: vel, pro nulla habuisse eam quæ valde arcta esset. Verùm & de hac voce χώραν monere lectorem libet, eam non satis aptè reddi illa regionis appellatione, quum iungitur verbo ἐργάζεσθαι, quod colere declarat (ea in significatione qua dicũtur agricolæ terram colere) ideóq; posse nos huiusmodi in locis interpretari agrum.

CAPVT XII.

THESPIAS autem (nam librarius perperam Θεσπεσίαι vtrobique scripsit pro Θεσπιαί) ea qua cæteras Bœotiæ vrbes descriptione minimè dignatur. Postquam enim dixit, Talis igitur Bœotia, tanquam descriptioni vrbium illius finem imponens: subiungit, αἱ γὰρ Θεσπιαὶ φιλοτιμίαν μὲν ἔχουσι μόνον ἀνδρῶν, καὶ ἀνδριάντας εὖ πεποιημένους,

ἄλλο δὲ οὐδέν: tãquam rationem reddens cur finem facere velit, antequã illam vrbẽ descripserit. Verùm suspectum est illud μόνον hoc loco, præsertim quum præcedat μὲν. Magis etiam suspectã habeo particulam οὐ, nec dubito quin mutari in καὶ debeat: vt dicat eam habere ἀνδριάντας καὶ πεποιημένους. Postea autem enumerãs singularum Bœotiæ vrbium infortunia, φιλονεικίαν apud Thespias sedem suam habere dicit, sicut inuidiam Tanagræ, auaritiam apud Oropũ (sed αἰσχροκέρδεια fœdum auaritiæ genus significat: quũ sonet Turpis lucri studium, seu amorem, aut cupiditatem: ad verbum, Turpe lucrum) proteruiam apud Thebas, rapacitatem apud Anthedonem, curiositatem apud Coroneam, arrogantiam apud Plateas, febrim apud Onchestum, stupiditatem apud Haliartum. Ipsa eius verba sunt, ἱστοροῦσι δ' οἱ Βοιωτοὶ τὰ κατ' αὐτοὺς ὑπάρχοντα ἴδια ἀκληρήματα, λέγοντες ταῦτα· τὴν μὲν αἰσχροκέρδειαν κατοικεῖν ἐν Ὠρωπῷ, τὸν δὲ φθόνον ἐν Τανάγρᾳ, τὴν φιλονεικίαν ἐν Θεσπιαῖς, τὴν ὕβριν ἐν Θήβαις, τὴν πλεονεξίαν ἐν Ἀνθηδόνι, τὴν περιεργίαν ἐν Κορωνείᾳ, ἐν Πλαταιαῖς τὴν ἀλαζονείαν, τὸν πυρετὸν ἐν Ὀγχηστῷ, τὴν ἀναισθησίαν ἐν Ἁλιάρτῳ. τὰ δ' ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἀκληρήματα εἰς τὰς τῆς Βοιωτίας πόλεις

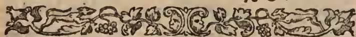
καπὀῤῥύη. Verùm hæc vocabula, quæ videmus esse vitiorũ appellationes, valde sunt significantia: atque adeo quædam eiusmodi vt vix ac ne vix quidẽ singula Latina singulis Græcis respondere possint. αἰσχροκέρδεια plus est quàm auaritia (quę φιλαργυρία dici solet: quod nomen propriè sonare cupiditatem argenti, satis notũ est) sordes certè rectius dicemus (quod vocabulum fœdiori tantùm auaritiæ generi conuenit: sicut sordidi vocantur qui eo auaritiæ genere laborant) quum αἰσχροκέρδεια sonet Turpe lucrum, id est, turpis lucri cupiditatem. Huic vitio finitimum est illud quo Anthedõ infamatur, videlicet πλεονεξία. Eodem certè ambo pertinent, quum πλεονεξία plus habendi cupiditatem propriè declaret: sed dicitur de iis qui per vim etiam cupiditatem illam explent, seu explere conãtur: ideóque verti rapacitatẽ. Neque enim hîc auaritiam interpretari quis possit, quũ ἀπὸ τῆς αἰσχροκερδείας, cui melius auaritiæ appellatio conueniret, eam separet. Ac ne alibi quidem fortasse interpretatio illa admittenda est: quum πλεονεξία sit potius eorum qui vi (vti dixi) seu violentia ad explendam suam auiditatẽ vtuntur, quàm eorũ qui nõ aperto Marte (vt ita loquar) id faciunt, sed

quibuslibet artibus malis, simúlque occultis, grassantur. adeo vt πλεονεξία sit veluti violẽta quædam auaritia. Vocem autem ὕϐριν puto hîc debere reddi Proteruiã vel Insolentiam, non Iniuriam: quum hîc ipsum habitum quo quis ad inferendã cuilibet iniuriam procliuis est (quasi iniuriositatem dicas, vt à vitio dicitur vitiositas) non aliquam simpliciter iniuriam declaret. Sic verò & φιλονεικία quum significet propriè contentionem, hîc contẽtiosum ingenium declarat, siue ingenium ad contentionem procliue.

Claudit hunc sermonem versu Pherecratis, quo dicitur, prudẽtis esse fugere Bœotiã. ὁ στίχος Φερεκράτους,

Ἄνπερ φρονῇς εὖ, φεῦγε τὴν Βοιωτίαν.

Rursum autẽ vtitur verbis illis quibus declarauerat se finẽ suæ descriptioni Bœotiæ imponere: illis, inquam, vel potius planè similibus, ἡ μὲν οὖν τῶν Βοιωτῶν χώρα, τοιαύτη.

Cap. XIII.

HALCIDEM inde venit, quam Anthedone stadiorũ septuaginta interuallo distare tradit. Sed suspecta esse hîc possit

librarii fides: quia quum dicat ἐξ Ἀνθηδόνος εἰς Χαλκίδα ϛάδια ō, tamen paulo poſt, vbi dixit itidem de Chalcide, eam eſſe ſtadiorum ſeptuaginta, addit, μείζων τῆς ἐξ Ἀνθηδόνος εἰς αὐτὴν φερούσης ὁδοῦ. Quòd ſi legeretur nō ϛαδίων, ſed ϛαδίοις (eſt enim compendiariè ſcriptum hoc vocabulum, & ita vt vtrouis modo legi poſſit) tum verò tanta hęc magnitudo ſuſpectam hîc potius quàm illic eiuſdem librarii fidem redderet. Viam autem ab Anthedone Chalcidem vſque ita deſcribit, Ἐξ Ἀνθηδόνος εἰς Χαλκίδα ϛάδια ō, μέχρι τοῦ Σαλγανέως. ὁδὸς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν λεία τε πᾶσα καὶ μαλακή· τῇ μὲν καθήκουσα εἰς θάλασσαν, τῇ δὲ ὄρος οὐχ ὑψηλὸν μὲν ἔχουσα, ἄλσεσι δὲ καὶ ὕδασι πηγαίοις κατάρρυτον. Hinc ad vrbem ipſam veniens, primùm ea de magnitudine eius ſcribit quæ modò retuli: deinde poſtquam dixit eſſe totam cliuoſam & arboribus obumbrari, addit, nō ſalſas tātùm aquas illā habere, ſed & quandam quæ à fonte Arethuſa manat. Verùm hîc corruptè legitur ὑποπλατυ: pro quo ὑπόπαχυ ſcriptum fuiſſe, mihi fit veriſimile. ἡσυχῇ autem, quod huic adiectiuo iungitur, talem vſum habet qualem in præcedentibus annotaui. Ita enim ibi ſcriptus eſt hic locus, Ἡ δὲ τῶν Χαλκιδέων πόλις ἐστὶ μὲν ϛαδ. ō μείζων

τῆς δ' ἐξ Ἀνθηδόνος εἰς αὐτὴν φερούσης ὁδοῦ, γεώλοφος δὲ πᾶσα καὶ σύσκιος. ὕδατα ἔχουσα, τὰ μὲν πολλὰ, ἁλυκά· ἐν δὲ ἡσυχῇ μὲν ὑπόπλατυ, τῇ δὲ χρείᾳ ὑγιεινὸν καὶ ψυχρὸν, τὸ ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς καλουμένης Ἀρεθούσης ῥέον ἱκανὸν, ὡς δυναμένης παρέχειν τὸ ἀπὸ τῆς πηγῆς νᾶμα πᾶσι τοῖς τὴν πόλιν κατοικοῦσιν.

Nec verò publica eius ornaméta omittit,gymnaſia,porticus, templa,theatra:quibus picturas atque ſtatuas addit.Sed cum po ſtremis huius periodi verbis,quæ ſunt, γραφαῖς, ἀνδριάσι,nõ cohærẽt quæ ſequuntur, (in quibus fori ſitum mirè cõmodum mercatoribus eſſe oſtẽdit) ita vt quædam in medio deſiderari neceſſe ſit.Ita enim tòtum hunc locum apud eum ſcriptũ inuenio (niſi quòd pro γυμνασίαις,repono γυμνασίοις, quum error illic ſit manifeſtus)Καὶ τοῖς κοινοῖς δὲ ἡ πόλις διαφόρως κατεσκεύασται, γυμνασίοις, στοαῖς, ἱεροῖς, θεάτροις, γραφαῖς, ἀνδριάσι. τῇ ἀγορᾷ κειμένων πρὸς τὰς τῶν ἐργασιῶν χρείας ἀνυπερβλήτως. ὁ γὰρ ἀπὸ τοῦ τῆς Βοιωτίας Σαλγανέως καὶ τῆς τῶν Εὐβοέων θαλάττης ῥοῦς εἰς τὸ αὐτὸ συμβάλλων καὶ τὸν Εὔριπον, φέρεται παρ' αὐτὰ τὰ τοῦ λιμένος τείχη· καθ' ὃ συμβαίνει τὴν κατὰ τὸ ἐμπόριον εἶναι πύλην. ταύτης δὲ ἔχεσθαι τὴν ἀγορὰν, πλατεῖάν τε οὖσαν καὶ στοαῖς τρισὶ συνειλημμένην. σύνεγγυς οὖν κειμένου τοῦ

ἀγορᾶς τοῦ λιμένος, καὶ ταχείας τῆς ἐκ τῶν πλοίων γινομένης τῶν φορτίων ἐκκομιδῆς, πολὺς ὁ καταπλέων ἐστὶν εἰς τὸ ἐμπόριον. καὶ γὰρ ὁ Εὔριπος δισσὸν ἔχων τὸν εἴσπλουν, ἐφέλκεται τὸν ἔμπορον εἰς τὴν πόλιν. Quibus addit hæc de regione, & de illo mari, ἡ δὲ χώρα πᾶσα αὐτῶν, ἐλαιόφυτος· ἀγαθὴ δὲ καὶ ἡ θάλασσα.

Tandem de incolis (more ſuo) verba facit: miro quodam genere loquendi initio vtens, quum dicit eos eſſe τῶν μαθημάτων ἐντὸς, idque non τῷ γένει ſolùm, ſed etiam τῇ φωνῇ. Videndum eſt autem an hæc ita poſſint intelligi, vt eos hæreditario quodam iure velut pedem habere iam intra diſciplinas dicat, ſimúlque (quum varias haberet Græca lingua dialectos) ſermone vti qui ipſos ad illas quodãmodo præparet. Poſtea quidem grammaticos eſſe illos ſcribit, ſed prius φιλαποδήμους appellat: quum alioqui illud γραμματικοὶ præcedere debuiſſe videatur, tanquam melius cum illis quæ dixerat conueniens. Iniicitur verò & in iis quæ ſequuntur, aliquid ſcrupuli: quoniam poſtquam dixit eos fortiter ferre incommoda quæ ob patriam ſuam patiuntur, hanc tolerãtiæ huius rationem reddit, quòd quum à longo iã tẽpore in ſeruitutẽ redacti fuerint, & libero ingenio ſint præditi, magnum quẽdam

ad tolerantiam habitum cõtraxerint. quam tolerantiam vocat ῥαθύμως φέρειν τὰ προσπίπτοντα, quum modò eadem de re agens dixisset γενναίως φέρειν: & aliud tamen sit ῥαθύμως φέρειν, aliud γενναίως. Ideóque fortassis intelligere debemus eos φέρειν ῥαθύμως ὑπὸ γενναιότητος, id est, præ generositate. Neque tamen hîc est ille scrupulus quem dixi: sed in eo quod addit, τοῖς δὲ τρόποις ὄντες ἐλεύθεροι, id est, Ingenio libero præditi (ita enim malim interpretari, quàm Moribus liberi) quoniam tale ingenium cum tali tolerantia minimè conuenire videtur. Sed crediderim hoc tanquam per parenthesin esse interiectum: perinde acsi dixisset, In seruitutem iampridem redacti: quæ alioqui ab eorum ingenio valde abhorret, quod minimè seruile, sed liberum & ingenuum est. Hunc autem suum de Chalcidensibus sermonem claudit Philisci versu, quo eos esse probos Græcos (siue, non malos, vt loquitur Cicero) testatur: atque adeo valde probos.

Χρηστῶν σφόδρ' ἐστὶν ἡ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις.

Sed ne abundet syllaba, legendum,

Χρηστῶν σφόδρ' ἐστὶ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις.

Verba autẽ huius loci sunt hæc, Οἱ δ' ἐνοικοῦντες Ἕλληνες, οὐ τῷ γένει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ φωνῇ, τῶν μαθημάτων ἐντός· φιλαπόδημοι,

γραμματικοί· τὰ προσπίπτοντα ἐκ τῆς πατρίδος δυσχερῆ γενναίως φέροντες. δουλεύοντες γὰρ πολὺν ἤδη χρόνον, τοῖς δὲ τρόποις ὄντες ἐλεύθεροι, μεγάλην εἰλήφασιν ἕξιν τοῦ φέρειν ῥαθύμως τὰ προσπίπτοντα. ὁ στίχος Φιλίσκου,

Χρηστῶν σφόδρ' ἐστὶν ἡ Χαλκὶς Ἑλλήνων πόλις.

CAP. XIIII.

DE HELLADIS autẽ appellatione in sequẽtibus disserit: dicítque primùm se Helladẽ à Peloponneso vsque ad Magnetas circunscribere. Sed scriptũ est Μαγνήτων αμπυ: de cuius vocis posterioris emẽdatione dicam vbi totum hunc locum attulero. Deinde se non immeritò Thessaliam quoque sub appellatione illa comprehendere ostendit. Hellas enim (inquit) vrbs ab Hellene AEoli filio vocata & condita fuit: erátq; regionis Thessalorum, sita inter Pharsalum & Melitæorum vrbẽ. Nam Hellenes sunt qui & ortu & sermone hellenizant, ab Hellene: Athenienses autem, qui Atticam incolunt, Attici quidem sunt ortu, sed sermone atticizant: sicut Dores à Doro oriundi dorizant, æolizant qui ab

AEolo, ionizant qui ab Ione Xuthi filio ducunt originem. Testem paulo pòst citat Homerum: ciúsque testimonio & Euripideum subiungit, paucis interiectis. Verba eius, repetendo ab initio, sunt hæc, Τὴν μὲν οὖν Ἑλλάδα, ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαβὼν, μέχρι τοῦ Μαγνήτων ἀφορίζω ἀμπου. τάχα δὲ φήσουσι τινὲς ἡμᾶς ἀγνοεῖν, τὴν Θετταλίαν τῆς Ἑλλάδος καταριθμοῦντας· ἄπειροι τῆς τῶν πραγμάτων ὄντες ἀληθείας. ἡ γὰρ Ἑλλὰς τὸ παλαιὸν οὖσά ποτε πόλις, ἀφ' Ἕλληνος τοῦ Αἰόλου ἐκλήθη τε καὶ ἐκτίσθη, τῆς τῶν Θετταλῶν οὖσα χώρας· ἀνὰ μέσον Φαρσάλου τε κειμένη καὶ τῆς τῶν Μελιταίων πόλεως. Ἕλληνες μὲν γάρ εἰσιν οἱ τῷ γένει καὶ ταῖς φωναῖς ἑλληνίζουσιν, ἀφ' Ἕλληνος· Ἀθηναῖοι δὲ, οἱ τὴν Ἀττικὴν κατοικοῦντες, Ἀττικοὶ μὲν εἰσὶ τῇ φύσει, ταῖς δὲ διαλέκτοις ἀττικίζουσιν. ὥσπερ Δωριεῖς μὲν, οἱ ἀπὸ Δώρου, τῇ φωνῇ δωρίζουσιν· αἰολίζουσι δὲ οἱ ἀπὸ Αἰόλου, ἰωνίζουσι δὲ οἱ ἀπὸ Ἴωνος τοῦ Ξούθου φύντες. ἡ οὖν Ἑλλὰς ἐν Θετταλίᾳ ἦν ὅτε ποτὲ ἦν, οὐκ ἐν τῇ Ἀττικῇ. ὁ γοῦν ποιητής φησὶ,

Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο, καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἀχαιοί. Μυρμιδόνας μὲν λέγων εἶναι τοὺς περὶ τὴν Θετταλίαν Φθίαν κατοικοῦντας· Ἕλληνας δὲ, τοὺς μικρῷ πρότερον ῥηθέντας· Ἀχαιοὺς δὲ, τοὺς καὶ νῦν ἔτι κατοικοῦντας Μελιταίαν τε, καὶ Λάρισαν τὴν Κρεμαστὴν καλουμένην, καὶ Θήβας τὰς Ἀχαί-

δας, πρότερον Φυλάκην καλουμένην. ὅθεν ἦν καὶ Πρωτεσίλαος, ὁ στρατεύσας εἰς Ἴλιον. ἔστιν οὖν ἡ Ἑλλὰς ὑφ' Ἕλληνος οἰκισθεῖσα πόλις τε καὶ χώρα. μαρτυρεῖ δὲ καὶ Εὐριπίδης,

Ἕλλην γὰρ, ὡς λέγουσι, γίγνεται Διός.
Τοῦ δ' Αἴολος παῖς, Αἰόλου δὲ, Σίσυφος,
Ἀθάμας τε, Κρηθεύς θ', ὅστ' ἐπ' Ἀλφειοῦ ῥοαῖς
Θεοῦ μανεὶς ἔρριψε Σαλμωνεὺς φλόγα.

Ἑλλὰς μὲν οὖν ἐστιν, ὥς περ μικρῷ πρότερον εἰρήκαμεν, ἣν ὁ Διὸς Ἕλλην ἔκτισεν· ἀφ' οὗ τὸ ἑλληνίζειν τὴν προσηγορίαν εἴληφεν. Ἕλληνες δ' οἱ ἀφ' Ἕλληνος. οὗτοι δέ εἰσιν, Αἴολος καὶ Σίσυφος· ἔτι δὲ Ἀθάμας καὶ Σαλμωνεὺς, καὶ οἱ τούτων φυῶτες ἔκγονοι. Pro illa voce αμπου vel potius pro illis literis nihil significātibus videndū an reponi debeat στομίου, ex sequētibus, an ὁμολίου. Nam propius quidem literæ illæ ad στομίου accedunt: sed ibi Θετταλῶν στομίου dicitur, at Μαγνήτων ὁμολίου.

In sequentibus, quæ sit Hellas, & quid sit ἑλληνίζειν, pergit exponere (cōtra opinionem eorum qui Thessaliam esse Helladis negabant) Posidippi etiam versus huc pertinentes afferens: in quibus non solùm τοῦ ἑλληνίζειν, sed etiam τοῦ ἀττικίζειν fit mētio. Verùm tertii versus principium apertè mendosum est: sic tamen vt valde obscura mihi sit &

aliis itidem (vt opinor) futura sit eius emendatio. Sed iam ad eius verba, quibus non solùm hunc sermonem, sed hæc de Græcis vrbibus geographica scripta claudit, veniendum est. Ἡ δὲ καλουμένη νῦν Ἑλλὰς, λέγεται μὲν, οὐ μέντοι ἐστί. τὸ γὰρ ἑλληνίζειν ἐγὼ εἶναι φημὶ οὐκ ἐν τῷ διαλέγεσθαι ὀρθῶς, ἀλλ' ἐν τῷ γένει τῆς φωνῆς. αὕτη δ' ἐστὶν ἀφ' Ἕλληνος, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐν Θετταλίᾳ κεῖται. ἐκείνοις οὖν ἐροῦμεν τὴν Ἑλλάδα κατοικεῖν, καὶ ταῖς φωναῖς ἑλληνίζειν. εἰ δὲ καὶ κατὰ τὸ ἴδιον τοῦ γένους τῆς Θετταλίας ἡ Ἑλλάς ἐστι, δίκαιον δὲ κατὰ τὸ κοινὸν, ὡς νῦν ὀνομάζονται Ἕλληνες, τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν εἶναι. ὅτι δὲ πᾶσαν ἣν κατηριθμήμεθα, Ἑλλάς ἐστι, μαρτυρεῖ ἡμῖν ὁ τῶν κωμῳδιῶν ποιητὴς Ποσείδιππος, μεμφόμενος Ἀθηναίοις ὅτι τὴν αὐτῶν φωνὴν δὲ τὴν πόλιν φασὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι· λέγων οὕτως,

Ἑλλὰς μέν ἐστι μία, πόλεις δὲ πλείονες.
Σὺ μὲν ἀττικίζεις, ἡνίκ' ἂν φωνὴν λέγῃς
Αυτουτινες. οἱ δ' Ἕλληνες ἑλληνίζομεν.
Τί προσδιατρίβων συλλαβαῖς καὶ γράμμασι,
Τὴν εὐτραπελίαν εἰς ἀηδίαν ἄγεις;

πρὸς μὲν τοὺς οὐχ ὑπολαμβάνοντας εἶναι τὴν Θετταλίαν τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲ τοὺς Θετταλοὺς, Ἕλληνος ἀπογόνους ὄντας, ἑλληνίζειν, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. τὴν δὲ Ἑλλάδα ἀφορίσαντες ἕως τῶν Θετταλῶν στομίου, καὶ τοῦ Μαγνήτων ὁμολίου τὴν διήγησιν πεποιημένοι, καταπαύομεν τὸν λόγον.

ΔΙΚΑΙΆΡΧΟΥ ἈΝΑΓΡΑΦῊ τῆς Ἑλλάδος, πρὸς Θεόφραστον.

Διὰ παντός, ὦ Θεόφραστε, καθάπερ οἶδα σύ,
Ἴδιόν τι πλάττων, κ' οὐχὶ τὸν ἑτέρων πόνον
(Ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσιν) ἐμαυτοῦ τιθέμενος,
Νυνὶ πεποίηκα τὴν ἅπασαν Ἑλλάδα,
Ὑποτυπουμένας ταύτῃ τὰς πόλεις,
Στοιχεῖον οὐκ ἄμουσον ἅμα θ' Ἑλληνικῶν,
Ἱκανήν τε παρέχων διατριβὴν τοῖς δυναμένοις
Ὀρθῶς συνιδεῖν ἕκαστα. τὰ γὰρ ἐν πλείοσιν
Ὑπὸ τῶν παλαιῶν συγγραφέων εἰρημένα,
Ταῦτ' ἐμμέτρως ῥηθήσετ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ·
Ὅπερ ἐστὶν ἱκανῶς δύναμιν ἰσχυρὰν ἔχον.
Ὑπολαμβάνω γὰρ ἀσφαλῶς ὑμῖν ἔχειν
Κεῖσθαί τε τὰς μάλιστα διασήμους πόλεις,
Ἄλση, ποταμούς, νήσους τε, τοὺς διάπλους τε καὶ
Λιμένας ἅ, τ' ἐστὶν ἐν Πελοποννήσῳ γένη
Λεγόμενα καὶ ὁμοροῦνθ' ἑαυτοῖς κατὰ τόπους.
Ἵνα μηδέν σε τὸ σύνολον διαλανθάνῃ,
Φανερῶς ἑκάστων ὁμολόγως τε κειμένων,
Ὥστ' ἀναλαβόντα καὶ διὰ μνήμης ἔχειν.
Νωθρὰν γὰρ οὐχ εὕρεις ἂν ἀλλ' ἐσπουδασμένην
Τὴν πραγματείαν. διὸ σεαυτὸν μὴ βραχὺ
Ὀλιγωρῶς δ' ἐπὶ ταῦτα δοὺς καὶ σπουδάσας,
Συμφιλομάθησον· καθάπερ εἴωθας ποιεῖν.
Τῆς Ἑλλάδος ἐστὶν Ἀμβρακία πρώτη πόλις·

Αὕτη δ' ἀποικία λέγεται τῶν Κορινθίων
Εἶναι. μετὰ τὸν κόλπον δὲ τὸν καλούμενον
Ἀμβρακικὸν ᾤκισται μέση, σταδίους δ' ἔχει
Ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὀγδοήκοντ'. ἐπιφανὲς
Δ' ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἐστ' ἐν αὐτῇ, καὶ λιμὴν
Κλειστός. καλεῖται Δρυοπὶς ἡ χώρα δ' ὅλη.
Ἡ δ' Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς Ἀμβρακίας εἶναι δοκεῖ
Μάλιστα συνεχὴς τὸ πέρας. αὐτὴ δ' ἔρχεται
Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πηνειόν, ὡς Φιλέας γράφει·
Ὄρος τε Μαγνήτων Ὁμόλην κεκλημένον.
Τινὲς δὲ τὴν Μαγνησίαν τῆς Ἑλλάδος
Λέγουσιν εἶναι, τὸν δὲ Φιλέαν ἀγνοεῖν,
Ἀποχωρίσαντα. τοῦτο δ' εἶναι συμφανὲς
Τοῖς φιλομαθέσι μάλιστα φιλοτιμουμένοις.
Πλὴν ἐπὶ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου προβήσομαι.
Ἀπ' Ἀμβρακίας εἰς Θετταλίαν τριῶν ὁδὸς
Ἔσθ' ἡμερῶν. ἔχει δὲ ποταμὸν λεγόμενον
Ἀρατθον εἰς θάλασσαν ἐξιόντα.
Ὄρος πρόσεστιν ἱερὸν ἐπικεκλημένον.
Σταδίων δ' ὁ παράπλους ἐστὶν ἑκατὸν εἴκοσι.
Εἶτα μετὰ τοῦτον εἰσὶν Ὀρεῖται λεγόμενοι,
Εἶτ' Ἀμφίλοχοι. Ἄργος δ' ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ
Ἀμφιλοχικόν. μετὰ τούτους δ' Ἀκαρνᾶνες. πόλεις
Οὗτοι δ' ἔχουσι πλείονας, καὶ Λευκάδα,
Ἀφ' ἧς μέγας ἐστὶ κόλπος εἰς Ἰσθμὸν φέρων.
Νῆσοι Κεφαλλήνων δ' ἐν αὐτῷ κείμεναι·
Ἰθάκη· σταδίων δ' ὀγδοήκοντα, στενή,
Ὕψος δ' ἔχουσα καὶ λιμένας τρεῖς, ἐχομένη.

Πρὸς τὴν πέραν δ' οἰκοῦσι τῆς Αἰτωλίας.
Ἱερὸν δ' ὕπεστιν Ἡρακλέους καλούμενον,
Ἕτερον δ' Ἀφροδίτης. ποταμὸν δ' ἡ χώρα ἔχει
Ἀχελῷον. ἡμερῶν δέκα καὶ νυκτῶν δύο
Ἔσθ' ὁ παράπλους αὐτῆς. ἔχεται δ' Αἰτωλία,
Ἐν ᾗ πόλις ἀπόκειται Πλευρὼν, καὶ ἱερὸν
Ἅγιον Ἀθηνᾶς ἐστὶν ὠνομασμένον.
Ἔπειτα Καλυδὼν, εἶτα Κίδης, αἵ τ' Ἐχινάδες
Νῆσοι· ποταμός τ' Εὔηνος ἐκ Πίνδου ῥέων.
Οὗτοι Δολόπων οἰκοῦσι πρὸς μεσημβρίαν.
Παράπλους δὲ ταύτης ἐστὶν ἡμέρας μιᾶς,
Εἶτα μετὰ ταύτην ἡ Λοκρὶς καλουμένη,
Ἐν ᾗ πόλις Ναύπακτος· εἶθ' ὑποκείμενος
Λιμὴν μέγας, πόλις τε Κολοφών. μετὰ δὲ τὴν
Κολοφῶνα ποταμὸς ἐθυλαιτης λεγόμενος·
Τοῦτον δὲ ῥεῖν λέγουσιν ἐξ Αἰτωλίας.
Ὁ πᾶς δὲ παράπλους οὐδ' ὅλης ἔσθ' ἡμέρας.
Οὗτοι κατοικοῦσι δὲ πρὸς μεσημβρίαν
Αἰτωλίας, Λέλεγες τοπρὶν κεκλημένοι.
Ἔπειτα Φωκεῖς ἐκ Λελέγων φερόμενοι,
Παρ' οἷς πεδίον Κρισαῖον. ἀπὸ Κίρρας δ' ἄνω
Προσβάντι Δελφῶν πόλις ἄπεστι, καὶ ἱερὸν,
Ἐν ᾧ τὸ μαντεῖον, ὅ, τε Παρνασὸς, μέγα
Καὶ σύσκιον ὄρος. εἶτα νυμφῶν ἐχόμενον
Κωρύκιον ἄντρον· εἶτ' ἐς Ἀντικίρρα πόλις,
Ποταμός τε Κηφισὸς, ὁ ῥέων ἐκ Φωκίδος.
Παράπλους δὲ ταύτης, ἡμέρας ἔσθ' οὐχ ὅλης.
Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ' ἐστὶ Κυπάρισσος πόλις,

Λάρισά τε· μετ' αὐτὴν δ' Αὐλίς. ἡ Βοιωτία
Χώρα δὲ μετὰ Φωκεῖς ἀπόκειται, κειμένη
Τῆς Φωκίδος χώρας πρὸς ἕω. κ' ἐστὶν δύο
Ἐπίσημ' ὄρη· τὸ μὲν, Ἑλικὼν καλούμενον,
Ἕτερον, Κιθαιρών. εἶτ' ἐς Ὠρωπὸς πόλις,
Καὶ τῆς θαλάττης ἀπέχον ἱερὸν οὐ πολὺ
Ἔσ' Ἀμφιαράου, καὶ νεὼς, καὶ τὸ τέμενος,
Αὐλίς τε Βοιωτῶν πόλις, πρὸς ἣ λιμὴν,
Κ' Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἅγιον, ὃ λέγεται κτίσαι
Ἀγαμέμνων. εἶτ' Ἐμπερέσιον καλούμενον
Ἀκρότατον, εἶτ' Εὔριπος. Ἀνθηδὼν δ' ἔχει
Ἀνθηδόνιον τὸν λιμένα· καὶ μετ' οὐ πολὺ
Τάναγρα. κεῖται δ' ἐν μεσογείᾳ πάνυ καλὴ
Πόλις, μεγάλαι Θῆβαι, σταδίων τὸ περίμετρον
Ἔχουσα τετταράκοντα, καὶ προσέτι τριῶν.
Κεῖται δὲ πόλις, κ' Ὀρχομενός. εἶτα μετὰ δύο
Πόλις Λεβαδία καὶ ἱερὸν Τροφωνίου,
Ὅπου τὸ μαντεῖον λέγουσι γεγονέναι.
Εἶτ' Ὠκαλέα πόλις ἐστὶ, καὶ Μεδεών. μετὰ
Ταύτην ὑπόκειται Θέσπεια, κατ' ἐχομένη
Ἡ προσαγορευομένη Πλαταιαί. μετὰ δὲ τὰς
Πόλεις ὑπόκειται Νῖσα. μῆκος ἐστὶ τῆς
Βοιωτίας σταδί', ὡς λέγεται, πεντακόσια,
Διακόσια καὶ ἑβδομήκοντ' ἐστὶ τὸ πλάτος.
Ποταμοὺς δ' ἔχει, τὸν μὲν, λεγόμενον Ἰσμηνὸν,
Λεωπὸν τε Ἀσωπόν τε, πεδία δ' ὕδρα παρακείμενα.
Ἔστιν δ' ἔπειτα χώρα Μεγαρέων. ἐστὶ τ' ἐντεῦθεν
Ἀρχὴ τῆς Πελοποννήσου, λιμὴν
Χυσὸς ὑπόκειται, καὶ Λέχαιον λεγομένη πόλις.

HENRICI STEPHANI AD DICÆARCHVM ET ſuam in illum lucubrationem APPENDICVLA.

DICÆARCHO adijci multa, vel potius quamplurima, poſſent, ſi cæteri ſcriptores Græci in deſcribenda Græcia idem ſibi quod ille argumẽtum, potiſſimum propoſuiſſent, τὸν Ἑλλάδος βίον deſcribere: quem titulum ſuo de Græcia operi dediſſe, Athenæus quoque teſtatur. Sed contrà, quod illi ἔργον fuit, illis πάρεργον tantùm eſſe videmus. Vnde fit vt multa vel ex paucis hiſce illius operis reliquiis diſcamus non minori cum vtilitate quàm delectatione, quorum notitiam conſequi ex nullo reliquorum poſſemus. Quòd ſi vitã Græciæ & ipſi memoriæ prodidiſſent, nõ eadem fortaſſe de illa vbique tradidiſſent: quum poſteriores illo fuerint, & tanto quidem interuallo vt aliquam morum & inſtitutorũ circa res quaſdam interueniſſe mutationem, abſimile vero non ſit.

Haud pauca ſunt nihilominus in reliquorum deſcriptione de quibus inter illos conuenit:ſic tamen vt quiſque aliquid ſibi peculiare afferre alicubi dici poſſit. Tale eſt quod apud noſtrum Dicæarchū in principio occurrit, ὁ καλούμενος Παρθενὼν, ὑπερκείμενος τοῦ θεάτρου. ab aliis enim hoc nō adiicitur. At verò Plutarchus in Pericle, tanquam epithetum addens, ἑκατόμπεδον appellat hunc παρθενῶνα. (ſicut ab eo ipſo in opuſculo quo diſſerit bellóne an ſapientia Athenienſes clariores fuerint, παρθενῶνες ἑκατόμπεδοι dicuntur) quum tamen in Catone maiore audiamus etiam vocantem τὸν ἑκατόμπεδον, ſine adiectione illius vocabuli quod alioqui proprium eius nomē eſt:ſiue νεὼν voluerit à lectore ὑπακούεσθαι, ſiue adiecerit quidē, ſed librarij incuria id omiſerit. Alioqui certè videri queat τὸ ἑκατόμπεδον dicēdū potius fuiſſe. Ac videtur Suidas hoc, ſicut & illud, agnoſcere: ſed non rectè huius appellationis rationem reddere: in eo quod ſcribit, nō propter magnitudinem, ſed propter pulchritudinem & concinnitatem nomen hoc impoſitum illi fuiſſe. At Heſychius,

ſychius, ἑκατόμπεδον (inquit) τὸ θέατρον, ἢ ἑκατὸν ποδῶν. Quam ſcripturam eſſe mẽdoſam ſuſpicor, & in ea voces aliquot deſiderari: quum ille in priori quidem huius nominis expoſitione, tale quid quale apud Dicæarchum legimus, ſcripſiſſet: at in poſteriori, latius patere, & de omni ędificio vel potiùs omni re quę eſſet in centum pedes extenſa ſiue exporrecta, admonuiſſet. Sed aduerſus hãc poſteriorem expoſitionem meritò obiectum iri quis dixerit, nihil tale adiici debuiſſe: (vt pote quod manifeſtè illo vocabulo includatur) aut addi plura oportuiſſe. Quamuis autem tot ex locis Parthenonem templum fuiſſe conſtet, quidam tamen ſacellum appellarunt: quòd (vt opinor) Strabonis verba non intellecta eos in errorem impulerint: quaſi hæc verba, καὶ ὁ Παρθενὼν, & ipſa ad præcedentia hæc, ἐν ᾧ, referrentur.

Addam & hoc, (vt oſtendam verum eſſe quod dixi, hunc vel illum alicubi peculiare quidpiam ſuæ deſcriptioni ſiue narrationi adijcere) quum alij ædificationem Parthenonis Ictino tantùm tribuant, à Plutarcho Callicrati &

Ictino tribui.

Sunt verò & quædam à duobus tantùm ſcripta: de quibus dubites an vtrique an alterutri tantùm fidem adhibere oporteat: &,ſi alterutri tãtùm adhibendam cenſeas, tum verò, vtri, ambigas. Exẽpli gratia, Pauſanias ſimulacrorum Dianæ facit mentionẽ quę ἀρίςη & καλλίςη dicebatur: aítque hæc eſſe in eius ſepto, quod occurrit deſcendentibus in Academiam, quæ quũ ſuo tempore foret gymnaſium,fuerat quondam priuati cuiuſdam prædium. At verò apud Plinium inter Phidię opera legimus & *Mineruam tam eximiæ pulchritudinis vt à forma cognomẽ acceperit.* Ex quibus verbis colligimus dictã fuiſſe hãc ἈΘΗΝᾶΝ ΚΑΛΛΊΣΤΗΝ, & ita cognomen cum Diana commune habuiſſe. Sed aliquis hîc non immeritò fortaſſe dubitabit an credẽdum vtrique ſit, an potius exiſtimandum, alteri tantùm harum dearum cognomen iſtud impoſitum fuiſſe, & ita horum ſcriptorum alteri fidem derogari debere: præſertim quum Pauſanias aliquam dubitandi occaſionem præbere videatur; & ſuſpicari poſſit quiſpiam,

quum antea Diana illa ſolã ἀρίστης haberet ἐπίκλησιν, additam eſſe alterã, quæ à Minerua ad illam tranſlata eſſet.

Adeo autem multi adeo multa de Athenis ſcripſerant, vt Srabo de hac ciuitate verba facere incipiẽs, cautionem ſibi adhibendam eſſe oſtendat, in tanta multitudine, ne, ſi copioſior fuerit quã par ſit, contingat τῆς προθέσεως ἐκπεσεῖν τὴν γραφήν. Prudenter itaque (meo quidem iudicio) Plinius in illam τῶν περὶ τῆς πόλεως ταύτης ὑμνουμένων multitudinem ingredi nolens, hiſce contentus eſt, *Libera hæc ciuitas, nec indiga vllius præconij amplius: tanta claritas ſuperfluit*. Prudenter, inquam: quoniam tam ſpatioſus campus, tam magna area in Athenarũ laudes, ſiue in encomiaſticam Athenarum deſcriptionem, patebat, vt non pauca quæ veritatem rei vix æquarent, hyperbolicè contrà dici viderentur. Ac mihi certè ipſi continget fortaſſe idem in eo quod dicturus ſum: nimirum vt, quum id quod veriſſimum eſt dixero, auxeſi tamen hyperbolica vſus exiſtimer. Id autem ad eum in quo verſor ſermonem pertinet, éſtque huiuſmodi: quãuis tam

multis elogijs à tot præstantissimis viris illa ciuitas ornata fuerit, inter quæ primas tenere illud censetur quo GRÆCIA GRÆCIÆ, (Ἑλλὰς τῆς Ἑλλάδος) appellata fuit: tamē hominem Iudæum alia omnia suo superasse videri, vel potius suis duobus: quorum vnū est hoc, QVOD PVPILLA IN OCVLO, HOC IN GRÆCIA ATHENÆ. Alterum est, QVOD IN ANIMO MENS, HOC IN GRÆCIA ATHENÆ. Sed apud eum istæ duæ comparationes coniūguntur: & in posteriori dicitur, ἢ ἐν ψυχῇ λογισμός: vbi λογισμὸς reddi etiam potest Ratio, vel Ratiocinatio. Maior certè multo gloria hæc est Athenarum, quàm vel in ijs quę Dicæarchus de illis scribit, in fine paginæ XVI.

Atque hoc quidem elogium Athenarum siue encomiū ignorasse puto Strabonem, non minus quàm Dicæarchum & Pausaniam: sed ille vicissim quandam Massiliæ laudem tribuit quam ipsi cognitam, verùm aliis plerisque (non Dicæarcho tantùm & Pausaniæ) incognitam dicere possumus. Quorsum autem

hîc

hîc Massiliæ mentio? quoniam laudem illam qua de agitur, Athenienses Massiliensibus communicasse, vel potius hi illis eripuisse dici queunt. Nam quum Romę tanti fierent Athenæ vt dedecus quoddam esset literarum studiosis, Athenis commoratum non esse (quod vel ex poetis ipsis discimus) scribit Strabo, Massiliam suo tempore fecisse vt clarissimi quique Romanorũ viri qui discendi cupidi essent, in animum inducerent ad ipsam commeare, quum alioqui Athenas peregrinaturi fuissent. Ac quamuis alias etiam quasdam vrbes σχολὰς καὶ διατριβὰς τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν λόγων habuisse testetur, (præsertímque Tarsum & Alexandream) nulla tamen est cui id honoris contigisse scribat.

Interim verò considerãdum hoc est, Romanos qui literarum studiosi essent, non tantùm honorificum sed necessarium quodammodo existimasse, Athenas proficisci, nisi aliam vrbem nanciscerẽtur, quæ illius officio fungi in præstãda ipsis eadẽ opera, posset. Ac, licet Strabo dicat tãtũ τοὺς γνωριμωτάτους Ῥωμαίων πέπεικεν, ἀντὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας

ἐκεῖσε φοιτᾶν, φιλομαθεῖς ὄντας (quæ paulo antè ſum interpretatus) tamen & quoſdam qui φιλομαθεῖς quidẽ ſed non item γνωριμώτατοι eſſent (id eſt clariſſimi, ſiue celeberrimi. quamuis quidã nobiliſſimi reddere maluerint) libẽter illuc peregrinatos eſſe cõſtat. Atque in horum numero Propertius poſſe à nobis poni videtur: cuius quædam elegia initium iſtud habet,

Magnũ iter, ad doctas proficiſci cogor Athenas:
Vt me longa graui ſoluat amore via.

Ac verſibus aliquot interiectis diuerſa recenſet: in quorum aliquo tempus & operam, dum illic commorabitur, eſt poſiturus,

Illic vel ſtudijs animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis docte Epicure tuis.
Perſequar aut ſtudium linguæ, Demoſthenis arma,
Librorúmque tuos docte Menandre ſales.
Aut certè tabulæ capient mea lumina pictæ,
Siue ebore exactæ ſeu magis ære manus.
Aut ſpatia annorum, aut longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.

Nec omittam quod hæc pręcedit distichum, in quo longa brachia viæ Theseę vocare existimatur quæ Græci Μακρὰ τείχη dixerunt.

Inde vbi Piræi capient me littora portus,
Scandam ego Theseæ brachia longa viæ.

Ad Strabonem autem vt reuertar, libet ex eo afferre quæ de diuerso ciuitatis diuersis temporibus statu scribit, paucis verbis longam alioqui historiã complectens. Ideo autem hæc ex eo afferenda putaui, quòd talium cognitio cum institutorum illius cognitione iuncta esse videatur. Ita igitur ille, Ἐβασιλεύοντο μὲν οὖν Ἀθηναῖοι πρότερον. &c. Id est, *Prius igitur sub regio dominatu erant Athenienses, deinde in popularem reipubl. administrationem transierunt. Quum autem aggressi eos essent tyranni, Pisistratus eiúsque filii, & aliquãto post ad paucorum imperium res deueníssent, & quadringentorum, & illorum triginta quos Lacedæmonij imposuerunt tyrannorum, hos facilè summouerunt, & popularem illam administrationem vsque ad Romanorum imperium seruarunt. Nam etiamsi Macedonicis regibus aliquid negotij ipsis facessentibus parere sunt coacti, reipubl. tamen totam formam, can-*

dem conseruabant. Ac sunt qui tradant, optimam fuisse illorum gubernationem per illud decẽniũ quo Macedonibus Caßãder imperauit. Hic enim vir cæteris quidem in rebus tyrannicè potius quàm regiè se gessisse videtur: sed Athenienses erga moderatione vsus est, postquã eorum vrbẽ in potestatẽ suam redegit. Ex ciuibus enim præfecit Demetriũ Phalereum, Theophrasti philosophi familiarem: qui tantum abest vt popularem reip. administrationem aboleuerit, vt etiam emendarit: quemadmodum ab eo scripti de hoc reip. genere commentarij declarant. Verùm inuidia & odium aduersus paucorum dominatum conceptum, tantum valuerunt, vt post Cassandri mortem in Ægyptum fugere coactus sit. Quinetiam statuas eius plus quàm trecentas deiecerunt ij qui aduersus illum insurrexerãt, atque conflauerunt: & quidem (vt nonnulli addunt) in matulas. Romani igitur quum eos populari reip. forma vtentes in ditionem suam accepissent, permiserunt vt suis legibus sicut antea viuerent, suáque libertate fouerentur. Verùm ingruens bellum Mithridaticum tyrãnos illis præfecit quos regi libitum fuit. Horum maximam potentiam cõsequutum Aristionem, & qui aduersus hanc vrbem violẽter se gesserat, Syllas Romanorum dux, quum

vrbem obſidione cepiſſet, ſupplicio affecit, ciuitati autem veniam dedit. Atque ad hunc vſque diem libertate potitur, & apud Romanos eſt in honore.

In his verbis, ἡ πρὸς ὀλίγους ἀπέχθεια, permiſi mihi pro *paucis* dicere *paucorum dominatum*, vt locum interpretarer ſimul & exponerem: quum minimè dubium ſit quin de illis paucis qui reipubl. gubernacula tenerent, intelligendum hoc ſit: adeo vt ſub ὀλίγων appellatione ſignificari ὀλιγαρχίαν dicere poſſimus. Verùm quomódo conceptum erat aduerſus paucos odium, tanquam reip. gubernacula tenentes, quum Demetrij Phalerei tantùm facta ſit mentio, nec alium quàm eum à Caſſandro rege præfectum ciuitati fuiſſe dictum ſit? Strabo certè (niſi fallor) vult κατὰ τὸ σιωπώμενον à nobis intelligi, Demetrium illo Caſſandri beneficio non plenè eſſe vſum, ita vt in ſe totam poteſtatem transferret, verùm eam cum paucis quibuſdã à ſe adſcitis communicaſſe: vt minus odioſa populo illa ciuitatis adminiſtratio eſſet. Niſi fortè exiſtimandum eſt illos λόγῳ quidem, ſed non etiam ἔργῳ in partem illius poteſta-

tis atq; autoritatis venisse:etiamsi à populo nequaquã hoc animaduerteretur.

At verò interpres Xylander ita hunc locum vertit quasi à Demetrio inimicitię aduersus paucos quosdam susceptę fuerint. Ita enim ille, *Verùm inuidia & cum paucis susceptæ inimicitiæ tantum valuerunt vt Cass.*

Paulo post autem, si non ἐπαναστάντες haberemus, sed ἀναστάντες, crederẽ perperam scriptum esse pro ἀναστήσαντες: vt intelligeremus, statuas ab illis ipsis qui eas erexissent esse deiectas, siue deturbatas: sed hũc verbi compositi ἀναστῆσαι vsum dari & bicomposito ἐπαναστῆσαι non memini.

Cæterùm moris est Straboni in mentione alicuius ciuitatis,earũ potissimum quæ celebriores sunt, simul etiam quorundam qui in ea, præsertímque doctrinæ ergo,claruerint,mentionem facere: potius quã mores & instituta ipsarum ciuitatum commemorare. Vbi tamẽ de Thebanis agit,pauca de quadam re disserit quæ moribus eorum defuit, & cui defectus in causa fuerit cur imperium diu non conseruarint. Suæ autem

dissertatiunculæ occasionẽ ex quodam Ephori dicto sumit. Nam de Bœotia loquens, scribit, Ephorum de ea dixisse, breuem eius potentiam ideo fuisse διὰ τὸ ἀγωγῇ καὶ παιδείᾳ μὴ χρήσασθαι. vel ἀγωγῇ ἐπιτηδείᾳ, vt in vet. exempl. Sed totum interpretari locum libet: & quidem eo libentius id faciã quòd interpretes in eius principio videã grauiter impegisse. *Regionem igitur* (inquit) *propter ista laudat, & naturali quadam commoditate ad imperium obtinendum instructam esse dicit: sed quod apta institutione ac disciplina vsi nõ sint (quum ne eos quidem qui per vices perpetuas ipsis præficerentur, tali vti contingeret) etiamsi aliquando res prosperè gesserint, breui temporis spatio permansisse. Atque id Epaminondam ostendisse: quum eo mortuo Thebanis statim acciderit vt imperium amitterent, eius gustu duntaxat percepto. In causa autem hoc esse, quòd colloquendi & conuersandi cum hominibus nullam curam habuerint, sed vnius bellicæ virtutis studiosi fuerint. Verùm addendum erat, istud erga Græcos potißimum magno emolumento fuisse. Erga barbaros enim vis oratione plus pollet. Ac Romani quoque olim quidem, quum aduersus agrestiores gentes bella ge-*

rerent, hoc institutionis genere opus non habebant: sed ex quo cum mansuetioribus gentibus negotium illis esse cœpit, huic quoque institutioni animum adiecerunt, & omnium domini euaserunt. At verò Xylander, qui postremus hunc scriptorem est interpretatus, huius loci principium ita reddit, His ille nominibus eam regionem laudat: aítque eam ad imperium obtinendum optimè fuisse paratam: sed quòd incolæ non vterentur institutione ac disciplina (quando ne duces quidem singulis temporibus suos tolerare potuerunt, rebus quantumuis præclarè ab his gestis) ideo non durare eorum potuisse potentiam. Sic quum ne hic quidem interpres animaduerteret, cum his verbis, ἐπεὶ μηδὲ τοῖς ἀεὶ προεϊσταμένοις αὐτῆς (videlicet τῆς χώρας) subaudiendum esse, χρήσασθαι, pręcedente participio χρησαμένοις facultatem huius subauditionis nobis præbente: sensum quendam Straboni ipsi ignotum commentus est, eius verbis alia duo adiiciendo: ista videlicet, *tolerare potuerunt.* Atque vt ex errore in errorem impellimur, hæc verba, εἰ καί ποτε κατώρθωσαν, non de iisdem dicta esse putauit

de quibus ista, ἐπὶ μικρὸν χρόνον συμμεῖναι,
sed de illis quos προϊσταμένοις αὐτοῦ vocari
videmus. At illud leuius est, quòd verba
illa, πρὸς ἡγεμονίαν εὐφυῶς ἔχειν, non red-
dit, vt à me reddita sũt, naturali quadam
commoditate ad imperium obtinẽdum
instructam esse: sed, ad imperiũ obtinẽ-
dum, optimè fuisse paratam: perinde ac
si Strabo κάλλιστα παρεσκευάσθαι, vel παρα-
σκευασθῆναι, scripsisset: aut hæc idẽ quod
ea quibus vsus est valerent. Videndum
est porrò annon cum ista reprehẽsione
morum Thebanorum, siue ingenij quo
præditi erant (quod ad eam rem quę hîc
describitur attinet) conueniat iste pro-
uerbialis versus,

Πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία διέλυσε.

INTER alia autem quæ Dicæarchus
habet sibi peculiaria, aut certè cum alijs
qui quidem in manus nostras venerunt
scriptoribus haud cõmunia (quod sciã)
est illa quam inter Atheniensium & At-
ticorũ mores cõstituit differẽtia. Quin
fuerit enim aliquid in eorum moribus
discriminis, minimè dubito, nec dubi-
tãdum sanè est: sed mirum est quod scri-
bit, tali quidem ingenio Atticos, tali

verò Athenienſes fuiſſe: quum non minus illos quàm hos vrbis incolas conſtituat. Si enim vera ſunt quę tradit, tantum inter horum & illorum mores ſeu ingenium eſt diſcrepantiæ quantum inter virtutem & vitium eſſe videmus. quum Athenienſes eſſe μεγαλοψύχους tradat, nec non ἁπλοῦς τοῖς τρόποις, & φιλίας γνησίους φύλακας: id eſt, magnanimos, & quadam morum ſimplicitate præditos, necnon amicitiæ ſinceros cuſtodes: at verò Atticos, eſſe περιέργους ταῖς λαλιαῖς, eſſe ὑπούλους, eſſe συκοφαντώδεις, eſſe denique παρατηρητὰς τῶν ξενικῶν βίων.

Memini quidem certè, ſcholiaſtem Ariſtophanis, in hunc Nubium verſum,

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τ' ἐστὶν Ἀττικὸν βλέπος,

annotare quiddam ad mores pertinens, quod Attici cum Athenienſibus commune, quiddam quod Athenienſes ſibi peculiare haberent. Nam hęc verba Ἀττικὸν βλέπος vbi expoſuit πανοῦργον τὸ βλέμμα, paucis interiectis verbis, adijcit, eſſe ſolitos inſimulare eos qui Attici eſſent impudentiæ, at eos qui Athenienſes, impudentiæ & facultatis dicendi. Sed præterquã quòd Suidas ſuſpectam lectionem

lectionẽ huius loci reddit (quemadmodum ostendam in iis quæ sequentur) mirum est certè illũ verbo διαβάλλειν non minus de illa dicendi facultate quàm de impudentia vti: perinde acsi non minus illa quàm hæc reprehensionem mereretur. At Strabo non dicit Athenienses fuisse ἱκανοὺς λέγειν, sed tantùm φιλολόγους. Nam libro 11 scribit non fieri natura, siue ex natura non contingere, quòd Athenienses quidem sint φιλολόγοι, at non Lacedæmonij: ac ne Thebani quidem qui sunt viciniores: (intellige autem, viciniores Atheniensibus) sed hoc fieri ἔθει, id est consuetudine: quamuis statim pòst in re simili, non tantùm ἔθει, sed ἀσκήσει & ἔθει dicat. Nã addit, eodem modo Babylonios & Ægyptios non esse natura philosophos, sed ἀσκήσει & ἔθει, id est, exercitatione & consuetudine. Cæterùm quomodo hîc vocem φιλολόγοι interpretandam esse dicemus? an, vt illic à Xylandro redditur, literarum studiosi? vel, vt antea quidam reddiderãt Studiorum cupidi? An simpliciter, Sermonis seu sermocinandi cupidi? Quòd si etiam aliquis simpliciter Loquendi

cupidos vel potius vno verbo Loquaces interpretaretur, intra vocabuli significationem maneret. nam hũc vſum apud Athenæum habere videmus, & ita quidem vt nemo ambigere de illo poſſit. Quum enim dicit, vinum omnes qui largius ipſum potant, reddere φιλολόγους, quis aliud quàm Loquaces ſonare dixerit?

At Plutarchus ſcrupulum hîc alicui iniecerit, qui de Romano ſeruo & Athenienſi (nã Romani mentionem priore loco facit) differens, loquacem hunc inducit. In illo enim aureo De garrulitate libello, opponens Romano ſeruo Athenienſem, & oſtendens quantum conſuetudo poſſit: *Publius Piſo orator* (potius enim hîc ῥήτορα de oratore quàm de rhetore dici exiſtimo) *quum nollet obtundi, mandauerat ſeruis vt ad interrogata loquerentur, & nihil amplius. Deinde quum Clodium præfectum comiter excipere vellet, vocari iuſsit, epulis ſplendidis (vt par erat) præparatis. Quum autẽ aduenisſet hora, & alij quidem adeſſent, at Clodius exſpectaretur, miſit ſubinde eum qui vocare ſolebat ſeruum vt viſeret an accederet. Quum autem iam veſpera eſſet, nec*

amplius speraretur venturus, inquit seruo, Quid? an vocasti eũ? Equidẽ, respõdit ille. Cur igitur nõ venit? Ad hoc ille, Quoniã se venturũ negauit. Quare ergo nõ statim dixisti? Quia me hac de re nõ interrogasti. Cui narratiũculę subiũgit, *Talis quidẽ Romanus seruus. At verò Atheniẽsis inter fodiendũ etiã dicet domino quibus conditionibus cõpositio facta sit.* In cuius loci interpretatione malui ἐνοχλεῖσθαι reddere Obtũdi quàm Perturbari: quòd loquaces aut qui saltem plura quàm opus est loquuntur, non dicãtur nos perturbare, sed tantùm obtundere: & dicantur ἐνοχλεῖσθαι quibus quouis modo molestia exhibetur. Ad nomen autem ἄρχοντα quod attinet, licet Polybius præfectum interpretetur, sunt tamen qui latiùs patente periphrasi vtentes, dicũt Magistratu fungentem. Quæ interpretatio reiicienda fortasse non est.

Cæterùm ad seruos illos quod attinet, Atheniensem & Romanum, non satis aptum taciturnitatis exemplum in Romano afferre videtur Plutarchus; quum non ex naturali taciturnitate hic seruus, sed ex coacta heri imperio tacere dicẽdus sit: & quidem imperio in cuius

interpretatione ſummo iure, aut nimiū ſtricto iure(vt ita dicam) cum hero ſuo agebat. At ſeruo Athenienſi inſita quędam & innata loquacitas oſtenditur, quum talis deſcribitur vt vel inter fodiendum de eiuſmodi re verba faciat: adeo vt φιλολογία de hoc dicta, aliud quàm loquacitas eſſe haud queat. Atq; huic de loquacitate Athenienſi teſtimonio adiungi quædam poſſunt ex meo dialogo qui Dicæarchi ſympractor vocatur.

Sed Strabonem tamen in illo quo de agitur loco, ſicut Plutarchum, ad Athenienſe illud vitium minimè reſpexiſſe exiſtimo: ſed φιλολόγους Athenienſes dicentem, vel facultatis dicendi cupidos (quod conuenit & cum illo Liuij dicto, cuius eodem in dialogo fit mentio, Orationem Athenis plurimum pollere) vel literarum ſtudioſos intellexiſſe: vt hoc accipere vocabulū ſolemus & quū φιλομαθεῖς adiunctum habet. Fateor alioqui in eo illos conſentire, quòd tales eſſe Athenienſes ἔθει arbitrentur. Ac Strabonem quidem hoc dicentem iam audiuimus: at Plutarchus poſtquam illa

de Athenienſi ſeruo, quæ recitaui, commemorauit, locum illum hoc epiphonemate claudit, οὕτω μέγα πρὸς πάντα ὁ ἐθισμός ἐστι. Hoc autem quamuis non ignorarem, non dubitaui nihilominus paulo antè loquacitatem inſitam & innatam, ex aliorum ſententia, dicere.

Redeo ad illum enarratoris Ariſtophanis locum, in quo Athenienſem ab Attico, eo quo dixi modo, diſtinguit. Atticos enim (inquit) ἐπὶ ἀναιδείᾳ διέβαλλον, Athenienſes autem, ἐπὶ ἀναιδείᾳ καὶ τῷ ἱκανοὺς εἶναι λέγειν. verùm apud Suidam (quem multos paſſim horum ſcholiorum habere locos ſatis notum eſt) legimus in Βλέπος quidem, οἱ γὰρ Ἀττικοὶ ἐπὶ ἀναιδείᾳ διεβάλλοντο: at in vocula Τί, vel potius in expoſitione huius loquẽdi generis Τί λέγεις σὺ, habemus, Τοὺς γὰρ Ἀθηναίους ἐπὶ ἀναιδείᾳ καὶ τῷ δραστικοὺς εἶναι διέβαλλον. Obſeruandum eſt autem neutro in loco aliud de Atheniẽſibus quàm de Atticis dici: & in hoc poſteriori ad illud ἐπὶ ἀναιδείᾳ adiici καὶ τῷ δραστικοὺς εἶναι. Quæ adiectio magis etiam facit vt credam deeſſe hæc verba καὶ δραστικὸν, poſt illa, κακοῦργον βλέμμα. Ita enim in

βλέπος apud eum ſcriptum eſt.

Sed quam eſſe hanc dicemus notam quæ Athenienſibus vnà cum impudentiæ nota inuritur? Prout certè nomẽ hoc δραστικοὺς accipiemus, male vel bene audire debuiſſe illos, quòd tales forent, dicemus. Neque enim huic fidendum qui male audiſſe dicit (nam id ex verbo διέβαλλον ſequitur) ſed in eum eſt inquirendũ. Dico igitur non videre me quid aliud δραστικοὺς quàm δραστηρίους eſſe dicere poſſimus: at δραστηρίους vituperare, eſſe ex virtute vitium facere. Scio autem fore vt vel Thucydide iudice vincam. Verùm quid ei qui hæc ſcripſit in mentem venerit vt δραστικοὺς potius quam δραστηρίους diceret, non facilè dixerim: niſi fortè ſuſpicandum eſt hoc memoriam illius tum temporis ſubterfugiſſe: quum alioqui medicorũ potiſſimum altera illa ſit appellatio, quædam pharmaca paſſim eo nomine quòd δραστικὰ ſint laudantium. Inter ſcribendum autem iſta, ſubit animum hęc cogitatio, aliquem exiſtimaturum, non δραστικοὺς, ſed δικαστικοὺς, eum qui huius ſcholij eſt autor ſcripſiſſe. Qui tamen me ſibi aſ-

ſenſorem nequaquam futurum ſciat: quum Athenienſes malè quidem tanquam φιλοδίκους audiſſe, cũ ab aliis tum à me etiam dictum ſit: ſed δικαςικοὺς dicere ἀντὶ τῶ φιλοδίκων, & nouum eſſe non ignorem, & vix ferendum eſſe putem. Quid ſi verò non δικαςικοὺς ſed δικανικοὺς ſcriptum fuiſſe dicatur? In hac voce maiorem quã in illa mutationem fore, ſed talem fere eius vſum qualis apud Xenophontem inuenitur nos habituros confiteor: ſed nihilominus ne hanc quidem lectionem libẽter admiſſurus. Denique δεςαςικοὺς illud recipiendum potius quàm vel δικαςικοὺς vel δικανικοὺς, præſertim verò quàm ἱκανοὺς λέγειν (quod apud enarratorem ipſius Ariſtophanis legitur) haud dubitãter dixerim: quum nihil minus rationi cõſentaneum videatur quàm vni eidémque reprehẽſioni ſubiici hęc duo, Τὸ ἀναιδεῖς εἶ, & Τὸ ἱκανοὺς εἶ λέγειν. Eo autem libentius huic ſermoni immoratus ſum, quo magis lectorem ab hoc loco aduerſus alios quoſdam eorum qui ſcholiaſtæ vocantur, cautum redditum iri ſperaui.

At de hoc breuiter monebo, ab Ari-

ſtophane ibidem quiddam in Atheniēſibus reprehēdi quod inter illa quæ ſunt ἐπιχώρια, non autem extranea ſeu aduentitia, numerat: ac videri poteſt impudentiam, de qua dictum fuit, χαρακτηρίζειν. eſt autem hic ſermo, Τί λέγεις σύ. tanquam videlicet impudentes his vti verbis ſolerent, ad deterrendum eos qui impudentibus illorum dictis opponere aliquid vellent. Sed hoc qui non intellexerunt, malè locum hūc interpunxerunt, σιγμὴν τελείαν poſt ἐπανθεῖ ponentes.

Pauſanias autem duo potiſſimum laudare, non in Atticis (nam de illorum ingenio & moribus nuſquam peculiariter ſcribit, quod quidem ſciam) ſed in Atheniēſibus, videtur: vnum, quòd præ cæteris Græcis humanitatis officia colerent: alterum, quòd pietatem. Nam vbi ſcribit, de ipſis loquens, τούτοις δὲ οὐ τὰ ἐς φιλανθρωπίαν μόνον καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ ἐς θεοὺς εὐσεβεῖν ἄλλων πλέον, interpretes ſatis perſpicaces fuiſſe nego, qui non viderint, hæc verba, ἄλλων πλέον, haud minus περὶ τῆς φιλανθρωπίας, quàm περὶ τῆς εὐσεβείας intelligi debere. Ac nouum cer

tè mihi non eſt, incidere in locum vbi hęc aut his ſimilia verba, ei tãtùm quod poſterius dictum ſit iuncta, non minus tamen ad prius pertineant, & ad ipſum debeant accommodari, tanquam & de illo dicta, licet non itidem cum illo iuncta. Ideo autem minimè nouum mihi eſſe iſtud aio, quòd & alibi obſeruarim, & quidem alicubi etiam vbi ab interpretibus nihilo magis quàm hîc obſeruatum eſſet. Ac frigeret certè alioqui illa commendatio, τὰ ἐς φιλανθρωπίαν καθέστηκεν Ἀθηναίοις. Obiiceret enim merito quiſpiam, (præſertim cui aliquid τοῦ Ἀττικοῦ μυκτῆρος ineſſet) Quis de hoc dubitet, Pauſania? quomodo multa quæ tu quoq; de illis ſcribis, vera eſſe poſsẽt, niſi hoc ita ſe haberet? Verũ ad Gręca illa verba vt redeam, quidam ea ita reddidit, *Præterea, non ea ſolùm quæ ad humanitatem faciũt Athenienſes conſtituerunt, ſed maiorem etiam quàm alii pietatis erga deos curam habuerunt.* Quidam autem hoc modo vertit, *Iſtis verò non modò conſtituta ſunt quæ ad humanitatis officia pertinẽt, ſed maiorem etiam quàm alii pietatis in deos curam habent.* At tertius mihi iſta ſcribenti ad manum non erat.

Ego certè ſequendo ea quæ modò dixi, ita interpretor, *His autem non modò quæ ad humanitatem, ſed etiam quæ ad pium deorum cultum pertinent, amplius quàm aliis conſtituta ſtabilitáque ſunt.* Verum autẽ eſſe quod dixi, nimirum duas voces illas, ἄλλων πλέον, non minus ad id quod priore quàm ad illud quod poſteriore loco dicitur referri, hincquoque patet, quòd ſic ut maius εὐσεβείας ſtudium probat ex iis quæ ſubiungit, ita maioris ſtudij & curæ φιλανθρωπίας teſtimonium habeamus in iis quæ proximè præceſſerant, de ARA MISERICORDIÆ. huic enim ſolos ex Græcis Athenienſes honorem deferre. Sed hîc contingit quod & alibi in iis quæ vna ex lingua in alteram (de his autem duabus loquor) vertẽda ſunt, vt appellationes minimè eiuſdem generis ſint. nã MISERICORDIAM Latinis deam eſſe, nõ deum, neceſſe eſt, vt Græcis ΕΛΕΟΝ, vice verſa, deũ, non deam. Quid ſi verò quis periphraſi vtens, MISERICORDIÆ DEVM interpretetur?

Cæterùm ad poſteriorem laudem quod attinet, eius & in ſequentibus, aliquot paginarum interuallo, mentionem

facit, & quidem eius quod iam dixerat, memorem se ostendens. Eius enim verba hæc sũt, λέλεκται δέ μοι καὶ πρότερον ὡς Ἀθηναίοις περισσότερόν τι ἢ τοῖς ἄλλοις ἐς τὰ θεῖα ἐστι σπουδῆς. Quòd si tamen ingenuè fateri quod sentio mihi conceditur, alia huius εὐσεβείας maiora Pausanias afferre argumenta poterat quàm est illudquod in priore vel illud quod in posteriore loco affert. Atque adeo quod ipse de illis in Phocicis scribit, à genere (nam dixerat, περιοσσῶς δὲ ἄρα εὐσεβείᾳ θεῶν ἔτι προσέκειντο οἱ ἄνθρωποι) ad speciem veniens, magis locuples testimonium videri cuipiam fortasse queat.

Pausanias idem maiorem Atheniensibus quàm cæteris Græcis prudentiam tribuit, in Messenicis, & eam quidem prudentiam quam appellare politicam posse videmur. Huius enim mentionem facit, ratione͂ afferens alius laudis, quam illis tribuit, de nõ solùm conseruata sed amplificata etiam sua democratia. postquam enim dixit, οὐ γάρ πω δημοκρατίαν ἴσμεν ἄλλους ἢ Ἀθηναίους αὐξήσαντας. Ἀθηναῖοι γὰρ προήχθησαν ἐπὶ μέγα ἀπ' αὐτῆς: rationem huius rei de qua illos laudauit

reddens, ſcribit, *prudentia enim quadam ſibi peculiari cæteris Græcis præſtabant, & iis legibus quæ poſitæ eſſent minimum immorigeri erant*. Dicit enim ἐλάχιστα ἠπείθουν, non ἥκιστα. ideóque non verto, *minimè immorigeri erant*: ſed *minimum imm. erant*. Perinde enim eſſe puto acſi diceret, illos & rarò & in rebus non magni momenti legum imperium detrectare conſueuiſſe.

Demoſthenes tamen ne huic quidem laudi fortaſſe (præſertim illis præſentibus) ſubſcripſiſſet. Loquor autem de prudentiæ laude. quomodo enim dignos ea dicere illos potuiſſet, quum de eo contrà paſſim ab illo increparentur, quòd rebus ſuis, id eſt ſtatui ſuæ reipub. malè conſulerent? quòd nonniſi μετὰ τὰ πράγματα conſilium inirẽt? quinetiam, admoniti toties, ſemper antiquum obtinerent? Ac potius, quodcunque incrementum eorum democratiam ſumpſiſſe vidiſſet, ad hunc ſermonem veniſſet, vt fortunatiores quàm prudentiores eos diceret.

Iſocrates, licet longè aliter erga illos quàm Demoſthenes, & quidem indulgenter nõnunquam atque aſſentatoriè

ſe gerens,nihilominus aliud quàm Demoſthenes pronuntiare hac de re auſus non fuiſſet: quoties illi in mentem tam multa veniſſent, ex quibus illos improuidos & incautos eſſe arguiſſet.

Ariſtophanes profectò eam δυςβουλίαν, quam ceu prouerbialem illis obiicit,tunc quoq; obieciſſet, potius quàm σύνεσιν illis tribuiſſet. Nec fortaſſe tanquam prouerbialem dicere oportuit: quum in prouerbium abiiſſe conſtet,ſiue quod ex illo ipſo Ariſtophanis loco natum ſit, ſiue quod iam antea in vſu fuerit.

Thucydides verò quid?Et ipſe (vt opinor)non tantum illos ſuæ prudentiæ pleriſque in rebus,quàm ſuorũ hoſtium imprudentię,aut ingenio,propter quod ipſis ξυμφορώτατοι πρὸς πολεμῆσαι fuiſſēt, (vt libro VIII. loquitur)debere dixiſſet.

Plutarchus,ne ipſe quidem Pauſaniæ aſſenſus fuiſſet, ſed potius cum Demoſthene fortunatiores quàm prudentiores pronuntiaſſet.Neque enim huic repugnare dicto exiſtimandum eſt illud eius problema de quo commentarium ſcripſit,Vtrum Athenienſes bello an ſa-

pientia clariores extiterint. Nam ſapientiam, ſeu σοφίαν, de qua ibi diſſerit, non ſemper comitem habere politicam illam prudentiam de qua nunc agitur, ſcimus. Cæterùm fieri quidem poteſt vt Plutarchus in tam variis de Athenienſium dictis & factis narrationibus aliquid ab illis prudẽter dictum factúmve haud neget: ſed multi viciſſim loci occurrunt vbi illos modo non reieciſſe ſalubria cõſilia ſcribit. Hoc autem qui faciunt, ab Heſiodo ἀχρήους vocari, nemo eſt lectionis illius ſtudioſus qui meminiſſe non poſſit.

Dicæarchus porrò aliam Athenienſibus laudem tribuit, non perinde controuerſam futuram illam quidem, ſed nec controuerſia omnino carituram. Vocat enim illos μεγαλοψύχους: cui Latinum magnanimos planè reſpondere notum eſt. Iſocrates quidem certè & Athenæus, necnõ Pauſanias, huic reclamaturi laudi non ſunt, pręſertim ſi de illa magnitudine loquamur, qua fiebat vt aduerſa (quod hîc de bellicis cladibus potiſſimum intelligendum eſt) fortiter ferrent. Neque tamen quemadmodum

Dicæarchus μεγαλοψύχους vocãt(quantum meminisse possum)sed ea quæ talis μεγαλοψυχίας laudem apertè merentur, de illis commemorant.

Verùm totam μεγαλοψυχίαν,quàm latè eius termini patent,illis adscripturi sunt ij qui & τολμητὰς non immeritò vocatos existimabunt. De quo titulo in meo Dialogo Dicæarchi sympractore verba feci.

Ac Lacedęmonios tamẽ magis illa μεγαλοψυχίας,id est magnanimitatis,laude dignos,& Pausanias & cæteri ostendere vidẽtur,ex iis quæ nobis passim de illis referunt. Atque illuc pertinet istud Ciceronis de illis eulogium,ex Platone sumptum,*omnem morem Lacedæmoniorum inflãmatum esse cupiditate vincendi.* Quòd si ad illam peculiariter magnanimitatem respiciamus quę in fortiter ferendis cladibus bellicis versatur, nimirum & hac in parte meritò illos μεγαλοψύχους dixerimus:si verum est quod Pausanias scribit in Bœoticis, & Epaminondæ cognitum fuisse ait,eos à natura istud habuisse vt clades suas celarent(nisi quis malit, dissimularent, eius verba sunt, Ἐπαμι-

νώνδας δὲ ἐπιστάμενος ὡς ἐπικρύπτεσθαι τὰς συμφορὰς ἀεί ποτε οἱ Λακεδαιμόνιοι πεφύκασι. vbi constat συμφορὰς, id est calamitates, de cladibus dici) si inquam ad magnanimitatem illam respiciamus, non minus laudem hinc mereri eos quàm Athenienses, dicere fortasse liceat: sic tamen vt fateamur, posse & aliquos inueniri qui quamuis calamitatem fronte dissimulẽt, non etiam fortiter in pectore eam ferant.

Verùm & aliud eodem in loco legimus, quod eundem ad titulum referri debere nemo (vt opinor) negauerit, videlicet, maximo dedecori habitum fuisse à Lacedæmoniis, sinere cadauer sui regis in hostium esse potestate. Verùm & alia multa probrosa illos iudicasse scimus, quæ alij quã magnanimi talia non indicassent. Quò etiam pertinet metus ille τοῦ καταλῦσαι τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης, cuius item meminit Pausanias. Nec verò aliunde quàm à magnanimitate proficiscebatur illa perpetua aduersus Athenienses περὶ τῆς ἡγεμονίας contentio: quamuis alioqui non itidem contendere de illis honorificis titulis potuerint quibus Athenæ

Athenæ dictæ sunt Græciæ propugnaculum, & à Pindaro Ἑλλάδος ἔρεισμα, tanquam Græciæ fulcimentum, seu fulcrum: vel Græciæ firmamentum, aut etiam columen.

Præsertim verò istud de illis, tãquam magnanimis, dicitur, ὑπὸ φρονήματος μᾶλλον ἢ ἰσχύος, in Achaicis. Quo & Liuium modo sæpe de suis Romanis dicentem audimus, *maiore animo quàm viribus*. vel *maioribus animis*. Sic etiam, *magis animis quàm viribus fretus*: libro VII, *Dictator tamen, vt qui magis animis quàm viribus fretus ad certamen descenderet*. Tale autem est istud quoque libro X, *Fortunæ se maiore animo quàm spe committunt*. His enim ac similibus in locis aliud animum siue animos non esse constat quàm φρόνημα: & spem hîc de ea dici quę in viribus ponitur. Alicubi autem Τὸ φρόνημα & τὰ τολμήματα iũgentem illum audimus, in Messenicis, vbi de Aristomene loquitur. Cæterùm quàm magnificè de se sentirent Athenienses, ex duobus etiam Plutarchi in Aristide locis discimus.

Sed quiddam Pausanias in Messenicis de Lacedæmoniis narrat, quod mirum

videri possit, vtpote à magnanimitate alienissimum: videlicet Lacedæmonios fuisse primos qui pecuniam hosti dederint, & primos venalem constituisse victoriam quæ in armis solùm posita esse soleret. Neque tamen ideo tantùm mirum videri istud queat, quòd à magnanimitate alienissimum sit, vti dixi: sed quòd ab ingenio Lacedæmoniorum valde abhorreret, sinere se pecunia corrumpi (quantum vel ex Herodoto discere possumus, apud quem & puellula patrem de cauendo sibi ab hac re admonet) qui autem nihil minus quàm aurem prębere volentibus ipsos corrumpere sustinerent, eos magis rationi consentaneum videatur, vicissim apud alios hac arte vti nolle. Sed de priscis Lacedęmoniis ibi Herodotum agere constat: de quibus potissimùm & hoc intelligendum est, eos pecunias possidere minimè consueuisse: apud eundem historicum in Bœoticis.

Quiddam ad religionem pertinens narrat quod Atheniensibus cum Lacedæmoniis commune fuisse scribit: vt tam his quàm illis maximè inter Græ-

cos terrori essent quæ διοσημεῖαι vocantur. Sonat autem διοσημεῖαι quasi quis dicat Signa à Ioue, vel à Ioue immissa signa. Sed redditur Prodigia, vel Prodigiosæ tempestates, quod magis placet. Locus est in Laconicis, quum de terræmotu loquutus esset, καίτοι Λακεδαιμονίοις μάλιστα Ἑλλήνων, ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀθηναίοις, δεῖμα αἱ διοσημεῖαι παρείχοντο. Paulo post autem & tonitruum mentionem facit, quæ quosdam ἔκφρονας ἐποίησαν.

Fit verò mentio ab illo & verberum quæ puberibus seu ephebis ad Dianæ Orthiæ aram inferebãtur. Nec in vlla re est copiosior quàm in descriptionibus deorum vel dearum quę pro cognominibus quę illis data sunt, facti vel factæ sunt huic vel illi Græcię gẽti peculiares, quum antea Græcis omnibus communes forent.

At verò quod de illorum brachylogia scribit, lippis & tonsoribus notum, vt in prouerbio est. Scribit autem hoc in Messenicis sub verbis istis, κατὰ τὸ ἐπιχώριον, includens: περὶ ἧς μὲν δὴ τοῖς Λακεδαιμονίοις βραχεῖαν κατὰ τὸ ἐπιχώριον τὴν πρόκλησιν ἐποιεῖτο ὁ Θεόπομπος.

Thebanorum morem quendam narrat, aliter in captiuos qui Bœoti exules essent, aliter in alios, se gerendi: & quidem ita eum refert tanquam Thebanis peculiarem. Receptum enim apud illos fuisse dicit, siue apud illos in more positum, vt captiuos quidem alios, quotcunque caperent, pretio dimitterent: at qui ex Bœotia exules essent, morte mulctarent. Sed in Achaicis scribit, Achæos ex Lacedæmoniis quidem quotcunque comprehenderant, in carcerem cõiecisse, at peregrinos dimisisse. Dico autem Pretio dimittere, quod ille χρημάτων ἀφιέναι: siquis tamen malit, Pretio accepto dimittere, vel Pretio persoluto dimittere, haud repugnabo.

De Thessalis loquens initio Phocicorum, obiter aliquid bellicæ laudis illis supra cæteros Grecos tribuit, præsertim ad equitatũ quod attinet. Scribit enim, postquam Thessali maiore quàm antea aduersus Phocenses ira correpti, ex omnibus vrbibus congregati essent, & in Phocidem exercitum ducerent, tum verò Phocenses, quibus non paruum metũ afferret & reliquus Thessalorũ apparatus, & potissimum equitatus multitu-

do, præſertim quũ præter magnum numerum ipſam equorum pariter & hominum in equeſtribus preliis exercitationem reformidarẽt: Delphos miſiſſe qui de ratione propulsãdi huius quod inſtabat periculi deũ interrogarẽt. Fuit autẽ equitatui Theſſalico ab omni ferè Græcorum memoria tributa hęc laus. Sed & ipſę equæ Theſſalicæ valde fuerunt cõmendatæ, vt oſtendit verſus ille, ex quodam oraculo,

Ἵππον Θεσσαλικὴν, Λακεδαιμονίην τε γυναῖκα.

Hîc enim de equa, ac non de equitatu, intelligimus. Extat autem & aliud prouerbium apud Eraſmum huc pertinens, ἐπικρεμεῖται ἵππος Θεσσαλική. Prouerbiũ inquam, quod ita efferebatur, ſi illi fidẽ habemus: ſed eum hîc valde eſſe deceptum, verbum ſcholiaſtæ verbis prouerbij immiſcentem, in meis Animaduerſionibus quas olim illius adagiis adiunxi apertiſſimè docui.

Cæterùm quam Theſſalis dat laudem Pauſanias, eam Peloponneſijs adimit; (ſi tamẽ adimere laudem dicendus ęſt qui eã non merenti minimè tribuit) in Meſ

ſenicis, οὐ γάρ τοι ἀγαθοὶ τότε ἱππεύειν ἦσαν οἱ Πελοποννήσιοι. Qui autē cōtrà ſunt ἀγαθοὶ ἱππεύειν, etiā vno verbo dicuntur ἱππικοὶ à Gręcis, à Latinis equitādi periti. Verū, ne qua fiat Peloponneſijs iniuria, conſiderandum eſt non dici à Pauſania in vniuerſum peritiam equitandi defuiſſe Peloponneſijs, quaſi ea nunquam valuerint: ſed eos in illo de quo loquitur tempore nondum eam fuiſſe conſequutos.

Quemadmodum autem Peloponneſios equitandi peritia valuiſſe (eo quidē certè tempore) negat, ſic Arcades rerum naualium ignaros fuiſſe tradit: & quidē iam inde ab Homero teſtimonium hupetens, & hoc teſtimonium ei quod contigiſſe narrat, adiiciens. Nam de Philopœmene loquens, ſcribit, Quum Arcades illi ob diſceſſum iraſcerētur, reuerſus ex Creta in illud incidit tempus quo Romani contra Nabin arma ceperant. Quum autem Romani aduerſus Nabin claſſem inſtruxiſſent, Philopœmen, vt prompto & propenſo in Romanos erat animo, ſocium ſe illius expeditionis præbere parabat. Verùm quū oſ-

ſet omnino imperitus rerum naualium (verbum autem verbo ſi reddatur, omnino maris imperitus. dicit enim ἐς ἅπαν θαλάσσης ἀπείρως ἔχων) non animaduertit ſe triremem rimoſam conſcendiſſe. Vnde factum eſt vt Romanos cæteróſque ſocios ſubierit recordatio Homeri eorum in nauium catalogo verſuum, de Arcadum imperitia rerũ naualium. vel, rerum ad mare pertinẽtium. Dicit enim ἐπὶ τῇ Ἀρκάδων ἀμαθίᾳ τῇ ἐς θάλασσαν. licet quidam liberius interpretentur de nauigationis imperitia. Homerus autem de illis dicit, οὔ σφι θαλάσσια ἔργα μεμήλει. quod tamen, aliud eſt quam ἀμαθίαν τῆς ἐς θάλασσαν, vt vult Pauſanias, illis obiicere. Totus locus eſt hic,

-πολέες δ' ἐν νηῒ ἑκάστῃ
Ἀρκάδες ἄνδρες ἔβαινον ἐπιστάμενοι πολεμίζειν.
Αὐτὸς γάρ σφιν δῶκεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
Νῆας ἐϋσσέλμους περάαν ἐπὶ οἴνοπα πόντον
Ἀτρείδης. ἐπεὶ οὔ σφι θαλάσσια ἔργα μεμήλει.

Ipſe autem Pauſanias quum de Philopœmene loquens dixiſſet, ἀπείρως θα-

λάσσης ἔχων, hîc non itidem de Arcadibus dicit, ἀμαθία τῆς θαλάσσης, ſed ἀμαθία τῆς ἐν θαλάσσῃ. Quæ ſcriptura poſſit etiam fortaſſe cuipiam eſſe ſuſpecta, tanquam ἐν θαλάσσῃ irrepſerit pro εἰς θάλασσαν. Nec diſſimulabo, mihi quōdam locum illum Pauſaniæ legenti, veniſſe in mentem primo aſpectu, ſuſpicari, eos qui illam ἀμαθίαν θαλάσσης Arcadibus ex Homero obieciſſent, putauiſſe de his dici quod ab eodem poeta alibi de aliis dicitur, Odyſſ. λ,

Εἰσόκε τοὺς ἀφίκηαι οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν
Ἀνέρες, οὐδέ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν.
Οὐδ' ἄρα τοίγ' ἴσασι νέας φοινικοπαρήους,
Οὐδ' εὐήρε' ἐρετμὰ, τά τε πτερὰ νηυσὶ πέλονται.

Quocunque autem ſe res modo habeat, perſuadere mihi nemo poteſt, quū Homerus dicit,

—ἐπεὶ οὔ σφι θαλάσσια ἔργα μεμήλει,

perinde eſſe acſi diceret, ὡς ἅπαν θαλάσσης ἀπείρους εἶχον. Cæterùm & hoc mirum videri queat, tantam illam ignorantiam ſiue imperitiam iam inde ab Homeri ætate (ſi hāc illis Homerus tribuit)

vſq; ad Philopœmenem in Arcadibus permanſiſſe.

Sed à viris Arcadibus ad fœminas Arcadas veniendum eſt, ſi lectorem prius monuero, Pauſaniam valde curioſè fortitudinem Græcarum fœminarum com memorare. Nã vt ab Arcadibus initium ſumam, (mentionem virorum mentione fœminarum continuans, vel potius hãc illi ſubiungens) legimus apud illum in Arcadicis, *Poſt AEgineten verò rex Arcadum fuit Polymeſtor AEginetæ filius: ac tunc primùm Lacedæmonij & Charillus* (quidam *Charillo duce* intelligendum putant) *in Tegeatarum regionem cum exercitu irrumpunt: ſed ipſos Tegeatæ tam ipſi quàm fœminæ ſumptis armis prelio vincunt, & cùm alios, qui ex exercitu ſupererant, tum verò ipſum Charillum viuum capiunt.* Verbum autem verbo ſi reddatur, *& cùm exercitum reliquum, tum verò ipſum Ch. v. cap.* Nam hęc ſunt eius verba, καὶ τόν τε ἄλλον στρατὸν καὶ αὐτὸν Χάριλλον ζῶντα αἱροῦσι. Sed mirari quis poſſit, hos victores tam clementer ſe erga hoſtes geſſiſſe vt totius reliqui exercitus vitæ parcerent. Vnde fit vt alia liberior huius loci interpretatio exſtet.

Verùm & alibi, non procul à fine illius operis quod Arcadica inſcriptũ eſt, harũ Arcadum fœminarũ (nam Tegeatides ſub Arcadum appellatione cõprehẽduntur, quũ Tegea ſit in Arcadia) mẽtionẽ facit: vbi & Martis, quem γυναικόθοιαν vocari ſcribit: ſed mẽdoſã eſſe hãc ſcripturam puto, vt & paulo poſt declarabo, vbi locum illum attulero. *Eſt etiam* (inquit) *Martis ſimulacrum in Tegeatarum foro, columnæ inſculptum, quod* GYNÆCOTHOEAN *nominant. Laconicum enim ad bellum & Charilli Lacedæmoniorum regis* (obſerua autem, hîc, ſicut altero in loco, Lacedæmoniorum & Charilli mentionem ſeparatim fieri) *primam expeditionem, quum fœminæ quæ apud eos erant arma ſumpſiſſent, ſub colle quem ætate noſtra Phylactrida vocant, inſidias locauerunt. Quum autem manus conſerere exercitus cœpiſſent, & viri vtrinque audacia facinora tum multa tum memoratu digna ederent, tum demum in conſpectum eorum fœminas illas veniſſe ferunt, & eas eſſe quæ Lacedæmonios in fugam verterint. Sed Marpeſſam, quæ Vidua vocabatur, cæteras audacia ſuperauiſſe. Captum autem inter Spartiatas ipſum Charillum fuiſſe: quem nullo ad ſe*

redimendum perſoluto pretio dimiſſum, quum ſe iureiurando Tegeatibus obſtrinxiſſet, Lacedæmonios nunquam poſtea bellum Tegeæ illaturos, iuſiurandum illud violaſſe: ſed mulieres abſque viris & ſuo tantùm nomine Marti ob partam victoriam immolaſſe, & carnium hoſtiæ viros participes non feciſſe: ex eóque Marti cognomen illud impoſitum fuiſſe. Cognomen autem illud quod dixit intellige, GYNÆCOTHOEAN videlicet. Verùm quum Pauſaniæ narratio lectorem præparet ad audiendum Martis cognomen quo fœminarum pariter & epuli ſeu epulationis, aut etiam epulantis vel epulãtium ſignificatio includatur, quomodo eã in vocabulo reperire illo poſſumus? At reperiemus ſi GYNÆCOTHOENAN ſcribamus. Neq; enim ſolùm legimus extra compoſitionem vocabulum θοίνη, (pro quo Doricè θοίνα) atque id de epulis, vel epulo ſeu epulatione, ſiue conuiuio, dici ſcimus, ſed etiã alij compoſitioni planè ſimili adhibitũ eſſe videmus. Neque enim ignotum eſt Βουθοίνας, quod de Hercule dicitur, & pro epitheto illi tribuitur. Fateor tamẽ, quum βουθοίνας ſonet Bouis ſeu boum

epulator, aut vorator (tanquam nomine θοίνα assumpta vna litera in verbi ex illo nomine facti vel potius participij eius θοινῶν vim trāseunte) nō posse ἀναλόγως & alterū illud exponi. Quare vidēdum an sonare eidē queat quod γυναικῶν συνθοίνας, id est Mulierū coëpulator, Qui mulieribus coëpulatur. Pro quo alioqui diceretur etiā ὁ ταῖς γυναιξ συνθοινῶν. Sunt enim & alia apud Pausaniam & alios deorum cognomina, illis eodem modo ex euentu quopiam imposita, quorum liberior est vsus quàm vt intra fines significationis sibi propriè conuenientis manere dici queant. Cæterùm ne hoc quidem te celauerim, quum illud Martis cognomen γυναικόθοιαν nullo ferri modo posse viderem, consuluisse me quoddam huius scriptoris exemplar, cuius margini alteram illam scripturam appositam, & ita coniecturam meam confirmatam inuenerim: siue ex veteri libro, siue ἐκ στοχασμοῦ profecta scriptura illa fuerit. Sed ad coniecturam illam me Herculis illud epithetum velut ἐχέγγυον ὤνησε. Addam & hoc, si ad mulieres tantùm ac non etiam ad

Martem reſpiceretur, tum verò aptiſſimum vocabulum futurum fuiſſe non Γυναικοθοίνας, ſed Γυναικοθοίνα, id eſt Mulierum epulum. Ac fieri certè poteſt vt quum initio illud ſacrificium ex quo mulieres ſuas epulas ſumpſerant, Γυναικοθοίνα vocatum fuiſſet, poſtea minima mutatione ex eo factum Γυναικοθοίνας fuerit, ad Martem quoque cui ſacrificatum fuerat, reſpiciendo. Eo autem libentius de hoc cognomine ſiue epitheto fusè diſſerui, quòd ita omnia quæ de illo dici poterant excutiendo, Græcæ linguæ ſtudioſis ad alia id genus ſimiliter excutiēda viam patefecerim. Meminerint autem & illud quod dixi, non in iis tantùm cognominibus ſiue epithetis quę huius generis ſunt, ſed in aliis etiam quę planè diuerſa ſunt, liberiorem nonnunquam eorum eſſe vſum. veluti quū Minerua quædam Πρόνοια vocatur, tanquam ſubſtantiuo vicem adiectiui ſubeunte, & illius officio fungente. Neque enim vno tantùm in loco apud Pauſaniam ſic vocatam habemus, ſed in aliquot: ita vt dubitatio de ſcriptura tollatur: ac potius Heſychius, vbi legimus

Πεϱναίας Ἀθηνᾶς τέμενος ἐν Δελφοῖς, ex Pauſania, quàm Pauſanias ex Heſychio ſit emendandus.

Verùm, vt in fortiũ apud Pauſaniam mulierum commemoratione pergam, in eo sũt numero apud eũ & Ætolæ, ſiue Ætolicæ: & ita quidem vt maiorem illis fortitudinis laudem quàm ipſis viris tribuat. Scribit enim, συνεστρατεύοντο ἤσφίσι καὶ αἱ γυναῖκες ἑκουσίως, πλέον ἐς τοὺς Γαλάτας καὶ τῶν ἀνδρῶν τῷ θυμῷ χρώμεναι. Paulo poſt autem addit, *Aetoli verò & mulieres Aetolæ, via omni ex parte obſeſſa, iacula in barbaros* (erant autem hi, Galatæ illi) *emittebant: & quum hi non aliud quàm ſua ſcuta haberent, rarò contingebat vt ab ipſis aberrarent.*

De toto autem Græcorum genere quod ſæpe τὸ Ἑλληνικὸν appellat) ſiue de tota natione, quiddam ſcribit, in quo eo (rum ingenium cum noſtrorum Gallorum ingenio conueniſſe videmus. Scribit enim in Bœoticis, Ἕλληνες δὲ ἄρα εἰσὶ δεινοὶ τὰ ὑπερόρια ἐν θαύματι τίθεσθαι μείζονι ἢ τὰ οἰκεῖα. Præſertim verò ante bella ciuilia τῇ φιλοξενίᾳ noſtratum & hoc adiunctum erat. Quod autem in Bœoticis

de credulo illorum ingenio ſcribit, non ſatis cum Gallica credulitate conuenit: quũ nobis aliud credulitatis genus haud poſſit obiici quàm quod Italicæ diffidẽtiæ planè contrarium eſt.

Atque hîc finem de Gręcis ex Pauſaniæ ſcriptis diſſerendi faciam, ſi de hoc lectorẽ monuero, vt meminerit, eorum quæ de illis vel ab eo vel ab aliis memoriæ prodita ſunt, alia ad priſcos, alia ad eorum poſteros referre. Nam, exempli gratia, in eorum poſteris haudquaquam illud φιλελεύθερον agnoſci tãtum poteſt. adeo vt non immeritò dicere videatur apud ipſum Pauſaniã Veſpaſianus, Græcam gẽtem libertatem dedidiciſſe, ἀπομεμαθηκέναι τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν, in Achaicis. Quinetiam meminiſſe hîc oportet eius quod ab Heraclide Pontico ſcriptum fuit, ad Gręcam magnanimitatem quod attinet (de qua in ſuperioribus multa) καὶ ἡ Ἀθηναίων πόλις, ἕως ἐτρύφα, μεγίστη τε ἦν καὶ μεγαλοψυχοτάτους ἔτρεφεν ἄνδρας. Et in ſequentibus, quàm ſplendidi & magnifici eſſent exponit, & quidem illi etiam qui tam fortiter ad Marathonem pręliati ſunt: tanquam po

ſteri cum huiuſmodi magnificentia & magnanimitatem dedidicerint. Verùm Iſocratem quoque & Demoſthenem ſæpe illis, tanquam degenerantibus (in iis etiam quæ ad rectam reip. adminiſtrationem pertinerent) obiicientes maiores ſuos audimus.

Quum autem his adiicere alia ſtatuiſſem, ad ea quæ Dicæarchus ſcribit de moribus Athenienſium, Oropiorũ, Tanagræorum, Platæẽſium, Thebanorum, Anthedoniorũ, Theſpienſiũ & Chalcidenſiũ, alia aliũde eiuſdẽ argumẽti additurus: viſum eſt poſtea alij opuſculo ea, & ſi qua inſuper de cæteris Græciæ populis dicenda haberem, reſeruare. Erit autem id opuſculum velut continuatio Dialogi qui huic libro ſubiũctus eſt, inſcriptus DICÆARCHI SYMPRACTOR. Vel, De Græcorum moribus, præſertímque Athenienſium, Supplementum.

IN DICÆARCHI ECLOGEN NOTÆ

ISAACI CASAVBONI.

Pagina 5. verſu vlt. Legendum fortaſſe, καταπληκτικὴν δ' ἔχον τὴν τῆς οἰκοδομίας ὑπογραφήν. Niſi quis malit, cum Hẽrico Stephano, voculam εἰς ante τὴν addere.

Pag. 9. ver. δαπαί.] Mihi non placet ἑορτὰς philoſophis tribui: ſed nec Henrico Stephano, qui potius ordinem verborum ita mutandum putat, ἑορταὶ παντοδαπαὶ, ψυχῆς ἀπάται καὶ ἀνάπαυσις· φιλοσόφων παντοδαπῶν σχολαὶ πολλαὶ, θέαι συνεχεῖς.

Pag. 16. ver. χιῶν.] Lego διὰ τὰς συνεχεῖς θέας. Sic enim pag. 9. σχολαὶ πολλαὶ, θέαι συνεχεῖς.

Pag. 26. ver. Ἐντεῦθεν] Corruptiſſima hæc ſunt. Lego autem, Ἐντεῦθεν εἰς Ὠρωπὸν στάδια ὁδὸς διὰ καὶ τοῦ Ἀμφιαράου ἱεροῦ καὶ Ἐλευθερῶν βαδίζοντι,

χεδὸν ἡμέρας, προσάντης πᾶσα. Hæc ita restituimus, nõ quòd affirmare velimus sic scriptũ à Dicæarcho fuisse:sed quòd haud paullo sit hæc quàm vulgata lectio concinnior, & veræ lectioni propior,atque aliis eiusdem auctoris locis magis similis: quod facilè studiosus lector animaduertet. Vocem Διὸς post Ἀμφιαράου vt ineptam tollendam censemus:& pro ἐλευθέρῳ, quæ vox hîc locum non habet,scribimus Ελευθερῶν.Est enim Ελευθεραὶ nomen oppidi in eo tractu. vide Strabonem, Pausaniam, Stephanum. Suspectum verò quod ait,posse hoc iter peragi die vnico. Quod ad vocem Δαφνιδὸν attinet, scio fuisse Δελφίνιον littus prope Oropum,sed quod vix huc videatur pertinere.

Pag.28.ver.ἡ δὲ πόλ.] Prorsus vt est ab Henrico Stephano annotatum, οἰκεία legendum:& Θηβαίων malim quàm Θηβῶν. Notum ex Geographis quantæ olim inter Athenienses & Thebanos & quàm frequentes de Oropo fuerint contentiones. Id tangere Dicæarchus voluit,& suo suffragio Thebanis id oppidum adiudicare.Placet etiam vehemen

ter quod idem Henricus Stephanus pro μεταβολῶν, μεταβολέων vel μετάλλων putabat reponendum. Sed & ſequentes nominatiui in datiuos mutandi vidētur.

Pag.32.ver.μένοις] Fortaſſe πτωχοπλανήταις legendum, nō στειχοπλανήταις: quę vox dubio procul mēdo nō caret. fortaſſe etiā τῶν ἐπιδημητικῶν, nō ἀποδημητικῶν.

Pag.39.ver.τὸ πολὺ] Non puto locum eſſe mendoſum. Ἀκτὴν vocat vrbem incolis deſtitutam, & ſolam. Notum illud Ciceronis de Q. fratre: non homo, ſed littus, atque aer, & ſolitudo mera.

Pag. 46. ver. χώρας] Mendoſa eſſe illa τὴν περίμετρον ἔχουσα σταδίων ō apparet, vel ex pag.79, vbi Thebarum ambitus dicitur fuiſſe ſtadiorum trium & quadraginta.

Pag.56.ver. Οὐ δὴ] Thebis olim natos Bacchum & Herculem, numina duo, Græci poetæ fabulantur. Inde illa Thebarum apud poetas laus, quòd ſolæ ex omnibus Gręcię vrbibus deos ederent. Nihil igitur mutandum hîc cenſco,

Pag.58.Ver.στενόν.] Lego, ἀκάλυπτον ἦ, ὥστε γυμνοὺς σχεδὸν ἐκφαίνεσθαι τοὺς πόδας. Ver. προσόψιν] Lego ἐχόπωρές τε, καὶ τοῖς θε

εὐνοῖς ὠνίοις ἄφθονος. Est autem ἐχόπωες elegantia huius scriptoris non indigna vox, αὐτὶ τῦ, πολλὴν ἔχουσα ὀπώραν.

Pag.73.ver.vltimo.] Thebas Ἀχαΐδας appellat quæ aliis Phthiotides dicuntur: nempe quia Φθιῶτις ipsa Ἀχαΐκὴ dicebatur. Sed quod adiicit, πρότερον Φυλάκην, refragantur veteres Geographi, qui Phylacen & Thebas Phthiotidas vicina oppida, non eadem esse volunt. Quin Strabo interuallum inter vtrumque refert stadiorum centum.

Pag.75.ver. Αυτῦ τινες] Lego Σεαυτῦ, vel τὴν σαυτῦ.

Pag. 76. Νυνὶ πεπέρνηκα] Non ignoro πεπορεῖν legi apud Hesychium: malim tamen πεπόρικα. hoc est, edidi, & in vsus studiosorum publicaui, vel potius πεπόνηκα quæ est Henrici Stephani coniectura, vt sit πεπόνηκα τὴν ἅπασαν Ἑλλάδα, pro βιβλίον vel σύγγραμμα περὶ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. Sequenti versu lego, ταύτῃ τε τὰς π. non δέ.

ver. στοιχεῖον.] Lego Στοιχεῖον οὐκ ἄμουσον, ἅμα θ' Ἑλληνικόν.

ver. λεγόμενα] Fortasse ἐχόμενα.

ver. ἵνα μ.] Claudicat versus: lego igi-

tur, ἵνα μηδὲ ἐν σε τὸ σύμπολον διαλανθάνῃ.

Pag. 77. ver. Αὕτη δ'.] Dele τῶν ante Κορινθίων: versum enim vitiat.

ver. Μάλιστα.] Fortasse ita melius distingueretur, Μάλιστα συνεχής· τὸ πέρας αὐτὴ δ' ἔρχεται.

ver. Απατθον.] Lege, & supple ita, Ἄραχθον εἰς θάλασσαν ἐξιόντα. ὡ. hęc est vera lectio: adi Geographos.

ver. εἶτα.] Fortasse Ὀρέσαι.

ver. Αμφιλοχ.] Lege μετὰ τοὺς δ' Ἀκαρνᾶνες: ita postulante metri lege. τοὺς pro τούτους passim apud poetas.

ver. Ιθάκ.] Lege ita hos versus,

Ἰθάκη δὲ σταδίων ὀγδοήκοντα στενή,
Ὕψος δ' ἔχουσα, καὶ λιμένας τρεῖς, ἐχομένη:

Ιθάκη ἐχομένη ἐστὶν, hoc est ἔχεται ἡ Ἰθάκη, *Deinceps est Ithaca.* Sic infra καὶ τ' ἐχομένη Ἡ προσαγορευομένη Πλαταιαί.

Pag. 78. ver. Ἔτερ.] Lege ποταμὸν ἡ χώρα δ' ἔχει.

ver. Ἔπειτα] lego Ἔπειτα Καλυδών. εἶτα δ' αἵτ' Ἐχινάδες. Nam Κίδης nihili vox est, & versum corrumpit. Deinde in Ἐχινάδες τὸ ι producitur. Dionysius Periegeta, Νήσων ἃς καλέουσιν Ἐχινάδας.

ver. Κολοφ.] Scribo ποταμὸς ἐσθ' Ὕλαιῖος λ.
ver. Οὗτοι.] Scribe κατοικοῦσιν.
ver. Ἐπιτυφ.] Deest syllaba, vt sit integer senarius: fortasse πρὶν φερόμενοι. etsi locus est mihi de menda suspectus. Nam φυώτες ποτὲ, vel nescio quid eiusmodi scripsisse poeta videtur.
Pagina 79. versu Λάρισσά τε.] Metri lex postulat Λάρισα, vno σ. quod non est durius quã quod mox sequitur, Ἴσμηνὸν, pro Ἰσμηνόν.
ver. Ταύτην ὑπ.] scribe Θεσπιαὶ, vt metro consulas. Idem locus & Θέσπεια & Θεσπιαὶ quondam dictus, vt notat etiam Strabo.
ver. πόλις ὑπὸ χ.] Videamus quæ sit hæc Nisa: non enim Nisæam Megarensium nauale intelligit: etsi suadere id videtur, quòd statim Megara commemoret. Videtur potius esse Nisa illa Bœotica, cuius meminisse poetam volebant qui ita hoc eius carmen in Bœotia legebant.
Νῖσάν τε ζαθέην, Ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν.
Straboni aliter videtur, quem si lubet consule.
ver. Ποταμὸς.] Quæ sequuntur multis mendis sunt deformata: nos ea hîc appo

nemus vt ſunt legenda,

Ποταμοὺς δ' ἔχει, τὸν μὲν, λεγόμενον Ἰσμηνόν,
Ἕτερον δ' Ἀσωπον, πεδί' εὔυδρα περικείμενα.
Ἔστιν δ' ἔπειτα χώρα Μεγαρέων· ἐςί τε
Ἐντεῦθεν ἀρχὴ τῆς Πελοποννήσου. λιμὴν
Χυτὸς ὑπόκειται, καὶ Λέχαιον λεγομένη πόλις.

HENR. STEPHANI DIALOGVS, DICÆARCHI SYMPRACTOR. Vel, DE GRAECORVM MOribus, præsertímq; Atheniẽsium, SVPPLEMENTVM.

PHILOSTEPHAN. CORONELLVS.

DICAEARCHI σύγγραμμα illud planè aureum (siquod huius argumenti dici aureum potest) tibi refero: gratiã, quũ aliquid itidem noui meas in manus venerit, relaturus. CORON. Quum tu aureũ appelles, quãtum eius lectio tibi placuerit, superuacaneum fuerit quærere. PHILOST. Adeo certè eius sum lectione delectatus vt ex breui longum lectitando fecerim. Non semel autem, inter legendũ, memoriæ meæ imperaui vt mihi ipsum referẽti quoddã ἐρωτημάτιον suggereret. COR. Quídnã illud est? PH. Te interrogare vndenã putares posse nos pleniorẽ morũ Græ-

ciæ cognitionem adipiſci. Cor. Quaſi verò non & tibi cogitanti, venire id ſtatim in mõtem poſſit. Phi. De comicis quidẽ cogitaui, poſſe nobis illos amplam huius rei notitiam ſuppeditare, ſi eos nanciſci poſſemus. Cor. At tibi veniant in mẽtem potius illi quos nacti ſumus ſcriptores, quàm ii de quibus nanciſcendis ne vllam quidem ſupereſſe ſpem videmus. Phi. Ariſtophanes ſaltẽ ad nos peruenit. Cor. Vel potius Ariſtophanis tantilla portio. At ſi totum haberemus, aliorum ferre deſiderium facilè poſſemus, ad conſequendã quidem certè cognitionem illã quod attinet. Niſi fortè, & quid noui circa mores & vitæ inſtituta poſterior ætas attuliſſet, ex comicis Ariſtophane poſterioribus diſcere deſideraremus. Phi. Eſſet quidem certè & iſtud deſiderabile: ſed tamen præclarè nobiſcum ageretur ſi vel illum nanciſci poſſemus. Verùm, putáſne multo plures comœdias iis quæ extãt illũ ſcripſiſſe? Cor. Etiamſi non plures reliquiſſet iis quarum ab Athenæo fit mentio, multis tamen partibus maior amiſſarum quàm ſaluarũ numerus dici poſſet. Quum enim nouem tãtùm exſtent, ab illo quinquaginta, aut circiter, nominantur. Nec verò nominantur

tantùm, sed testes citantur. PHI. Nónne in eo sunt numero illę etiam quibus iniuria tēporis pepercit? COR. Ita:& quidem geminæ earũ nónullæ. PHI. Quid hoc verbi est? COR. Geminas voco quarum vna, prior, altera, posterior, eodem tamen nomine, appellantur. PH. Quæ sũt illæ? COR. Trium memini: quarum vna est quæ primam inter illas nouem sedẽ obtinet. Nam duæ illius comœdiæ titulo Pluti afferũtur. Sic verò & duæ quæ inscriptæ Nubes fuerunt: duæ item quæ Thesmophoriazusæ. PHI. Quid? an ipse scholiastes huius rei non admonet? COR. De Nubibus id ab eo dici, & quidẽ non semel, sat scio: an verò & de Pluto idem ab eo dicatur, haud memini. In Thesmophoriazusas autem exstat scholiorum οὐδὲ γρῦ. PH. In iis quæ ipsis comœdiis præfigutur prolegomenois nónne fit eiusdem rei mẽtio? COR. De Nubibus saltem id tradi recordor, in quadam Protheoria illis præfixa. PHI. Non dubito quin aliquo in loco eorundem Prolegomenῶν & de numero comœdiarum eius agatur. COR. Dé illo quoque agitur, idque duobus in locis, inter se haud consentientibus. Nã in priori, qua-

draginta ſcripſiſſe traditur:at in poſteriori, quatuor & quinquaginta.Sed vel ex Athenæo huic potius quàm illi loco fidem eſſe adhibendã conſtat:quũ illæ quæ ab eo nominantur & teſtes citantur,quinquagenarium (vt dixi) numerum, aut circiter, efficiant: & ita quidẽ vt ſaltẽ plures ſint quàm quatuor & quadraginta. Verùm hanc diſſenſionem ex librarii errore natam eſſe ſuſpicor, qui vno in loco δράματα μδ', pro δράματα νδ' ſcripſerit. In vtroque de hoc ſaltem conſentitur, quatuor eſſe quæ falſò illi adſcribi exiſtimentur.Ac in eorum altero, (vbi & nominantur) quoſdam Archippo eas tribuiſſe legimus. Vt autem Ariſtophanicas eſſe ipſe quoque vix credam, facit Athenæus, nullius earum mentionem faciens. PHI. Libenter iſtud ex te didici,geminas etiam Theſmophoriazuſas ſcripſiſſe Ariſtophanem:quoniam nonnullos qui ex iis afferebantur à variis ſcriptoribus locos, in iis quæ exſtant inuenire me non poſſe demirabar. COR. Idẽ mihi & mirari & indignari vſuvenit, priuſquã quod ex me diſcis,ex Athenæo didiciſſem.

PHI. Quis verò hîc δεύτερος πλοῦς nobis eſſe poteſt? COR. Quónam? an ad nauigandum in Græciam? PHI. Non

quidem ad nauigandum in Græciam, (ſat noſti nihil tale mihi in animo eſſe) ſed ad perueniendum eò vnde Græcorum mores plenius cõtemplari, & plurima illis quæ ex Dicæarcho μανθάνομεν, προσμανθάνειν poſſimus. Cor. Haud longo curſu nobis opus fuerit. Ea enim ad quæ nauigatio ſuſcipienda fuerit loca, procul hinc non abſunt. Primùm autem ad dipnoſophiſtarũ vrbẽ tendere nos oportere dixerim. Phi. Quam mihi dipnoſophiſtarũ vrbem narras? Cor. Eo nomine appellare dipnoſophiſticam hiſtoriam placuit, ab eo quem tot Ariſtophanis fabulas citare dixi, ſcriptam: quòd, quum tu δευτέρου πλοῦ mentionem feciſſes, conſuetudini ſermonis & ipſi etiam rationi magis conueniens futurum eſſet, dici nos ad dipnoſophiſtarum vrbem quàm ad eorum hiſtoriam nauigare. Phi. Sed quis Athenæi libros, dipnoſophiſtarũ dipnoſophiſticam hiſtoriam appellat? Cor. Quid? etiamſi nullum huius appellationis autorem haberẽ, an mihi ea vti non liceret? Sed autorem certè habeo Euſtathium, qui vocat etiam δειπνοσοφιστὴν eundem illum ſcriptorem, & interdum τὸν δειπνοσοφιστῶν συγγραφέα. Phi. Quid? nõ cenſes iis quæ ſuperſunt comœdiis Ariſto-

phanis & illis quæ in eas exſtãt ſcholiis primum, ad præſtandam nobis operam quod attinet, dari locum debere? COR. Primúſne an ſecũdus an tertius illis debeatur locus, aliorum eſto iudicium: non poſtremum quidem certè mereri, haud negauerim. PHI. Non dubito quin de ſympoſiis & iis quæ ad ea ſpectant, multo ille plura, quàm alii omnes ſimul, ſcripſerit: ſed de cæteris alios cõſulendos exiſtimo. COR. Latius quàm credas, illud dipnoſophiſticæ hiſtoriæ argumentum extẽditur: adeóque tam latè vt plerunque illum ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν, primo aſpectu ſis iudicaturus. Nec tamen inficior, plurima & propemodum infinita eſſe de quibus non illum ſed alios conſulere oporteat.

PHI. Hoc mihi exemplis à te oſtendi velim. COR. At ego hac de re à nobis diſſeri (quem in ſermonem me à te deduci video) hoc tẽpore nolim. PHI. Cur alio quã hoc tẽpore id fieri malis? COR. Quoniam paratior inſtructiórque ad eum venire ſermonem poſſem. PHI. At ego tanto nunc ſum accenſus deſiderio audiẽdi aliquam ea de re diſſertationem, vt mihi vel breuis diſſertatiuncula multo iucũdior quàm poſtea longa diſſertatio futura ſit,

Quemadmodum enim valde exiguus potus ſitim valde ſitientis non extinguere,ſed magis accendere videtur (ſicut & paululũ aquæ magno igni infuſum,eum potius auget quàm extinguit) ita Dicæarchi σύγγραμμα tantum abeſt vt meum deſideriũ expleat,vt contrà magis quàm antea de illo explendo laborem. C o r. Conabor itaque,etiam imparatus, tuum deſiderium ſi non explere,at certè lenire:ea tamen lege vt quam imperfectam reliquero diſſertationẽ, aliâs apud te ipſum perficere liceat: & aurem te mihi vocanti præbiturũ,haúdque magis huic vocationi quàm vadimonio defuturum, pollicearis. P h i. Imò verò vadimonium quoduis deſerturũ potius quàm tibi in me exſpectãdo vel vnius horulæ moram allaturum polliceor.

C o r. Vtinam,quàm es audiendæ huius διαλέξεως ſtudioſus, tam ego ad eam inſtructus venirem: vt quàm eſt laudabile iſtud tuum ſtudium,tam laudabili diſſertatione ſatisfacere illi valerem. Magnã enim huic tuo ſtudio laudem deberi nemo negauerit, qui modò conſiderabit cuius populi mores & vitæ inſtituta inquiras. Nam ſi cognitio morum gentium aliarum tanti facta ſemper fuit,vt earum etiam quæ bar-

baræ vocarētur mores cognoſcēdi,magnā nō Vlyſſi ſolùm ſed quibuſlibet hominibus cupiditatem inſitam & priſcis & omnibus ſeculis fuiſſe videamus: ac tātumnon quarundam quæ cæteris barbariores haberentur:quanti faciendam eſſe dicemus notitiā morum gentis eius quæ ſuo quodam & ſibi peculiari iure,multóque maiori ratione quàm alia ex Græcis vlla,eas quæ non itidē Græcæ eſſent,barbaras & exiſtimare & appellare poterat? Hoc autem ius, hanc prærogatiuam, hoc priuilegium ii demum illi denegabūt, qui eos humanæ naturæ velut alteram indidiſſe humanitatē ignorabunt: quinetiam effeciſſe vt in quibus vnum iam humanitatis genus velut marceſceret,eius vigor,alterius generis aduentu, redintegraretur. A Græcis enim, ſed præſertim ab Atheniēſibus,ea quæ humanitatis ſtudia vocantur, manaſſe, vix latere quenquam poteſt. His autem ideo iſtud impoſitū eſſe nomen ſcimus, quia verum eſt quod Naſo de ingenuis artibus canit,

Adde quòd ingenuas didiciſſe fideliter artes,
Emollit mores,nec ſinit eſſe feros.

Itidémque alibi,

Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura eſt,
Pectora molleſcunt,aſperitáſque fugit.

Quòd si ingenuarum artiũ tanta vis vbique est, quãtam earum vim in ea fuisse vrbe dicem⁹ quę illarum velut domicilium, velut emporium erat? in ea vrbe quæ Ἑλλάδος Ἑλλὰς, id est Græcia Græciæ, dicta quódam fuit? Quamuis enim non assentiar iis qui perinde esse putant acsi dictũ foret eam tantũ cæteris Græciæ vrbibus antecellere quantũ ipsæ barbaris antecellerent, (quòd tantam illi laudem tribui posse non existimem quin aliqua cæteris iniuria fiat) tamẽ hinc patere fateor, eam cæteris summa in admiratione, maximóque in pretio, tanquam omnino incõparabilem, fuisse. Nec verò artium ingenuarum atque adeo doctrinarum omnium domicilium & emporium tantũmodo, sed origo etiam fuisse dici potest: si verum est quod vel Cicero fateri cogitur, eam illarũ inuentricẽ omniũ fuisse. Audimus enim illũ, Athenas omniũ doctrinarũ inuentrices appellantẽ. PHI. Eius loci memini, libro primo De oratore. Sed nõ recordor vbínam illas earum emporium vocet. COR. Hac quidem ipsa voce nõ vtitur, sed dicit quod idem sonat, libro De officiis tertio, non procul ab initio. Ibi enim filio dicit, eum suscepisse onus graue & Athenarum & Cratippi. *ad quos*

(inquit) *quum tanquam ad mercaturam bonarũ artium sis profectus, inanem redire turpissimum est, dedecorantem & vrbis autoritatem & magistri.* PHI. Perinde esse fateor acsi emporium dixisset. Pro quo tamẽ libentius mercatum more suo dicturũ fuisse arbitror. COR. Nec omnino certè absimile vero est, illum *mercatum* non *mercaturam* scripsisse. PHI. Quis verò hic magister erat? nónne Cratippus? COR. Is ipse: de quo paulo ante valde honorificè loquens dixerat, *principe huius memoriæ philosophorum.* PHI. Miror, si tantus philosophus is erat, tam raram & penè nullam eius esse apud eos qui exstãt scriptores mẽtionem. COR. Idem & ipse miratus sum aliquãdo, itidémque de Herillo Stoico: cuius ab eodem pluribus fieri locis mentionẽ non ignoras. Magis enim ex eius quàm alius cuiusquam libris notitiam huius philosophi habere nos arbitror: si tamen Diogenes Laertius excipiatur. Verùm ne ab hoc quidem toties eius, quoties à Cicerone, fieri mentionẽ videmus: sed quum Cicero idem pluribus locis de illo scribat, à Diogene varia scribuntur. PHI. Meminit illius philosophi & Clemẽs Alexandrinus, secundo suorum Stromateωn libro,

ſcribens illum, finem (ad quem vita hominis tendit, aut tendere certè debet) ſtatuiſſe τὸ κατ' ἐπιστήμην ζῆν. Eius verba ſunt, τὸ κατ' ἐπιστήμην ζῆν τέλος εἶναι τίθησιν Ἥριλλος. Cicero autem de ſummo bono dicit quod Clemens de fine. Illũ enim, ſcientiam ſummum bonum eſſe, ſcribit defendiſſe, nec rē vllam aliam per ſe expetendam. Et alibi, illum in cognitione & ſcientia ſummũ bonũ poſuiſſe tradit. Vbi duo ſunt obſeruanda, Ciceronem nõ finem (vti dixi) ſed ſummum bonũ dicere: & ab eodem dici Scientiam pro eo quod ab illo dicitur Viuere ſecundum ſcientiam. C o r. Sed & finem bonorum haud ſemel eum dicentem audimus, ſicut & τέλος τῶν ἀγαθῶν Græcos interdum appellaſſe ſcimus. Ad alterum autem illud quod attinet, Diogenes dicit quidem & ipſe eum cenſuiſſe finem eſſe ſcientiam, (ſcribit enim, Ἥριλλος ὁ χαλκηδόνιος, (nõ καρχηδόνιος) τέλος εἶπε τὴν ἐπιστήμην, nõ autem, τέλος εἶπε τὸ ζῆν κατ' ἐπιστήμην) ſed tamen ita vt alterum illud quod à Clemente affertur, tãquam huius expoſitionem, ſubiungat. Tradit autem de illo philoſopho & quod à Cicerone ſcribitur, illum à Zenone præceptore ſuo diſſenſiſſe: ſed quod plus eſt dicit Diogenes, videlicet libros etiã in qui-

bus illi contradicebat ſcripſiſſe.

Phi. Athenas reuertamur, Coronelle, omnium doctrinarum inuentrices. An cæteros putas Græcos hũc eis titulũ tribuiſſe? Cor. Haud tam latè patentẽ. Ac ne à barbaris quidem, aut Athenienſes, aut etiam vniuerſos Græcos, omnium doctrinarum inuentores exiſtimatos fuiſſe exiſtimandũ eſt: quũ poti⁹ ab ipſis profectas eſſe quaſdã, ad Græcos deinde tranſlatas, conſtet. Sed alius erit hac de re dicendi locus. Phi. Altero ſaltem titulo iactare ſe vrbs illa potuit, & ſe emporium ſiue mercatũ omniũ doctrinarum aut artium appellare. Cor. Iſtud ſaltem, nemine repugnante, potuit. Phi. Ne de illo quidem moueri controuerſia titulo potuit, quo Græciæ μουσεῖον dicta fuit. Cor. Ne de illo quidem. Sed honorificentiores ii ſunt quibus ἑστία τῆς Ἑλλάδος & πρυτανεῖον τῆς Ἑλλάδος appellata fuit. Phi. At hi controuerſiam mouere poterant. Cor. Nec controuerſiam ſolùm, ſed maiorem etiam quàm ſuperiores illi, inuidiam. Phi. Ac potuit certè de illis prioribus (id eſt, de quibus priori loco dictum à nobis fuit) aduerſus Athenas Tarſus contendere: ſi verũ eſt quod à Strabone de illa ſcribitur, tantum Tarſenſibus

philoſophiæ ſtudiũ fuiſſe, & aliarũ omniũ diſciplinarum quæ ἐγκύκλιοι vocabãtur, vt Athenas & Alexandream ſuperauerint, & ſiquis alius memorari poteſt locus vbi philoſophorum ſcholæ necnon λόγων fuerũt. Nam non ſolùm φιλοσόφων ſed etiam λόγων dicit, & non ſolum σχολαὶ ſed & διατριβαί. hæc enim eius ſunt verba, ἢ εἴ τινα ἄλλον τόπον δυνατὸν εἰπεῖν ἐν ᾧ σχολαὶ καὶ διατριβαὶ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν λόγων γεγόνασι. Interpres autẽ λόγων appellatione artes ad humanitatem pertinentes ſignificari exiſtimauit. Ac videtur ſanè, quod τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν paulo antè dixerat, hîc λόγους dicere voluiſſe: quum vtrobique ſimul etiã philoſophiæ mentionem faciat: aut ſaltem illic quidem, philoſophiæ, hîc autem, philoſophorum. Alioqui λόγους de eloquẽtia dici ab eo putarem. Cæterùm diſcrimen hoc inter Athenas & Tarſum, quod ad ſtudia literarũ attinet, eſſe ſcribit, quòd Tarſi quidem omnes qui diſcendi cupidi forent (nam dicit οἱ φιλομαθοῦντες) indigenæ eſſent, quum peregrini non facilè eò ventitarent. Sed plura tibi apud eum ſuper hac re videnda relinquo. Ac memini ab illo & φιλολόγους Athenićſes dici, libro 11, οὐ γὰρ φύσει Ἀθηναῖοι μὲν φιλολόγοι, Λακεδαιμόνιοι δὲ

ἐ. Vbi fortasse non immeritò quis credat illi vocabulo φιλολόγοι eam vocis λόγοι significationẽ subesse quam habet in eo de quo dictum modò fuit loco. Inter alias autem quas alibi illis laudes tribuit, est hæc, quòd essent φιλόξενοι. PHI. O quàm multi, ex Romanis præsertim, huius laudis testimonium perhibere illis potuerunt. COR. Est verò ἡ φιλοξενία magnum humanitatis indicium. Quid porrò hominibus ea quæ humanitatis studia vocantur colentibus esse conueniẽtius quàm humanitas potest? Sed eam in vna re potissimum perspici posse arbitror. PHI. Quænam ea est? COR. Imò verò eam te assequi coniectura velim. PHI. Quódnam illud sit præcipuum humanitatis in Atheniensibus indicium, non vna cõiectura sed multis simul coniecturis persequor, verùm assequi nequeo. COR. Te diutius id persequi velim. iámne es fatigatus? PHI. Quid? vísne me ad fatigationem vsque persequi? COR. Volo. PHI. Multæ eorum leges humanos fuisse testantur: sed nulla mihi in mentem venit quæ alias supra magnæ cuiusdam humanitatis indicium videri possit. COR. Non tibi venit in mentẽ quod apud Ciceronem in libro De officiis tertio

legimus de illis qui erranti viam non mõstrarent? *Quid enim*, inquit, *est aliud, erranti viã non monstrare, (quod Athenis execrationibus publicis sancitum est) si hoc non est?* PHI. Memini me apud illum hæc legere:& fateor locupletissimum hoc esse humánitatis illorum testimonium. Sed quod ad illam quæ erga peregrinos spectatur humanitatem attinet, (hoc enim humanitatis genus ei proprium est. quæ φιλοξενία vocatur, quam tu modò illis tribuebas) nec Atheniensibus, nec vlli vnquam genti tantam fuisse reor quantam in Gallis ante bella ciuilia peregrini experti sunt. Ac certè faciunt ea quæ nostrum etiam seculum humanitatis huius vidit exempla, vt quæ de maioribus nostris fide maiora existimari poterant, fidem mereri dicendum credendúmque sit. COR. Quænam ea sunt? PHI. De quibusdam loquor miris φιλοξενίας exemplis. COR. Cedo vnũ. PHI. Grauius animaduersum apud Celtas fuisse in eum qui peregrinum quàm in eũ qui ciuẽ occidisset. huic enim exilium tantummodo, at illi mortem pœnam statutã fuisse. COR. Oblitus eram huius Celtici instituti: at nunc id à Nicolao Damasceno memoriæ proditum fuisse recordor.

Nônne ex illo petitum id est? PHI. Etiã. Ac verba eius sunt hæc: *μείζω δ' ἐστὶν ἐπιτί-μια κατὰ τοῦ ξένον ἀνελόντος ἢ πολίτην. ὑπὲρ τοῦ μὲν γὰρ θάνατος ἢ ζημία· ὑπὲρ τοῦ δὲ πολίτου, φυ-γή.* COR. Maiores ergo nostros laude hospitalitatis (ita enim appellare quã Græcè *φιλοξενίαν* dicis, possumus) ipsos etiam Athenienses superasse, iure optimo dixerimus. Hanc sanè omnes illorum Dracones & Solones mirarẽtur magis quàm probarent, vt opinor. PHI. Sed quid tamẽ maiores nostros ad ferendã hãc legẽ mouisse arbitraris? COR. Quòd peregrinus, veluti pupillus quidam fit: & quum talis quodammodo eius conditio sit (præsertim dũ procul à patria peregrinatur) eius vicem miserari oporteat, nedum violentas manus illi afferre. PHI. Hanc & illis mentẽ fuisse suspicor. Sed putásne meliores leges, meliora instituta maioribus nostris quàm eorum posteris fuisse? COR. Si de maioribus nostris loquẽs, nõ vltra recepti Christianismi tempus vis progredi, videri mihi rem ita se habere dicam. nam Christianismũ profitẽtes cum Christianismum profitentibus, non cum ethnicis, conferre par est. Nec verò tibi mirum hoc videri debet. quæ enim est gens de qua & quod ad leges

atque

atque instituta attinet, id dici non possit quod de hominibus canit Horatius?

AEtas parentum peior auis. &c.

In Persis quidem certè verum hoc fuisse clamat Xenophon: & apud Nicolaum Damascenum atque alios quosdam legimus quædam quarundam gentiũ instituta valde laudabilia, à quibus eas tandem desciuisse, antè etiam quàm mutatus earum status esset, videmus. Verùm, vt in Atheniensium mentione maneamus, nónne Aristophanem de ab illis amissa (magna saltẽ ex parte) veteri sua disciplina iam querentem audimus? Lege vel ea quæ in Nubibus dicit qui ab eo introducitur δίκαιος λόγος: quorum initium est,

Λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν ὡς διέκειτο.

Ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν, καὶ σωφροσύνη νενόμιστο,

Πρῶτον μὲν ἔδει φωνὴν παιδὸς γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι,

Εἶτα βαδίζειν. &c.

PHI. Sed non minus de posteris leges alioqui bonas negligentibus, quàm de ipsis legibus illum & cæteros cõquestos esse arbitror. COR. De hoc quoque conquestos esse fateor, quòd non, vt sui maiores,

disciplinæ sibi traditæ obseruantes forent. Verùm vt planè intelligas quomodo se res hac in parte habeat, autor tibi sum vt ipsú etiam Isocratem, nec non ipsum Demosthenem adeas, licet talia breuius perstringentem, & potissimum de iis qui orationes magis auribus iucundas quàm rebus ciuitatis salutares habebant. Sic Olynthiaca 1, circa principium, ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐκ τοῦ πρὸς χάριν δημηγορεῖν ἐνίοις, εἰς πᾶν προελήλυθε μοχθηρίας τὰ πράγματα. Ac pertinent eodé ista, quæ non procul à fine eiusdem orationis scribit, ἀλλὰ δικαίου πολίτου κρίνω τὴν τῶν πραγμάτων σωτηρίαν ἀντὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν χάριτος αἱρεῖσθαι. Atque his subiungit, maiores illorum tali politia vsos esse, Aristidem illum, Niciam, Demosthenem (nam τὸν ὁμώνυμον ἐμαυτῷ dicit) Periclem. Contra verò, ex quo comparere cœperunt oratores qui rogét, τί βούλεσθε; τί γράψω; τί ὑμῖν χαρίσωμαι; ex eo tempore προπέποται τῆς παραυτίκα ἡδονῆς καὶ χάριτος τὰ τῆς πόλεως πράγματα. Deinde illis spectanda proponit ab vna parte ea quæ dici queant præcipua inter illa quæ eorum maiores, & ab altera, quæ præcipua inter illa quæ ipsi gesserunt. *Illi enim* (inquit) *quibus non gratificabãtur oratores, & quos non amabãt eo quo nunc isti*

vos modo, quinque & quadraginta annos Græcis imperarunt minimè inuitis, & amplius quàm decem millia talentorum in arcē coegerunt. Quinetiam dicto audiēs ipsis erat qui hāc regionem habebat rex: vt barbarum Græcis dicto esse audientem *par est. Multa denique & pulchra tropæa ex pedestribus ac naualibus pugnis posuerunt, quum ipsimet militarent: solíque ex omnibus hominibus eā rerum gestarum gloriam reliquerunt qua superiores inuidis fuerūt.* Ac posteaquam addidit pauca de publicis ædificiis quibus vrbem ornarunt, ac nominatim de templorum structuris, (adiungens τοῖς οἰκοδομήμασι & ἀναθήμασι) priuatim contrà fuisse adeo moderatos, siue tanta moderatione vsos dicit, vt videre vnusquisque possit Aristidis & Miltiadis domum, aliorūque quorum tunc magnus splendor nominis erat, vicini sui domo nihilo magnificentiorem. Atque huius rei rationem reddit, quòd ita rem administrarent, vt non sua sed reip. commoda spectarent. Huic autem administrationi illam quæ tunc erat opponit. Verùm & aliis in locis talem morum quibus maiores præditi erant cum sui temporis moribus antithesin proponit. vt in ea oratione quæ à quibusdam Philippica ter-

tia vocatur. Nam ibi, quàm seuerè à maioribus puniretur ἡ δωροδοκία, quanta esset contrà eius impunitas suo tempore, ostendit: & quidem exēplum in Arthmium quēdam à maioribus ob illam editum afferēs: vel potius ob rem quæ multo magis venia videri digna quàm δωροδοκία poterat. PHI. Illius loci recordor.

COR. Ex eo igitur plura non afferam: sed ad Isocratem transibo, easdem propemodum querelas iactantem: ac te vt apud illū hoc animaduertas, monebo: nisi fortè iam animaduertisti. Hic enim ne illud quidem peccatum Atheniensium tacet, quòd militare ipsimet nollent, sed mercenariis militibus vterentur, quorum alii, exules, alii, transfugæ essent, alii aliis flagitiis inquinati ad ipsos confluxissent: parati vel aduersus eos pugnare pro illo qui plus stipendii numeraret. PHI. Quid? an igitur Demosthenes quoque de hoc queritur? COR. Non recordaris, illum in eo quem protuli loco ex Olynthiaca tertia, dicere, maiores illorum tropæa & ex pedestribus & ex naualibus præliis statuisse, ipsosmet militātes? Nam quod dicit, αὐτοὶ στρατευόμενοι, nō dubiū quin ita reddi debeat, *ipsimet militātes*. quū paucioribus verbis hæc includat, Mer-

cenario, ſicut vos, milite, nequaquam vtẽtes, ſed ipſimet militantes. Ac perinde eſt *αὐτοὶ στρατευόμενοι*, acſi diceretur *τοῖς αὐτῶν σώμασι κινδυνεύοντες*, vt poſtea loquitur Iſocrates: quùm alioqui verbo *στρατεύεσθαι*, ſicut & Demoſthenẽs, paulo antè vſus eſſet. Cæterùm longior apud Iſocratem in oratione De pace, illius peccati ſeu vitii ſeu dementiæ eſt reprehenſio. Atque inter cætera addit, *Eò denique ſtultitiæ venimus vt quum victus quotidiani penuria laboremus, tamen peregrinos alere conemur: ac ſociis noſtris detrimentum afferentes, ab illis tributa exigimus, vt communibus omnium hoſtibus mercedem ſuppeditemus.* Sed reliqua (nam multo vlterius in eorũ reprehenſione pergit, & quidem in nonnullis comparatione cum ipſorum maioribus vtens) apud eum videnda tibi relinquo. PHI. Tam citò ab Iſocrate vis diſcedere? COR. Imò, antequam ab illo diſcedam, aliquid & ex illo, ad fidem eius quam paulo antè Athenienſibus tribuebamus laudis faciendam, adiũgam. PHI. Qua de laude loqueris? COR. De illa τῆς φιλοξενίας laude. PHI. Quid? an Iſocrates quoque φιλοξένους illos fuiſſe dicit, aut illa φιλοξενίας appellatione de illis loquens, vtitur? COR. Nequaquam,

quod ſciam: ſed eorum vrbem patriã cõmunem vocat: & quidem etiã vbi de Theſeo loquitur. nam de illo dicit in Helenes encomio, κοινὴν τὴν πατρίδα καταστήσας. falluntur enim qui putant hoc ita eſſe accipiẽdum, acſi ad democratiam referri deberet: tanquam, vbicunque ſit democratia, ibi patria communis eſſe dici poſſet. Nam hoc laudis reipubl. ſiue ciuitati Athenienſium, ceu illi proprium, dari, Ariſtides etiam oſtẽdit: ſcribens in Panathenaica oratione, ciuitatem Athenienſium iam inde ab initio ſe omnibus communem in ærumnis præbuiſſe: adeo vt Græci duabus niti anchoris ſibi viderẽtur, quum priuatim quidem antiquam patriam pro vera haberent, communiter verò omnes huic inſuper ciuitati nomen patriæ darent. Ita enim apud eum legitur, κοινῇ δ' ἅπαντες ταύτην προσονομάζοντες πατρίδα. quum tamen perinde ſit acſi κοινὴν dixiſſet: ac fieri etiam poſſit vt ita ſcripſerit: præſertim quum alio in loco ita vocetur. Cæterùm addit, καὶ τὴν μὲν προτέραν (quam dixerat τὴν ἀρχαίαν) δευτέραν· τὴν δ' ὑστέραν, προτέραν ἄγοντες τῇ δυνάμει. Et rationem adiicit, τοσούτῳ γὰρ βεβαιοτέραν ταύτην αὐτοῖς εἶναι καὶ λυσιτελεστέραν, ὅσῳ μᾶλλον ἀνάλωτον καὶ ὡς ἀληθῶς ἱεράν. Quibus addit, καὶ μετὰ τῆς πείρας ἔγνωσαν ὀρθῶς βουλευόμε-

voi. Phi. Cur verò Athenienſium vrbẽ, patriam ſacram appellat? Cor. Quum duarum anchorarum mẽtionem feciſſet, (dixerat enim paulò antè, καὶ πάντες ἐπὶ δυεῖν ὁρμεῖν ἔδοξαν οἱ Ἕλληνες) illuc reſpicere videtur: quaſi duabus patriis, tanquam duabus anchoris, nitentes, Athenienſium vrbem, quæ natura poſterior patria eſſet, ſed τῇ δυνάμει prior, pro ſacra anchora haberent. Pro me autem facit paruum in locũ illum ſcholium, quo ſcribitur, ἱερὰν τὴν πόλιν λέγει ὥσπερ τὴν ἱερὰν ἄγκυραν, καὶ τὴν παροιμίαν. Quibus adiicitur, quæ nam ſacra anchora vocetur. Sed debuit opinor, addere (quicunque hoc annotauit) eum ad illud quod antea dixerat, ἐπὶ δυεῖν ὁρμεῖν, reſpicere. Alioqui enim minimè ita loqui ſibi permiſiſſet, meo quidem iudicio. Quod autẽ de duabus patriis dicit, καὶ τὴν μὲν προτέραν, δευτέραν· τὴν δὲ ὑστέραν, προτέραν ἄγοντες τῇ δυνάμει, non rectè vertit interpres, *&, vt priorem ſecundo, ita poſteriorem, primo loco ponerent*. omittit enim illud τῇ δυνάμει. quod ſonat *potẽtia*. Atque iſtud δυνάμει exponens, ſiue huius ſui dicti rationem reddens, ſubiungit, τοσούτῳ γὰρ βεβαιοτέραν ταύτην αὐτοῖς εἶναι, & cætera quæ modò retuli. Verùm & hîc peccat interpres, quòd quũ pe-

riodum illa verba claudant, καὶ ὡς ἀληθῶς ἱερὸν, ille ab exẽplari deceptus, in quo nullam ſequi interpunctionem videbat, cum ſequentibus continuauerit. Hoc etiam illi impoſuit quòd nihil vnde dici poſſet pendere εἶναι, videret: & neſciret, aut non recordaretur, talem verbi ellipſin cum infinitiuo ſæpe occurrere, extrinſecus aſſumendi. Alioqui certè hæc à præcedentibus ſeparaſſet, καὶ μὴν τῆς πείρας ἔγνωσαν ὀρθῶς βουλευόμενοι, τοῦτο μὲν οἱ περὶ Θήβας ἀτυχήσαντες, &c. & ita vertiſſet, *Atque experientia teste rectum ſe conſilium capere* (vel, *rectè ſe ſentire*) *cognouerunt partim qui ad Thebas cladẽ acceperunt*. At ille vt hæc cum præcedentibus confuderit, vocabulo βουλευόμενοι aliũ quàm ſuum vſum tribuens, (vt alia taceã) apud eum videbis. PHI. Tuum igitur librum mihi commodatò dabis. deeſt enim meæ bibliothecæ illa interpretatio. COR. Quaſi verò mea bibliotheca tanquam tua tibi vti, vel me abſente, non liceat: vt hac in re potiſſimum habeat locum vetus verbũ, quo amicorum omnia eſſe communia dicuntur. PHI. Aptiſſimè, in mentione communis patriæ, huius prouerbii meminiſti. Sed velim alterum mihi à te indicari Ariſtidis locum, vbi rurſum Athenas cõ-

munem patriam vocat: quem etiam iuuare nos ad illius emẽdationem posse aiebas: nimirum ad reponẽdum κοινὴν pro κοινῇ. Cor. Possemus quidem & absque loci illius autoritate nobis hoc permittere, si necessaria emendatio ista esset, & quam habemus lectio sensum eundem non efficeret: quoniam tamen hanc ipsam κοινῆς πατρίδος appellationem ex minimè controuersa scriptura cupis à me afferri, illũ quoque locum tibi ostendã quum primum in meã bibliothecam venies. Phi. Cras igitur, Deo volente, eum videbo.

Cor. Audi & aliud ad eandem φιλοξενίαν Atheniensium, Strabone iudice, pertinens, quod mihi idem ille scriptor, Aristides inquam, in memoriã reuocauit. Phi. Libenter & hoc audiam. multũ enim Strabonis iudicio tribuo. Cor. Hæc eius sunt verba, libro x, Ἀθηναῖοι δ᾽ ὥσπερ περὶ τὰ ἄλλα φιλοξενοῦντες διατελοῦσιν, οὕτω καὶ περὶ τοὺς θεούς. Phi. Sed quò respiciens, quæso, dicit illos suam erga deos etiam hospitalitatem (nam φιλοξενίαν dicebamus ita posse reddi) exercuisse? Cor. Præcipitasti hanc interrogationẽ: alioqui iis quę statim adiunxissem, eã anteuertissem. Sunt autem hæc, πολλὰ γὰρ τῶν ξενικῶν ἱερῶν παρε-

δέξαντο. PHI. An Strabo φιλοξενίαν & hoc vocat, peregrina etiam ſacra recipere? COR. Vocat profectò. PHI. Illi profectò nequaquam aſſentior: etiamſi te multũ iudicio illius tribuere dicas. COR. Audi quid addat. ὥστε καὶ ἐκωμῳδήθησαν. Deinde nominatim Thraciorum & Phrygiorum ſacrorum mentionẽ facit. PHI. Ac meritò ſanè comicis eo nomine riſui fuerunt. Sed quid ipſe Strabo, an cũ comicis & ipſe eos κωμῳδεῖ? COR. Nequaquã: ſed potius neutrum ſe præbet, ac iudiciũ ſuſpẽdit. Neque verò (nihil enim diſſimulare volo) φιλοξενίαν in ea qua de nunc agitur re, ſatis aptè vt ſuprà interpretari Hoſpitalitatem poſſimus: ſed potius Rerum peregrinarum ſtudium interpretari, rationi cõſentaneum fuerit. Ideóque non malè fortaſſe interpres ita reddidit locum quẽ paulo antè tibi ex eo propoſui, *Athenienſes, quemadmodum aliâs morem ſuum peregrina adſciſcendi, ita etiã quod ad deos attinet, tenuerunt. multa enim ſacra peregrina receperunt.* Poterat tamen breuius, *ſuum rerum peregrinarum ſtudium*, vel *amorem*. PHI. Sed quis ille eſt Ariſtidis locus qui te huius admonuit? COR. Quidam paruo illum præcedens interuallo de quo diſſeruimus.

Ibi enim poſtquam dixit, Ἡρακλέους ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων, ἡ μὲν πολλοὺς καὶ νεὼς καὶ βωμοὺς ἱδρύεται πρώτη, καθάπερ καὶ πρόσθεν τοῖς μυστηρίοις ἐτίμησε (non ἐτίμησαν) πρῶτον ξένων· καὶ διατελεῖ δὴ θεὸς ὢν καὶ δοκῶν ἐξ ἐκείνου (non ἐκείνων) οὐ γὰρ μόνον τοὺς πρεσβυτάτους ἄρα τῶν θεῶν ἦρξε τιμᾶν, καὶ ταῦτα διαφερόντως, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀκολουθήσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπήλυδας αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων θεῶν ἐνέκρινεν, ὥσπερ συμπολιτευομένη τοῖς θεοῖς. Nam hîc, ſicut & apud Strabonem, videmus illam Athenienſibus innatam φιλοξενίαν facere vt deos ἐπήλυδας, id eſt eorum cultum, recipiant: quum iam dixiſſet illos Herculem τοῖς μυστηρίοις τιμῆσαι πρῶτον τῶν ξένων. Ac quum deos ἐπήλυδας poſtea dicit, omnino perinde eſt acſi ξένους diceret? PHI. Quídnam verò illud, συμπολιτευομένη τοῖς θεοῖς, ſibi velle putas? COR. Statim mihi de illo quod in toto loco diffi cillimum eſt quæſtionem moues. Sed tibi pro me interpres reſpondeat, totum illum locum ita reddens, *Quum enim Hercules è viuis exceßiſſet, Vrbs ei* (nã pro πολλοὺς ſcribit πόλις, quum tamen retineri illud poſſit) *primùm templa & aras conſecrauit, ſicut & olim primum ex peregrinis ad initia admiſerat:* (obſerua autem quomodo ἐτίμησε τοῖς

μυστηρίοις reddat) *vnde pro deo deinceps est habitus. Nec enim antiquissimos illa tantùm deos eximijs honoribus præter omnes sui sectatores affecit, sed & nouos deos cũ alijs adoptauit, quasi communem rempubl. regerent.* PHI. Nihil me ista in parte in qua hæreo hic interpres adiuuat: quum aliam lectionem sequatur, haud aliter vertens quàm si, non συμπολιτευομένη τοῖς θεοῖς sed συμπολιτευομένοις scriptum esset. COR. Hoc fateor, duplicem hîc nostræ scripturæ mutationem esse, primùm ex συμπολιτευομένη faciendo συμπολιτευομένοις, deinde τοῖς θεοῖς expungendo. PHI. At tu quid hac de mutatione ais? an necessariam esse putas? COR. Nequaquam: sed videndum esse dico annon potius συμπολιτευσομένη exigua cum mutatione scribendum sit. Cæterùm illa verba τοῖς μυστηρίοις ἐτίμησε πρῶτον ξένων, nó est quòd malè reddita putes his Latinis, *primum ex peregrinis ad initia admiserat.* Nisi fortè aliquis apertius loquendũ fuisse dicat: quum Hercules ab Atheniensibus initiatus fuisse dicatur, at possit ad initia admissus & aliter accipi. PHI. Dictũ ergo fuerit τοῖς μυστηρίοις pro τῇ τῶν μυστηρίων μυήσει. vel potius τῇ ἐν τοῖς μυστηρίοις μυήσει: vt dicitur μυεῖν τινὰ ἐν τοῖς μυστηρίοις.

quum alioqui frequentius occurrat, μυεῖν τὰ μυστήρια. Cor. Ita dictum esse τοῖς μυστηρίοις, persuasum & ipse habeo. Phi. Sed vbi istud de Hercule legisti? Cor. Apud enarratorem Pluti Aristophanici legimus, in gratiam Herculis instituta fuisse parua mysteria: quòd quũ Eleusinem venisset & initiari vellet, lex autem esset Athenis quæ peregrinum quenquã initiari vetaret, illi eius virtutẽ reueriti & quòd filius Iouis esset, parua mysteria instituerũt, quibus eum initiauerunt.

Phi. Ad alteram illam Atheniensium φιλοξενίαν, de qua dictum priore loco fuit, reuertor: ac quæro ex te, si adeo φιλόξενοι erant, cur apud eos comici quosdam irridebant quòd ξένοι forent, & in ipsis iudiciis non paucos ξενίας ἐδίωκον, vt eorum verbis vtar? Cor. Non satis recordari videris in quos actio illa quæ ξενίας vocabatur, intẽdi soleret. Phi. Aliquid fortasse aliud huic vocabulo subest quàm quod nunc in mẽtem mihi venit. Cor. Ego mihi nõ videor melius tibi quàm ipsius Budæi verbis illud posse exponere. Scribit autem ille, ξενίας διώκεσθαι aut φεύγειν dici solitos qui ob id rei essent quòd se pro ciuibus gessissent, iuráque ciuilia vsurpassent, quum pe-

regrini forent. Atque idem, exponens verbum ἀποψηφίζεσθαι, & scribens significare etiam ἐν τῇ διαψηφίσει ἀποδοκιμάζειν καὶ ἀδόκιμον κρίνειν, exemplum ab hac ipsa actione sumit: quum addit, Vt si quis ξενίας κρινόμενος, hoc est, peregrinitatis arcessitus, quòd diceretur εἰς τὸ ληξιαρχικὸν παρεγγεγράφθαι, hoc est, in tabulas tribus suæ obrepsisse, iudicum sentẽtia damnetur. Id enim iudicium ἀποψήφισις dicitur, quasi è tribu motio & eiectio. Quale fuit iudicium eius pro quo oratio πρὸς Εὐβουλίδην scripta est: qui popularium iudicio καὶ ἐν τῇ διαψηφίσει damnatus, ad iudices prouocauit, hoc est, ὑπὸ τῶν δημοτῶν ἀπεψηφισμένος, εἰς τοὺς δικαστὰς ἐφῆκε. hísque verbis iudices alloquutus est, Ἀξιῶ δὴ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μηδέπω τὴν τῶν δημοτῶν ἀποψήφισιν, ποιεῖσθαι τεκμήριον ὑμᾶς ὡς ἄρα οὐχὶ προσήκει μοι τῆς πόλεως. His enim verbis deprecatur ne populariũ suffragiorum præiudicium sequantur, antequam causam penitus cognouerint.

Ex his, quísnam sit ὁ ξενίας κρινόμενος, siue διωκόμενος, satis apparet. PHI. Sed illæ ἐξηγήσεις, vna, verbi ἀποψηφίζεσθαι, altera, verbalis ἀποψήφισις, analogian (vt ita dicam) non habent. Nam si dicamus ἀποψήφισιν fuisse quasi è tribu-motionẽ & eie-

ctionem eius qui peregrinitatis arcessebatur, dicendum fuerit itidem, ἀποψηφίζεσθαι, dictum de illo ipso esse, è tribu mouere & eiicere. Cor. Ego verò de seruanda analogia in expositione verbi ἀποψηφίζεσθαι & eius verbalis ἀποψήφισις, tibi σύμψηφος εἰμί. At hîc seruari dicere non possumus: quum illud ἐν τῇ διαψηφίσει ἀποδοκιμάζειν καὶ ἀδόκιμον κρίνειν, prius sit: illud, è tribu eiicere, sit posterius. Sed ille doctissimus alioqui vir & optimè, siquis alius, de sermone Græco meritus, interdũ huius analogiæ in suis expositionibus rationem non habet: interdum verò nec quorundã aliorum, quorum tamen habenda fuit.
Phi. Ille autẽ vocis Peregrinitas vsus pro Græco ξενία quantum tibi placet? Cor. Multũ: nec dubito quin vox ξενία duriusculam quandam nouitatem initio habuerit apud Græcos, ea de re dicta, sicut apud Romanos Peregrinitas, ad illius exemplũ omnino efficta. Phi. Vsíne sunt igitur Romani peregrinitatis appellatione ea de re? Cor. Tanquam Romanis vsitata Suetonius in Claudio vsus est: vbi scribit, quendam peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui contentione, togatúmne an palliatum dicere causam oporteret,

ab eo,quasi æquitatem integram ostẽtante,mutare habitum sæpius, & prout accusaretur,defenderetúrve,iussum esse. Atque idẽ capite proximè sequente,quod est XVI, quendam ab eo in peregrinitatem redactũ esse scribit. Quod loquendi genus placuit etiam Vlpiano (sicut & alia nonnulla, quæ apud eundem exstant) sed an tamen eundem planè vsum apud vtrunque habeat, dubitari potest. At verò illud ξενίας φεύγειν apud Aristophanem quoque legimus, in Vespis. Ex illa autem Demosthenis oratione quæ vocatur ἔφεσις πρὸς Εὐβουλίδην, discimus,de illis τοῖς ξενίας φεύγουσιν, id est qui peregrinitatis rei essent,dici etiam solitum, οὐ προσήκειν αὐτοῖς τῆς πόλεως. Ac in fine eius rogat reus iudices ne ipsum ἄπολιν faciant. Argumentum illius qui nobis reliquit,inter cætera scribit,legem ab Atheniẽsibus latam,de inquirẽdo in omnes qui inscripti essent in illa grãmateia quæ ληξιαρχικὰ vocabantur, genuini ciues forẽt, nécne:& de illis qui ex ciue patre & ciue matre geniti nõ essent,delendis. Cæterùm qui falsò in ciuium catalogum erant ἐγγεγραμμένοι, illi & παρεγγεγραμμένοι & παρέγγραπτοι siue παρέγγραφοι vocabãtur: quasi quis dicat Interscripti, aut Interscriptitii:perinde acsi

de acsi nomina illorum scriptura quadam subdola & irreptitia aliis inserta siue interposita essent. At, qui Adscriptitii interpretantur, voce quæ Græcæ προσγεγραμμένοι potius quàm παρεγγεγραμμένοι respondet, vtuntur. Ac Cicero quidem adscriptitios deos, Lucianus παρεγγεγραμμένους θεοὺς dixit: sed odiosius hic quàm ille loquutus est. PHI. Illius loci recordor, ex tertio De natura deorum libro: vbi tamen non *adscriptitios deos* sed *nouos & adscriptitios ciues* legi certò scio. Librum ipsum, (si libet) afferendum curabo. Tu interim sermonem persequere. COR. Addere volebam, Plutarchum, audaci sed tamen apta metaphora, παρέγγραπτον appellasse beneuolentiam nutricum, præ ipsarum matrum beneuolentia: præfigentem illi παρέγγραπτον aliud itidem metaphoricum vocabulum ὑποβολιμαίαν. Postquam enim dixit de matribus, quas suis infãtibus vbera præbere vult, συμπαθέστερόν τε γὰρ θρέψουσι καὶ διὰ πλείονος ἐπιμελείας, ὡς ἂν ἔνδοθεν καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὀνύχων ἁπαλῶν (ita enim scribẽdum est, non ἐξ ὀνύχων, sine illo adiectiuo, vt in illis editionibus quæ meam præcesserunt,) ἀγαπῶσαι τὰ τέκνα: cõtrà de nutricibus, quas τίτθας & τροφοὺς vocat, τὴν εὔνοιαν ὑποβολι-

rùm, quo attentius rem considero, eo minus scrupuli in mente remanet. COR. Hoc etiam consideres velim, Athenienses adeo se non præbuisse difficiles iis qui πολιτείαν, id est ius ciuitatis, obtinere cupiebãt, (siue τὸ εἰς πολίτας ἐγγράφεσθαι, aut vno verbo πολιτογραφεῖσθαι) vt potius eorum hac in parte facilitas derisui propemodum fuerit. Ac tam faciles illos iàm Demosthenis ætate fuisse, ex eius περὶ συντάξεως oratione discimus: vbi ostendit tale fuisse maiorum institutum vt vix concessuri fuerint ἀτέλειαν plerisque (immunitatem Latini vocant) quibus πολιτείαν quoque ipsi concedant. Priscos autem Athenienses non tam facilè præmium illud (quod summum esse iudicabant) largitos esse, in accusatione Neæræ ostendit: faciens etiam legis hac de re latæ mentionem: qua hoc nominatim cauetur, ne quem ciuitate vel ciuitatis iure donare (aut, ciuem facere, vtendo eodem quo ille genere loquendi) liceat, nisi qui quòd sua fortitudine de populo Atheniẽsi bene meritus sit, dignus eo præmio comperiatur. Eius verba sunt, πρῶτον μὲν γὰρ νόμος ἐστὶ τῷ δήμῳ κείμενος, μὴ ἐξεῖναι ποιήσασθαι Ἀθηναῖον, ὃν ἂν μὴ δι᾽ ἀνδραγαθίαν εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων, ἄξιον ᾖ γενέσθαι πολί-

τὴν. Vbi obſeruandum eſt, eum non vti vocabulo quo beneficium quoduis in populum Atheniéſem collatũ declaretur, ſed de eo loqui beneficiorũ genere quæ à fortitudine & ſtrenuitate proficiſcuntur. Ideô que non rectè vertit quidam, *de populo Athenienſi bene meritus*: ſed addendum fuit, *ſua fortitudine*, vel *ſtrenuitate*. Vel dicendũ, *ob ſtrenuam populo Athenienſi nauatam operam*. Alioqui enim multis & aliis modis de Athenienſi populo bene quis mereri poterat. Cætera omnia quæ addit idem orator, non adiiciam, ſed tibi apud eum videnda relinquam. Quod autem dixi, nimium etiam faciles in concedendo illo honore Athenienſes fuiſſe (poſteros eorum quorũ legem recitat Demoſthenes) & quidem adeo vt etiam deriſa illa eorum facilitas fuerit, in eo cùm ad alios quoſdam Græcorũ ſcriptorum locos reſpexi, quædã in Athenienſibus notantium, tum verò ad iſtum Iſocratis, in oratione De pace, καὶ σεμνυνόμεθα μὲν καὶ μέγα φρονοῦμεν ἐπὶ τῷ βέλτιον γεγονέναι τῶν ἄλλων, ῥᾷον δὲ μεταδίδομεν τοῖς βουλομένοις ταύτης τῆς εὐγενείας, ἢ Τριβαλλοὶ καὶ Λευκανοὶ τῆς αὐτῶν δυσγενείας. Quo enim alio ſenſu dici hoc poſſet de Athenienſibus, illos iactare quidem ſuorum natalium no-

bilitatem,ſed hanc ſuam nobilitatem faci-
lius petenti cuilibet impertiri, quàm Tri-
balli aut Lucani ſuam ignobilitatem im-
pertiantur? PHI. Videndum tamen an-
non & aliò referri hoc poſſit. COR. A-
liud mihi nunc quò illum reſpicere veriſi-
mile ſit, in mentem non venit:at ſiquid in
mentem tibi veniat, admonebis. PHI.
Faciam. COR. Sed peregrinos miſſos
tandem faciamus.

PHI. Imò verò ab hoc de peregrinis
ſermone nolim te peregrinari, donec & a-
liud quiddam de illis addideris. COR. Ab
illo ſermone ad alium peregrinari nolebã,
quum ab illo ad quẽdã non longè remotũ
tranſire in animo haberem. Sed quídnam
id eſt quod à me de peregrinis vis adiici?
PHI. Quónam ſe modo Athenienſes ge-
rerent erga illos qui peregrini erant, mini-
méque εἰς τὸ ληξιαρχικὸν ἐγγεγραμμένοι, vel
breuius, δημοποίητοι: vt de Anacharſide illa
ciuitate donato legimus. COR. In eos
quoque φιλοξένως ſe gerebant, & quidem
pluſquã ſatis eſſet. Neque enim aliud (quã-
tum quidẽ nũc meminiſſe poſſum) quàm
eligere ſibi patronum quiſque illorum co-
gebatur (quod νέμειν προστάτην vocabant)
& pendere quotannis ciuitati duodecim

drachmas: quæ pēſio ſiue quod tributum, μετοίκιον vocabatur, quoniam ipſi, μέτοικοι dicerentur: quod Latinæ inquilinorum àppellationi reſpondere exiſtimatur. Ille autē patronus non ſolùm eos ab omni iniuria defendebat, ſed etiam quid agerent obſeruabat, & an ita ſe gererent vt reipubl. nihil ab illis timendum eſſet. Iſocrates certè de illis loquens, & ipſe νέμειν προστάτας eos dicit, in oratione De pace, καὶ τοὺς μὲν μετοίκους τοιούτους εἶναι νομίζομεν οἵουσπερ ἂν τοὺς προστάτας νέμωσιν· αὐτοὶ δ' οὐκ οἰόμεθα τὴν αὐτὴν λήψεσθαι δόξαν τοῖς προεστῶσιν ἡμῶν. Cæterùm ideo minus dubito προστάτας patronos hîc interpretari, quòd videam, Dionyſium Halicarnaſſeum de patronis & clientibus Romanis loquentem, illos quidem non aliter quàm προστάτας (ſi bene memini) hos autem, & πελάτας & aliis nominibus appellare. Sed mirum eſt verbo νέμειν potius quàm alio vſos hac in re eſſe: quod nonnulli eligere, alii adſciſcere reddunt, quidam adoptare: quum tamen pro illo Eligere (ſi quidem id ſignificare voluiſſent) dicturi fuerint αἱρεῖσθαι: ibidémque pro duorum reliquorum altero non dubium ſit quin alio vſuri verbo fuerint. Phi. Cur ergo eos hoc potius quàm alio vſos

verbo arbitraris? & cui Latino in huiuſmodi loco reſpondere exiſtimas? Cor. Ad neutrum facilè reſpondere poſſim: minus tamen de reſpondēdo ad poſterius laboro. Nam, aut valde fallor, aut νέμειν dicebant quaſi eum ſibi tribuere: aut potius ſicut à Sophocle dicitur, νέμω σε θεὸν, pro eo quod eſt Habeo te deum. id eſt, dei loco. Item, νέμω σε δεσπότην, Heræ loco te habeo. ſiue dominæ. Phi. Videndum eſt ne aliud quidpiã hoc ſub verbo lateat. Cor. Vt verum ingenuè fatear, ne hæc quidem interpretatio mihi ſatisfacit: ſed in ea nouus ſaltem vſus non daretur illi verbo, ſicut dant illi præſertim qui Eligere vel Legere reddunt: vt tamē & apud Dionyſium Halicarn. redditur, lib. Archæologiæ I I, ubi ſcribit, παρακαταθήκας δ' ἔδωκε τοῖς πατρικίοις τοὺς δημοτικοὺς, ἐπιτρέψας ἑκάστῳ τῶν ἐκ τοῦ πλήθους ὃν αὐτὸς ἐβούλετο, νέμειν προστάτην. Phi. Finem (quæſo) dicendi de illius verbi interpretatione facito: ac potius mihi dicito an aduerſus eos inquilinos qui patronos nullos haberent actio intenderetur. Nam huius rei nullo modo recordor, quum alioqui mos ille τοῦ νέμειν προστάτας non omnino memoria mihi excidiſſet. Cor. Intendebatur ſanè quæ-

dam actio aduersus eos, quæ ἀπροστασίου δίκη nominabatur: non autem, vt apud Suidam legitur, ἀποστασίου. quãuis Suidas hoc nõ illud scripsisse videri possit, vtpote præcedẽte apud eum nomine ἀπόστασις. Apud Hesychium verò rectè ἀπροστασίου legitur: scribentem, ἀπροστασίου δίκη, κατὰ τῶν προστάτην μὴ ἀπογραψαμένων μετοίκων. PHI. Non dubium est quin, si actio illa esset διὰ τὸ οὐκ ἔχειν προστασίαν ita dicta, scribendum sit ἀπροστασίου δίκη. COR. Oblitus sum tibi & hoc dicere, quamuis ἀποστασίου mẽdose scriptum sit apud Suidam vbi eadẽ de re agit de qua & Hesychius, pro ἀπροστασίου, tamen & ἀποστασίου apud eum rectè scriptũ esse. PHI. Quid hoc sibi vult? COR. Non de vno eodémque loco à me hoc dicitur: sed quum duo δίκης genera constituat, prius quidẽ rectè ἀποστασίου δίκην vocari aio: at posterius ἀπροστασίου δίκην esse nuncupandum. Eius verba sunt, Ἀποστασίου δίκη, ὅταν δοῦλος ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνίσταται, φάσκων μὴ προσέχειν τοῖς δούλοις αὐτὸν αὐτοποιουμένοις. Ἀποστασίου δὲ, τῶν μετοίκων ἕκαστος πρὸς. &c. Nam hîc ἀπροστασίου ἦ illum scripsisse dico: itidémque aliquanto post, ὁ βουλόμενος δίκην εἰσάγει πρὸς αὐτὸν, ἥτις λέγεται ἀποστασίου, esse illam literam ρ huic vl-

timo vocabulo inſerendam. PHI. Et quidem affirmare id potes: quum, præter illam rationem quæ allata fuit, manifeſtũ ſit, illum non fuiſſe particula ἢ vſurum, idẽ vocabulum repetendo: ſed dicturum, καὶ ἀποστασίου δίκη, ſi duas actiones inter ſe differentes commune nomẽ habere, nos docere voluiſſet. Libenter verò ex te didicerim & quænam illa ſit ἀποστασίου actio, ea lege vt ad alterã ſtatim reuertamur. COR. Imò verò, quoniam plura quàm putas dicẽda ſuper ea re eſſent, te ad mea Schediaſmata remittam: vbi ſimul de quibuſdam apud Suidam emendandis moneberis. PHI. At eorum ſaltem quæ iam ex eo recitaſti emendationem repræſenta. COR. Id facere non grauabor. Mendoſa igitur eſſe puto hæc duo, προστέχειν & δούλοις: ac προσήκειν quidẽ pro illo προστέχειν, pro δούλοις autem, δοῦλον reponi debere. PHI. Ad ἀπροστάσιον reuertamur. COR. De actione hac non omnino inter ſe cõſentiũt lexicographi. nam Heſychius (vt docent quæ paulo antè recitaui ex eo verba) ſcribit illam intendi ſolitam aduerſus eos inquilinos qui ſe in album ciuitatis referendos non curauerant: vel, qui albo ſeu tabulis ciuitatis nomen non dederant. Eſt autẽ

obseruandum, non dicere, καὶ τῶν προστάτην μὴ νειμάντων (quum lex esset, vnumquenque μέτοικον debere νέμειν προστάτην) sed μὴ ἀπογραψαμένων. quasi νέμειν προστάτην, sed eum nequaquam ἀπογράφεσθαι pro nihilo haberetur. At Suidas nullam quidẽ τοῦ ἀπογράφεσθαι mentionem facit, sed latius tamẽ hanc actionem extendit, ad duo alia videlicet. scribit enim, ὅταν οὖν τις δοκῶν εἶναι μέτοικος προστάτην μὴ ἔχῃ, ἢ μὴ δῷ τὸ μετοίκιον, ἢ ἀστὸς εἶναι φάσκῃ, παρεγγεγραμμένος εἰς τὴν πολιτείαν, ὁ βουλόμενος δίκην εἰσάγει πρὸς αὐτόν, ἥτις λέγεται ἀπροστασίου. Ita enim in hoc quoque posteriore loco scribendum, pro ἀποστασίου: non minus quàm in illo priore, vbi legimus, ἀποστασίου ἐστὶ, τῶν μετοίκων ἔγκλησις πρός. Sed, pace Suidæ dixerim, hoc videtur esse, latius quàm par sit vsum huius vocabuli extendere: vltra eum saltem quẽ illi etymologia tribuit, (siue quem etymologiæ consentaneum habet) extendi, manifestissimum est. Cæterùm, quemadmodum alterius actionis meminit Aristophanes, qua quis dicebatur ξενίας φεύγειν, ita etiam huius: illius quidem, in Vespis: huius autem, in Equitibus, non tamen δίκην sed forma diminutionis δικίδιον appellans,

Εἴ που δικίδιον εἶπας εὖ κατὰ ξένου μετοίκου

Τὴν νύκτα θρυλλῶν, καὶ λαλῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς
σεαυτόν,
ὕδωρ τε πίνων, κἀπιδεικνὺς τοῖς φίλοις τ'
αἰνῶν,
ὡς οὐ δυνατὸς εἶ λέγειν. ὦ μῶρε τῆς ἀνοίας.

Vbi quidam irridetur qui valde sibi placebat de quadam aduersus ξένον μέτοικον actiuncula, tanquam re magna. καὶ ἐξηπάτησας (inquit scholiastes) διότι κατὰ μετοίκου ποτὲ ξενίας ἀπηνέγκου γραφὴν, καὶ ἐλπίζεις διὰ τοῦτο δύνασθαι καὶ δημηγορεῖν. Vbi fortasse scribēdum est, & scripsisse illum verisimile est, καὶ ἐξηπάτησας σεαυτόν. Cæterùm scribit idē μετοίκους dictos fuisse qui ex vna ciuitate in aliam migrabant: (vel potius, transibant, aut digrediebantur: quia dicit μεταβαίνοντας) & in ea habitabant. nam addit, καὶ οἰκοῦντας. Aristophanem tamen dicentem audimus, non simpliciter κατὰ μετοίκου, sed κατὰ ξένου μετοίκου. Quæ coniungi mirabitur fortasse qui contrà velut separari à Suida viderit: vbi scribit, μέτοικον esse qui ex vna vrbe in aliam (nam εἰς ἑτέραν quàm ἐν ἑτέρᾳ malim) μετοικεῖ, & qui ad breue tempus in ea non commoratur, (dicit ἐπιδημῶν, quod propriè sonat In populo versans) quemadmodum ξένος. Sed facilè Aristophanem cum Suida, vel potius Suidam cū

Ariſtophane cõciliabimus, ſi omnem quidem μέτοικον, eſſe ξένον, ſed non vice verſa quemuis ξένον eſſe μέτοικον dixerimus: ideóque, quum latius pateat ξένος quàm μέτοικος, poſt ξένου addendum fuiſſe μετοίκου. Phi. Atenim poterat μετοίκου appellatione contentus eſſe. Cor. Poterat ille quidem, fateor: ſed fortaſſe minus commodè abſque huius adiectiui opera claudere verſum ſuum poterat. Obſerua autem, me id non affirmare, ſed vocem fortaſſe præfigere. Nec verò hîc prætermittendus eſt Heſychii locus, vbi μέτοικοι exponens, ſcribit, οἱ ἐνοικοῦντες ξένοι ἐν τῇ πόλει. Phi. At de quodam Suidæ loco quid dicemus, in quo contrà τοὺς μετοίκους quoque inter τοὺς πολίτας enumerat? Cor. Ego aliud quod dicam non habeo, quàm valde mirum hoc eſſe. Phi. Fateor tamen non ſimpliciter πολίτας dicere, ſed vilem ciuium partem. Eius enim verba ſunt, μέρος εἰσὶ τῶν πολιτῶν οἱ μέτοικοι ἀτελές. Quinetiam cõparatione vtitur, addens, ὡς τὰ ἄχυρα τῶν κριθῶν. quam comparationem ſe ex Ariſtophane ſumere oſtendit, hunc eius verſum afferẽs,

Τοὺς γὰρ μετοίκους ἄχυρα τῶν ἀστῶν λέγω.

Cor. Ariſtophanes fortaſſe, quamuis ἀστῶν dicat, πολιτῶν non itidem dixiſſet. Eſſe

tamē & in illo acyrologiā existimo. PHI. Suspectum aliquis habere illum Suidæ locum possit, ex eo quòd, quum præcedat, Μέτοικοι. μέρος εἰσὶ τῶν πολιτῶν οἱ μέτοικοι ἀπλῶς, &c. sequatur, μέτοικοι ἢ, οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μεταστάντες, &c. tanquam opponendo hanc vocem illi quæ præcessit. Quod si ita est, aliam illic quàm μέτοικοι ab eo scriptam fuisse credendum est. COR. Quū sit vox illa μέτοικοι suo loco posita, sequendo ordinem alphabeticum, (& quidē post μετοίκιον) eam nequaquam suspectam habuerim: sed vbi repetitur, scriptum ab eo fuisse crediderim. μέτοικοι ἢ, καὶ οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μετ. Ad illos autem μετοίκους quod attinet quos in numero πολιτῶν poni videbamus, venit nunc in mentem dubitare an de ciuitate donatis intelligi hoc debeat: qui tamen vsus acyrologian & ipse haberet. PHI. Illa vox μετοίκιον, cuius modò mentionē fecisti, nónne eam quā quotannis οἱ μέτοικοι pendebant pecuniam significat? COR. Quasi non manifestum hoc sit. PHI. Multúmne pecuniæ pendebant? COR. Drachmas duodecim. Apud Hesychium tamen vno in loco decem tantùm drachmarum fit mētio, scribentē, Μετοίκιον, τέλος οὕτως ἐκαλεῖτο ὃ ἐτίθε-

σιν ἐν τῇ πόλει, δραχμὰς δέκα. Vbi ἐπιθέσιν τῇ πόλει scribendum esse aio: & minimè de hoc verbo ambigendũ, quum & apud Suidam legamus, οἱ μὴ τοι μετοίκιον μὴ τιθέντες μέτοικοι. Pro δραχμὰς autem magis ex cõsuetudine dictum fuisset δραχμαί. PHI. Vno in loco decẽ drachmarum fieri mẽtionem ais: quid in altero? COR. In eo duodecim & ipse dicit, exponens videlicet vocem μέτοικοι. Nam postquã dixit οἱ ἐνοικοῦντες ξένοι ἐν τῇ πόλει, addit, καὶ τελοῦντες ἀνὰ δραχμὰς δώδεκα τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ δημόσιον, μετανάστοι δημόσιοι. PHI. Sed quorsum hæc duo postrema verba, μετανάστοι δημόσιοι, adiiciuntur? COR. Poterat certè locus hic illis carere: ac δημόσιοι quidem, irreptitium esse existimo: μετανάστοι autem conuenit cum his quæ à Suida explicante vocabulum μέτοικοι scribuntur, οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μεταστάντες, καὶ εἰς ἑτέραν οἰκοῦντες. Magis tamen conueniret illud μετανάστοι cum iis quæ hîc dicuntur, si μετανάσταντες scriberetur: quæ scriptura quin germana sit, dubium mihi non est. Verùm & de his verbis εἰς ἑτέραν, obiter te monebo, pro illis duo hæc substituenda esse ἐν ἑτέρα: vt viciſſim apud eundem scriptorem pro his ἐν ἑτέρα, substitui debere illa εἰς ἑτέραν, an-

tea monui.Quáuis enim aliud nobis nunc
propoſitum ſit quàm in mendoſos aut ſal-
tem médi ſuſpectos locos inquirere (præ-
ſertímque vbi in mendoſa ſcriptura idem
tamẽ ſenſus retinetur) tamẽ religioni quo-
dammodo mihi eſt, de illis non commo-
nefacére.Notabile autem hîc eſt (licet & a-
pud alios ſcriptores idẽ obſeruarim) apud
eundem ſcriptorem duas ſcripturas in duo
bus valde vicinis locis ſedes ſuas ita permu
taſſe. Nam quum vox μετοίκιον valde par-
uo interuallo pręcedat,in eius expoſitione,
& quidem in principio,ſcriptum eſt ἐν ἑτέ-
ρᾳ pro εἰς ἑτέραν: hîc autem vice verſa ἐν ἑ-
τέρᾳ pro εἰς ἑτέραν: perinde acſi clandeſtina
quadam tranſitione ſedes permutaſſent.
Verùm,vt ad illas τοῦ μετοικίου drachmas re-
uertamur, aliunde etiam cõſtat duodecim
illas fuiſſe.Sed ne hoc quidẽ tacendum eſt,
addi ab Heſychio (in μετοίκιον) tres obolos,
qui vectigalium redemptori penderentur.
Addit enim ad illa quæ modò recitaui ver-
ba, τῷ δὲ τελώνῃ τριώβολον. PHI. Vnde ve-
rò habet iſta Heſychius? COR. Ex Me-
nandro,vt quidem ex Suida diſcimus. At-
que hinc apparet quàm non contemnen-
da ſint nonnulla quæ ab Heſychio & bre-
uiter & velut obiter dicuntur.Inſuper autẽ

docet nos idem Suidas, ex Isæo, virum quidem, duodecim, at fœminam, sex pendere consueuisse: ac fuisse matrem immunem, si filius penderet: alioqui moris fuisse vt ab illa penderentur. Adiicit deinde & de seruis, illos quoque, quũ essent manumissi à suis dominis, μετοίκιον τελεῖν necesse habuisse. Ac quoniam, ita seruorum facta mentione, addit illud ex Menandro de triobolo, vltra duodecim drachmas, persoluendo, aliquis forsitan de illis peculiariter hoc dictum existimet. Inde porro ad pœnam venit quæ aduersus inquilinos eam pecuniam nõ pendẽtes constituta erat. Ac, quũ legamus, οἱ μὲν τοι μετοίκιον μὴ τιθέντες μέτοικοι ἀπήγοντο πρὸς τοὺς πολίτας, καὶ εἰ ἑάλωντο, ἐπιπράσκοντο, hîc vocabulũ πολίτας non immeritò quis (meo quidem iudicio) suspectum habuerit. Sed vidẽdum an aliquid huic prodesse loco possit collatio cum alio eiusdẽ lexicographi, in ἀποστασίου δίκη, quæ erat aduersus libertate donatos: vbi inter cætera scribit, καὶ τοὺς μὲν ἁλόντας δεῖ δούλους εἶναι. Proximum his est istud, ἐνεβίβαζον δὲ καὶ εἰς τὰς ναῦς τοὺς μετοίκους, ac testẽ laudat Demosthenẽ in orationibus Philippicis. Hac autem de re postea dicetur. Omittendum certè ne hoc quidem fuerit, quo is locum illum

illũ claudit, inquilinos à comicis σκαφέας appellari ſolitos. pro qua voce σκαφηφόρους habet Heſychius. Hac autem de re multo plura partim ex hoc ipſo, partim ex Harpocratione (vnde Suidas illa, ſicut alia quamplurima trãſtulit) partim aliunde ſumpta, in meo Græcæ linguæ Theſauro inuenies. PHI. Ne hoc quidem à te prætermitti velim, de illo more imponendi inquilinos in naues. COR. Quum remittat Suidas ad Philippicas orationes, ego quoque eodem te remitto: ſed de meo hoc addã, eſſe quẽdam Iſocratis locum in oratione De pace, vbi eadem de re non eodem modo loquitur. Opponens enim quaſdam priſcorum Athenienſium conſuetudines iis quæ eorũ poſteris erant, inter alia & hoc ſcribit, priſcos illos (aut ſaltem maiores eorum quos alloquitur) ſolitos eſſe peregrinos & ſeruos in naues imponere, vt nautæ eſsẽt, at ciues, armatos emittere: quum eo tempore contrà peregrinos armari vellent, ciues remigare cogerent. Vtitur autem verbo eodem (niſi quòd alia præfixa præpoſitio eſt) quo & ille lexicographus. nam vt ille dicit ἐνεβίβαζον, ſic Iſocrates εἰσεβίβαζον. Sed hic addit ναύτας, non εἰς τὰς ναῦς. Cæterùm quidam ναύτας εἰσεβίβαζον interpretantur Na-

uibus agendis præficiebant: & ὁπλίτας, grauem armaturam: ſed quum hîc ὁπλῖται nõ opponantur τοῖς ψιλοῖς, verùm τοῖς ναύταις, malim vti Latina voce quæ latius pateat, & non aliud quàm armatos aut armis inſtructos dicere. PHI. Qui verò ſunt iſti peregrini? COR. Quos ille ξένους dicit. PHI. Sed hi ξένοι ſúntne iidem qui μέτοικοι, & qui ξένοι μέτοικοι ab aliquo illum Ariſtophanis de quo dictum eſt locum imitante appellari poſſint? COR. Nequaquam verò: ſed de peregrinis militibus euocatis & mercede cõductis loquitur, vt ipſe videbis. Neque enim te adeo pigrum eſſe velim vt mihi de omnibus fidẽ habeas: præſertim quũ fieri poſſit vt in quibuſdam (vel potius in pleriſque) fallar. Simul autem in eodẽ loco tibi conſiderandum erit quomodo de priſcis Athenienſibus, aut ſaltem de maioribus eorum loquens apud quos ſermonem habebat, duo genera illorum quos προγόνους dicit, conſtituat: vnum, eorum qui bene audierint, alterum, eorũ qui in odio fuerint. Scribit nanque, τοσούτῳ δὲ χείρους εἰσὶ μὲν τῶν προγόνων, οὐ μόνον τῶν εὐδοκιμησάντων ἀλλὰ καὶ τῶν μισηθέντων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν εἰ πολ. &c. Hîc autem recordor cuiuſdam repugnantiæ de qua in quodam meorum Schedia-

ſmatum diſſerui, quum alii priſcos Athenienſes non æquè facilè ac eorum poſteros ciuitate donaſſe peregrinos ſcribant,(ſicut antea audiuiſti) alii contrá. PHI. Quid? an iſtam repugnantiam ex illo τῶν προγόνων diſcrimine,quod ab Iſocrate conſtituitur,natam eſſe arbitraris? COR. Nequaquam (etiamſi iſtud illam mihi in memoriam reuocarit) ſed aliunde,vt illic videre poteris. PHI. Verùm, an tãquam de repugnantia quæ verè ſit, an tanquam de ea quæ eſſe videatur,illic agis? COR. Ne iſtud quidem ex me hîc audies: vt locum adire neceſſe habeas, ſi tuo ſatisfacere deſiderio libeat. PHI. Eum non adibo quin huius tuæ ſeueritatis recorder. Sed audi quid mihi in mentem venerit audiẽti Iſocratem ita ξένους & δούλους coniungentem. COR. Quidnam illud eſt? PHI. Quidam Demoſthenis locus, vbi illos eodem modo coniungit. COR. Sed an eorundem ξένων,quorum & Iſocrates,mentionem faciens? PHI. De hoc pronuntiare non auſim, quum recens illius loci non ſit memoria. COR. At mihi eſt recens. PHI. O cum quanto diſſimulatore negotiũ mihi eſt! COR. Sed nihil damnoſa tibi mea eſſe diſſimulatio poteſt. PHI. Periculo-

sa certè fuit. quid si enim tibi ξένον quidpiã siue ξενίζον respondissem περὶ τῶν ξένων, de quibus me interrogabas? Cor. Subrisissem. Phi. Imò affatim (sat scio) risisses. Cor. Esto, me risurum affatim fuisse: an tibi periculosus meus esse risus poterat? Verùm à risu ad seria. Ille Demosthenis locus non procul ab initio Philippicæ tertiæ legitur. Ibi enim suæ libertati loquẽdi (quam παῤῥησίαν vocat) ignosci ab Atheniensibus postulans, dicit, eos existimare illam adeo communem esse omnibus qui in ciuitate versantur, vt etiam peregrinis & seruis ipsis illam impertiant. ὑμεῖς (inquit) τὴν παῤῥησίαν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὕτω κοινὴν νομίζετε (aut οἴεσθε: vtro enim vtatur, haud satis recordor) δεῖν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε καὶ τοῖς ξένοις καὶ τοῖς δούλοις αὐτῆς μεταδεδώκατε. Puto tamen αὐτοῖς ibi scriptum esse: verùm αὐτῆς magis placet. Quinetiam addit, *Ac multos quis famulos* (non enim δούλους hìc sed οἰκέτας dicit) *videat apud vos cum maiori libertate quod ipsis libet dicentes, quàm ciues in quibusdam aliis ciuitatibus.* Phi. Video iam minimè quærendum esse vtri ξένοι sint de quibus verba facit, an illi quorũ ab Isocrate in iis quæ modò recitasti fit mentio, an verò ii de quibus

agebamus antea, quum & περὶ τῶν μετοίκων sermo nobis esset. Sed interim tamen cōmune habet istud ille Isocratis locus cum Demosthenico, quòd vtrobique ξένοι & δοῦλοι coniunguntur. Hoc autem (si cum tua bona dicere venia liceat) multum de illa tua φιλοξενίας Atheniensium laude detrahere videtur. COR. Imò non video cur vel tantillum id de illa detrahere videri possit in hoc Demosthenis (nā de illo Isocratis loco laborādum nobis nō est, vbi de peregrinis agitur qui mercenarii milites erant) sermone. Neque enim qui ita loquitur vt dicat, *& peregrinis & seruis loquendi libertatem impertimini*, peregrinos propterea in ordinem redigit, vel potius eos in eodē cum seruis ordine ponit: verùm perinde est acsi diceret, non peregrinis tātùm sed ipsis etiam seruis hoc libertatis conceditis. Potius certè aliquid ex illis quæ retuli, de conditionibus τοῦ μετοικίου loquens, te ad hoc dicendum debuisset impellere: si tamē quid esset quod te ad hoc impellere debuisset. Sed quemadmodum dicit ipse Demosthenes, maiore seruos (licet οἰκέτας dicat, non δούλους) cum libertate quidquid liberet dicere solitos, quàm ciues ipsos in nonnullis ciuitatibus: ita minimè mihi

dubium eſt, ac tibi quoque eſſe non debet, quin longè aliter ſe res habuerit in quibuſdam, ad conditionẽ peregrinorum quod attinet. Atque hoc cùm aliunde coniicere poſſumus, tum ex eo quod narrat Dipnoſophiſtarũ ſcriptor libro VIII, apud Phaſelitas legem fuiſſe vt peregrini carius lauarent. Vtor enim eodem quo ipſe loquendi genere: quum ſcribat, ἦν γὰρ νόμος πλείονος λούειν τοὺς ξένους. Sed nónne volumus tandem huic de peregrinis ſermoni finem imponere? PHI. Finem te illi imponere non veto: ſed ab eo ad quem trãſire velis, ſcire cupio.

COR. ILLE Demoſthenis locus, ex quo à me paulo antè relata quædam fuerunt, memoriæ ſemper inſidens, ſimúlque eadem quæ in aliis pleriſque ab eo iactatur querimonia, hortatur vt, antéquam ad aliũ ſermonem tranſeam, de illa dicam, & quidem re altius repetita. PHI. Quæ illa eſt Demoſthenis querela? COR. Illa ipſa quæ apud eum ſæpe occurrit, de loquendi libertate quæ oratoribus adimebatur. Simul autem de variis horum ingeniis faciẽda verba erunt. PHI. Verùm te altius rem velle repetere ais. COR. Nimirum. PHI. Vndénam? COR. Iam inde ab i-

ſa Athenienſiũ natura. PHI. Sed multis ad declarandam Athenienſium naturã opus fuerit verbis. COR. Imò paucis Lucæ euangeliſtæ, paucis item ipſius Demoſthenis, quæ cum illis mirè conſentiunt, eſſe cõtentus in præſenti volo. At tu fortaſſe de ea cuius tota Græcorũ natio accuſatur leuitate dicturum me exiſtimabas. PHI. Nempe de ea. COR. Atqui rem nimiũ vulgarem eſſe noſti. Sed pendet certè ab illa leuitate id de quo dicturus ſum. PHI. Id audiendi deſiderium auget mirũ in modum eorum à quibus te id petiturum dixiſti autoritas: præſertim verò alterius eorũ, Lucæ euangeliſtæ. COR. Tuum deſiderium ſtatim expleuero. PHI. Rem gratiſſimam ſtatim feceris. COR. Legimus (vt ſcis) in illo Lucæ opere quod Apoſtolorum acta vocatur, cap. XVII, de Athenienſibus, & peregrinis qui inter illos verſabantur, eos in alia re nulla tempus poſuiſſe, (ſiue, nulli alii rei vacaſſe) quàm in dicendo audiendóve aliquid noui. Eius verba ſunt, Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν ἢ λέγειν τὶ καὶ ἀκούειν καινότερον. Vbi obſeruandum eſt, idem de peregrinis dici, & quidem illis qui erant ἐπιδημοῦντες. Hoc autem voca-

bulum vt vetus interpres sic & alii reddũt Aduenæ: sed parum mihi interpretatio ista placet, quum aduenæ sint potius qui ἐπήλυδες vocantur: addere autem ξένοις ad ἐπήλυδας propemodum superuacaneum videatur. At verò dicere ξένους ἐπιδημοῦντας est differentiam constituere inter illos peregrinos qui vnum tãtùm aut alterum diẽ aut certè paucos dies in aliqua vrbe morãtur, (vt qui per eam transeunt, aliò pergentes) & eos qui non hospitium sed domicilium sibi in ea constituunt, & non minus ἐπιδημεῖν seu ἐνδημεῖν quàm si ciues forẽt, dici possunt. PHI. Erunt ergo isti ξένοι μέτοικοι, vt Aristophanem ξένον μέτοικον dicentem audiuimus. COR. Erunt verò. Sed ideo redditum fuit ἐπιδημοῦντες aduenarum appellatione, quòd existimatus sit loqui Lucas de iis qui quotidie in vrbẽ aduenirent peregrinis: quum hi dicendi sint ἐπιδημεῖν εἰς Ἀθήνας: at illi quos dixi, qui videlicet iam facti sunt μέτοικοι, seu ex iis quos Latini inquilinos vocant, ἐπιδημεῖν ἐν Ἀθήναις, siue Ἀθήνησι (vt apud Xenophõtem, τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξένους ἐδείπνιζε) atque hîc dici etiam ἐνδημεῖν queat, sed non illic. PHI. Non minus igitur ciuis quoque ἐπιδημεῖν quàm ἐνδη-

μεῖν dicetur toto eo tempore quo nõ ἀποδημεῖ. Cor. Quidni? Si tamen ea quæ dicta sunt, tibi non satisfaciũt, plura quoddam meũ Schediasma, vnde tibi fieri possit satis, suppeditabit. Phi. A sacris ad profana, id est, à sacro testimonio ad profanum, transeundum tibi est, si stare vis promissis. Cor. Etiam non admonitus à te, stare promissis volebam. Audi igitur similem Demosthenis locum: id est, in eo similem, quòd Athenienses & ipse ingenio fuisse audiendi quidpiam noui valde cupido ostendit. Prima enim Philippica suos Athenienses interrogat an velint semper circumeuntes alii alios percontari in foro, Dicitúrne aliquid noui? Phi. Iam verò, quomodo ab illa cùm aliis Græcis tum Atheniensibus ingenita leuitate pẽdet (vt pendere dixisti) ista noui aliquid audiendi cupiditas? Cor. Ideo dixi hanc ab illa pendere, quòd leuia ingenia magis hac cupiditate teneri soleant. Phi. De hoc tibi facilè assentior, quum & quotidiana experientia probetur. Cor. Ne istud quidẽ negabis, ab hominibus hoc vitio laborãtibus libẽter oratores audiri solitos quorum varia ingenia essent, & qui pro hac ingeniorum varietate varium consilium da-

rent. Sed de mercede conductis & corruptis potissimum queritur Demosthenes:ac quamuis de omnibus quos ait πρὸς χάριν δημηγορεῖν,aut de quibus tale quid dicit, nõ idem addat,tamen tanquam de eius rei suspectis loqui videri potest. ὁρᾶτε γὰρ (inquit Olynth.III.) ὡς ἐκ τοῦ πρὸς χάριν δημηγορεῖν ἐνίοις, εἰς πᾶν προελήλυθε μοχθηρίας τὰ παρόντα πράγματα. Esse autem contrà iucundis consiliis præferenda salutaria, passim admonet.Ac tale est istud,in eadem illa Olynthiaca,ἀλλὰ δικαίου πολίτου κρίνω, τὴν τῶν πραγμάτων σωτηρίαν ἀντὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν χάριτος αἱρεῖσθαι. De illis autem mercede conductis loquens, dicit alicubi eos μισθοῦ λέγειν,item eos pro Philippo πολιτεύεσθαι. vt in fine Philipp.III. In oratione autem quæ inscribitur περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν(quam tamẽ Libanius Hyperidis potius quàm Demosthenis esse credidit) de iis dicit, μισθοφορούντων παρὰ τοῦ Μακεδόνος,quinetiam πεπλουτηκότων καθ' ὑμῶν: quum in oratione aduersus Midiam de quibusdam audiamus dicentem,ἐξ ὑμῶν πεπλουτηκότας: Cùm alia autẽ sunt de quibus illos ad gratiam loquentes oratores reprehẽdit,tũ quòd pacem suaderẽt. Iam verò & de illis queritur qui in sua reipub.ad-

miniſtratione oligarchiæ fauebant, ac petit vt honore proponendi ſui conſilii priuentur: in fine orationis De Rhodiorum libertate. Quinetiam conſolatorum fungi officio velle ait, Philipp. I I I, *Quiddam autem ſtultè dicitur ab ijs qui ciuitatem cōſolari volunt, Philippum nondum talem eſſe quales olim fuerint Lacedemonij, qui & maris & terræ vniuerſæ imperium tenerent, ac regi ſocietate iuncti eſſent, ita vt nihil reſiſtere illis poſſet: & tamen illorum impetum propulſaſſe hanc ciuitatē, miniméque fuiſſe ab illis abreptam.* Leuitatis porro taxare illos videri poſſit in fine Philipp. I I I I, quòd, poſtquā audiuerunt omnia quæ ex vſu ſunt, & illa rectè dici vno omnes conſenſu iudicauerunt, ſedeant pariter auditores (repræſento enim loquendi genus quo vtitur, ἐξ ἴσου κάθηνται ἀκροώμενοι. niſi quis malit, æquè ſedeant auditores) eorum qui corrumpere & peruertere illa volunt. Cæterùm, ſi exemplum videre libeat eorum quæ à Demoſthene, & viciſſim illorum quæ ab illis quos ipſe exagitat oratoribus, dicerentur, habes cùm alibi, tum in oratione περὶ συντάξεως. Quòd ſi audire libet pulchram antitheſin oratoris & liberè & bona fide conſilium dantis (ſi tamen ipſi de ſe loquenti

credimus, simul verò si ita de iis quæ ab illo proponuntur iudicamus) & illorum qui contrà mercede corrupti erant, ea Philippicæ quartæ pro clausula est. PHI. Ad alios transire te locos velim, vbi de ipsorum Atheniensium natura aliud insuper dicit. COR. Plurimis in locis illorum cunctationem, negligentiam, oscitantiam, alicubi & ignauiam reprehēdit: & quidem in omnibus fere veniam suæ libertatis loquēdi petens. Pulchra autem comparatione in eorum vno vtitur, similes esse dicens iis qui grandinem venientem spectant, quorum vnusquisque optat, (vel deos precatur) in sua nō ingruere, at nemo prohibere conatur. Ac paucis interiectis, postquam aliquot à Philippo captas vrbes Græcas commemorauit, exclamat, ταῦτα τοίνυν πάσχοντες ἅπαντες μέλλομεν καὶ μαλακιζόμεθα. sicut alibi ῥαθυμίαν & μαλακίαν copulat, illo tamen (si bene memini) præcedente. Sed & aliam comparationē apud eum habemus cum iis qui mandragorā biberint: Philipp. IIII. Sed & Græcos alicubi introducit illorum ignauiam accusantes, & quidem eos compellando. In ea saltem oratione quæ περὶ τῶν ἐν Χεῤῥονήσῳ inscripta est, id facit. Si Græci (inquit) rationem reposcerent à

vobis earum occaſionum (vel opportunitatum) quas per negligentiam prætermiſiſtis. vel per pigritiam. Dicit enim διὰ ῥαθυμίαν. Scio tamen interpretẽ reddere Per ignauiam. Sed ignauiam ſignificare volẽs Demoſthenes, alio potius vſus verbo eſſet. Cætera autem quæ his adiunguntur, tuum erit ex ipſo petere. Sunt porro & aliquot loci vbi illos ait in concionibus quidẽ eſſe formidabiles, & acerbos: at in apparandis iis quæ ad bellũ neceſſaria ſunt, eſſe negligentes, & contemptum ſui excitare. Nam dicit ῥαθύμους. quod ῥαθύμους poſſumus etiam reddere Remiſſos, vel Pigros, (ſicut paulo antè ῥαθυμίαν libuit Pigritiã potius aut Socordiam quàm Ignauiam interpretari) & addit, καὶ εὐκαταφρονήτους. PHI. Dixiſti tamẽ & ignauiã illis ab ipſo obiici. COR. Dixi verò: ſed alia ſcis eſſe vocabula quibus potius vti ad illud ſignificãdum debuerit. Certè vel illi μαλακιζόμεθα, quod paulo antè allatum fuit, ignauiæ ſignificationem ſubeſſe dicere poſſumus. COR. Addit & hoc (paucis interiectis) de cõcionibus, νῦν δὲ δημαγωγοῦντες ὑμᾶς, καὶ χαριζόμενοι καθ' ὑπερβολὴν, (quæ conueniunt cum illis ſuperioribus, ἐκ τοῦ πρὸς χάριν δημηγορεῖν ἐνίους) οὕτω διατεθείκασιν, ὥστ' ἐν μὲν

τῆς ἐκκλησίας τρυφῶν καὶ κολακεύεσθαι πάντα πρὸς ἡδονὴν ἀκούοντας: atque his opponit, ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς γιγνομένοις περὶ τῶν ἐσχάτων ἤδη κινδυνεύειν. PHI. Vlterius pergamus in natura Atheniensium. id est, in naturæ illorum inquisitione. COR. Duo præterea in mentem mihi veniunt, quorum vnum Atheniensibus peculiare quodammodo videri potest, alterum commune cũ multis habuerunt. PHI. Quænam sunt illa duo? COR. De priori prius dicam. Dicit in eadem illa oratione περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ, non longo ab iis quæ recitaui interuallo, Athenieńses esse ita natura comparatos (vtitur enim voce πεφυκότες, præfixa illi particula εὖ) vt ad amplificandam suam ditionem alieni imperii occupatione non sint apti, sed multum industria valeát ad obstandum quo minus ab alio occupetur, & ad eripiendum illi qui eo iam potiatur: denique ad facessendum imperãdi cupidis negotium, atque ad omnes homines in libertatem asserendos. Est autem hic locus ex iis qui à Demosthene iisdem verbis repetuntur (haud enim ignoras esse nonnullos qui ab eo repetantur) nec solùm in illa quam dixi oratione, sed Philippica etiã quarta legitur: simúlque alia quædã ex su-

perioribus vtrobique exſtant. PHI. Eo certè fuerunt ingenio plerique Gallorum reges, præſertim ex nouiſſimis, quo Athenienſes, hanc ad rem quod attinet. COR. Imò verò, quum Athenienſes vnum tantùm facere fuerint εὖ πεφυκότες, Galli alterũ etiam: ſed bona parta tueri haud ſanè ſe εὖ πεφυκότας oſtenderunt. PHI. Hoc Demoſthenes difficilius quàm quærere videri ſæpe ait. COR. Hoc & ait & negat, vt in quodam Schediaſmate doceo. PHI. Nõ recordor loci vbi neget: ſed tuum Schediaſma cõſulam. Perge obſecro, & ex duobus quæ de natura Athenienſium adiecturum te pollicitus eras, alterũ illud propone quod contrà commune cum multis habuiſſe dicebas. COR. Ne tu quidem hoc negabis, ſimulatque quid illud ſit, ex me intellexeris. Id enim eſt illud ipſum quod veteri verbo (quod Heſiodeum hemiſtichiũ eſt) reprehenditur, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. pro quo Latini, (vt ſcis.) dixerunt, Serò ſapiunt Phryges. Illa autem verba, quæ & ipſa prouerbialia ſunt, Piſcator ictus ſapiet, ex Græcis iſtis ſunt facta, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει. Athenienſes enim hoc peccare ſolitos, pluribus in locis queritur: quorũ vnus eſt hic, Philipp. I I I, ὑμεῖς τοίνυν οὔτ' ἀκούειν περὶ

ἂν, ὥσπερ νυῦ, αὐτὰ περὶ τὰ πράγματα, οὔτε βουλεύεσθαι περὶ οὐδενὸς εἰώθατε ἐφ' ἡσυχίας· ἀλλ' ὅταν μὲν ἐκεῖνος παρασκευάζηται ἐφ' ὑμᾶς, ἀμελήσαντες τοῦ ποιεῖν τοῦτο, καὶ ἀντιπαρασκευάζεσθαι, ῥαθυμεῖτε· καὶ ἐάν τι λέγῃ τις, ἐκβάλλετε· ἐπειδὰν δὲ ἀπολωλὸς ἢ πολιορκούμενόν τι πύθησθε, τηνικαῦτ' ἀκροᾶσθε καὶ παρασκευάζεσθε. PHI. Non dubito quin sæpe hac de re eos reprehédat, quum ii qui illo ῥαθυμίας vitio laborant id peccare soleant. COR. Sed aúdi & quiddam quod illis peculiare esse ait. PHI. Quídnam illud est? COR. Quòd non πρὸ τῶν πραγμάτων, sed μετὰ τὰ πράγματα vterentur τῷ βουλεύεσθαι. PHI. Hoc ex præcedéti quodammodo pendet: nec peculiare Atheniésibus dicere potuisse videtur. COR. Dicit illud tamen. hæc enim sunt eius verba, μόνοι τῶν πάντων ἀνθρώπων ὑμεῖς τοὐναντίον τοῖς ἄλλοις ποιεῖτε. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασι χρῆσθαι τῷ βουλεύεσθαι, ὑμεῖς δὲ μετὰ τὰ πράγματα. PHI. Video verum esse quod ais, Demosthenem dicere proprium hoc Atheniensibus fuisse: sed verum hîc à Demosthene dici nego. Neque enim apud Athenienses tantùm fuerunt omni seculo quos Epimetheas potius quàm Prometheas nominare quis

quis possset: & in quos meritò iactaretur quod à quodam comico iactatum fuit in Prometheum,

Κλέων Προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα.

Cor. Oratoria quadam libertate ita loqui potuit Demosthenes. Phi. Latè profectò illa extendebatur. Cor. Imò latissimè extensam fuisse, iure optimo dixeris. Atque hîc in mentem veniunt quæ Liuius de illis scribit, (potius tamen δημαγωγοὺς quàm ῥήτορας significās) libro xxxi, *Nec vnquam ibi desunt linguæ promptæ ad plebem concitandam. quod genus cùm in omnibus liberis ciuitatibus, tū præcipuè Athenis, vbi oratio plurimum pollet, fauore multitudinis alitur.* Phi. Nimirū *linguæ promptæ ad plebem concitandam* sunt potius αἱ τῶν δημαγωγῶν quàm αἱ τῶν ῥητόρων. Cor. Sed sæpe iidem qui ῥήτορες (id est oratores) vno in loco, in alio voce odiosa δημαγωγοὶ vocantur. Quod porro Liuius Plebem cōcitare, id Isocrates εἰς ταραχὰς καθιστάναι alicubi dicit. Atque idem de iis oratoribus qui tales sunt scribit, eos, quum pax omnibus sit communis, bellum priuatim suum (vel, sibi proprium) existimare. Hoc autem dictum ideo attentius considerandum est, quòd & in Philippi epistola legamus, τὴν

μὲν εἰρήνην, πόλεμον αὐτοῖς εἶναι, τὸν δὲ πόλεμον, εἰρήνην. Rurſum Iſocr. in oratione De pace (alter autem locus in oratione ad Philippum exſtat) ſcribit, Athenienſes infenſos fuiſſe pacem ſuadentibus, tanquam eſſent oligarchici: contrà exiſtimaſſe, eos qui bellum inueherẽt, ſibi eſſe beneuolos, ceu democratiæ curam gerẽtes. Sic verò & apud Ariſtophanem multa aduerſus eos qui diſſidia & diſcordias in vrbe ſerendi occaſiones captabant, legimus: lepida etiam comparatione vtẽtem, qua eos confert cum iis qui anguillas piſcari volentes, paludis aquã turbidam & cœnoſam reddũt. Quam nos comparationem prouerbio itidem adhibentes, eadem de re dicimus, *Il n'eſt que de peſcher en eau trouble*. Cæterùm alia multa quæ ab Iſocrate quoque de oratoribus, & quidem aduerſus oratores, ſcribuntur, prætereo: & ad illum vnum locum venio vbi ſcribit, apud maiores Athenienſium, eoſdem & προστάτας τῆς πόλεως & στρατηγοὺς fuiſſe: quòd exiſtimarent, eum qui optima ſuadere poſſet ἐπὶ τοῦ βήματος, poſſe etiam ἄριστα βουλεύσασθαι καθ' αὑτὸν γενόμενον. Vbi minimè probo, ἐπὶ τοῦ βήματος reddi Pro concione, quòd latius patere exiſtimem. PHI. Probátne hunc maiorum morem

Iſocrates? Cor. Probat quidem certè, & laudat. Phi. Quid tu? Co. Me non probare, in quodam meorum Schediaſmatū profeſſus ſum, idque, ratione reddita. In vno autem diſſerui etiam de illo Liuii loco, quem paulo ante recitaui, & Solonis verſus attuli eodem pertinentes, necnon cum iis conuenientes quæ de Athenienſibus dicta fuerunt, amantibus τοὺς πρὸς χάριν δημηγορῶντας. Quòd ſi illi meo περὶ τῶν ῥητόρων ſiue τῶν δημαγωγῶν τῶν πρὸς χάριν δημηγορούντων ſermoni adiicere velim quæ cùm alii tū Iſocrates & Demoſthenes atque Ariſtophanes ſcripta reliquerūt, quod illi oratores hyperbolicè dixerunt, ego citra hyperbolē fortaſſe queam dicere, ἐπιλείποι ἄν με ἡ ἡμέρα. Phi. Fortaſſe verò addere etiam poſſis καὶ ἡ νύξ. Cor. Quū ita ſe rem habere tu quoque fatearis, liceat mihi finē de illis diſſerēdi hîc facere. Phi. Per me licet. Sed quum tu illum Titi Liuii locum recitaſti, ſperabam te ex eodem de Athenienſibus quoque nonnulla ſubiuncturum. Cor. Nondum mihi denegat memoria quæ poſſim ex eo de illis afferre: ac primùm ſuggerit illum celebrem de ipſorum & Lacedæmoniorū contrariis ingeniis locum. Phi. Eius memoriam à te

mihi refricari velim. COR. Libenter id faciam quàm potero fidelissimè: quòd si non omnino fidelẽ se memoria mea præstet, ignosce. PHI. Scis me vel multo maius peccatum facilè tibi esse ignoturũ. COR. Postquam dixit (tanquam ex Rhodiorũ ore, in sua ad patres conscriptos oratione) tam ciuitatum quàm singulorũ hominum mores esse: gẽtes quoque, alias iracundas, alias audaces, quasdam timidas: in vinum, in Venerem proniores alias esse: à genere ad speciem descendẽs, addit, *Atheniensium populum fama est celerem & supra vires audacem esse ad conandum: Lacedæmoniorum, cunctatorem, & vix in ea quibus fidit ingredientem.* PHI. Quamuis à Liuio, in Rhodiorum persona, tanquam ex fama istud sumatur, nõ dubito tamẽ quin ex Thucydide sumptum sit: quum eius verba sub illis agnoscantur (vt & ipse nosti) tanquam ea interpretantibus. Nam legimus apud Græcum illum historicum (volo enim ipse tibi vicissim verborum huius memoriã refricare, si fortè id tibi fieri necesse sit) καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς, καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ὃ ἂν γνῶσιν. Pro his enim omnibus dicit *celerem*, quum ὀξεῖς non minus ad ἐπιτελέσαι quàm ad ἐπινοῆσαι referatur. Deinde

in antithesi sequente, οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταί. At Lacedæmonios esse dicit μελλητάς: item illorum esse, μηδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεῦσαι. Cor. Sed Liuianum illud *celerem* non minus dici potest Thucydideo ἄοκνοι respondere: præsertim quum oppositum habeat illud μελλητὰς, quod sonare scis *cunctatores*. Phi. Hoc & ipse (crede mihi) adiecturus eram, à me postea consideratum. Ac vereor ne Latina vox *celerem* ad illã tãtùm ἄοκνοι respiciat. Cor. In illa ad hanc tantùm respici, ipse quoque facilè crediderim. Sed aliud quod multo maioris est momẽti, non perpẽdisti? Phi. Quídnam illud est? Cor. Non conuenire ista quæ à Thucydide (ex ore legatorũ Corinthiorum Lacedæmonios compellãtium) de Athenienſibus dicuntur, cum iis quæ ex Demosthene de iisdem attulimus. Phi. Illud certè mihi nunc in mentẽ venit, dum Thucydidea recitarẽ: quum antea nunquam (verum vt fatear) in mentẽ venisset. Neque enim antea quo tempore Thucydidea legebam, Demosthenicorũ recordabar. Sed quid ista de dissensione dicendum est? Cor. Quídnam dici posse iudicauerim, meorũ Schediasmatũ quoddam tibi declarabit: vbi & alia de toto illo

Thucydidis loco à me ſcribuntur,& quidē duo menda (niſi mendoſa puto quæ mendo carent) ex eo ibi tolluntur. PHI.Nō igitur pergam vlterius in recitatione eorū quibus Corinthii naturam Athenienſium & Lacedæmoniorum deſcribunt. Sed ad Liuium reuertens, dicam mirum mihi videri Rhodios apud eum ita de Athenienſibus loqui, quum ipſe alibi ſcribat, (libro XXXI, niſi fallor) *Athenienſes quidem literis verbíſque, quibus ſolis valent, bellum aduerſus Philippum gerebant.* COR. Sed quid ſi *valebant* ſcripſit? PHI. Siquo in exēplari lectio illa exſtaret,illi potius quàm quibuſlibet aliis fidem haberem. COR. At ego meæ coniecturæ iam nunc aliquid fidei habeo. Quod niſi vererer ne audaciā audaciæ addere dici poſſem, adiecta etiam particula *tum*, ſcriberem, *quibus ſolis tum valebant*. PHI. Sed quid ſi coniecturæ haud fide dignæ fidem habere te,non minus ad illam mutationem quàm ad hanc adiectionem quod attinet, contenderem? COR. Te tibi conſtare negarē. nam quod iam dixiſti, magnæ autoritatis apud te futurum exemplar in quo lectio iſta inueniretur,eam tibi placere indicat. PHI.Hoc volebam,vt,perinde acſi nullum tibi con-

iectura effugium hoc ex loco daret, aliter te extricares. Cor. Hoc à te agi, nequaquam me latebat. Ac venire fortasse possit in mentem alia me illinc extricandi ratio: interim illá boni à te consuli velim. Phi. Id faciam. Apud me auté cogito quomodo de vna eadémq; re interdū possit quis, aliis vtens verbis, longè aliter loqui. Nam quum honorificum sit quod de Athenis alibi scribit, & paulo antè allatum fuit, *vbi oratio plurimum pollet:* contrà quid magis per contemptum quàm alterum illud dici potest? Cor. Illa præsertim vocula cōtēptus includitur. Phi. Illud etiam dignum est quod perpendamus, non dici hîc itidem orationem, sed verba. Neque enim dubito quin illic oratio dė eloquētia dicatur: sicut eam Isocrates vocat λόγους, ab vna parte φιλοσοφίαν, ab altera λόγους inter laudes Atheniensium ponēs. Cor. Vbinā? Phi. In panegyrica oratione. Ibi enim, quum dixisset, alias panegyres post longū temporis interuallum collectas, citò dissolui: adjecit, *At nostra vrbs per omne æuum panegyris est in eam aduenientibus.* Atque hinc ad illa duo, φιλοσοφίαν & λόγους, venit, quæ hæc ipsá vrbs ἐτίμησε. Cor. Conferendus est hic Isocratis locus cū illo Stra-

bonis qui ſuprà recitatus fuit, vbi itidem philoſophiæ & λόγων ſtudia Athenis tribuũtur: ac vidẽdum annon & ibi λόγοις de eloquẽtia intelligere oporteat. PHI. Ea de rẽ nulla mihi dubitatio relinquitur. COR. Ipſe quoque dubitare, propter hũc Iſocratis locum, vix auſim. PHI. Ne Cicero quidem eloquẽtiæ laudem Athenis denegauit. Quamuis enim ipſi etiam regioni, Græciæ inquam, eam tribuerit, non vno in loco (nam De orat. lib. 1, ſcribit, Græciam ſemper eloquentiæ principem eſſe voluiſſe: & in Bruto, non ſolùm dicit eam ſtudio eloquẽtiæ incenſam, ſed etiam iamdiu in ea excellere, ac cæteris præſtare) tamen alibi eam propriam quodammodo Athenis exiſtimare videtur. Quid, videtur, dico? Imò verò ſtudium dicendi non commune Græciæ, ſed proprium Athenarum, in Bruto ſcriptum reliquit. Quibus addit, Quis enim aut Argiuum oratorẽ, aut Corinthiũ, aut Thebanum ſcit fuiſſe temporibus illis? Niſi quid de Epaminonda, docto homine, ſuſpicari libet. Lacedęmonium verò vſque ad hoc tempus audiui fuiſſe neminem. Et aliquanto antè dixerat, Hæc igitur ætas prima Athenis oratorẽ propè perfectum tulit. COR. Neque tamẽ in alia nulla Græ-

ciæ parte fuisse hoc dicendi studium existimãdum est: quum paulo ante illa de Athenis verba, hæc legantur, Et Græciæ quidem oratorum partus atque fontes vides. Quinetiam in Oratore Græcorum oratorum præstantissimos Athenis fuisse scribit, horũ autem principem facilè Demosthenem. Ideo in illis ipsis quæ recitasti verbis, cõsiderandum est, vbi dicitur *studium dicendi non commune Græciæ, sed proprium Athenarum*, nihilo magis negari quosdam in Græcia dicẽdi studium exercuisse, quàm negari potest Athenas in Græcia fuisse. Haud inficior tamen, negotium facessere cuipiam posse quod à Cicerone dicitur, illud studiũ Athenarum proprium fuisse. Qua etiam de re à me in quodam Schediasmate dissferitur. Sed quid tu nũc animo versas? PHI. Obuersantur animo meo quædam à Liuio in totam etiam Græcorum gentem dicta: quorum vnum simile est illi quod paulo antè in Athenienses dicentẽ audiuimus. Quid enim aliud hoc est, *gẽte magis lingua strenua quàm factis*, de Græcis scribere? Sũt tamen ipsissima eius verba, libro VIII. COR. At tolerabilius est hoc tamen quàm illud præcedens. PHI. Quomodo? COR. Quoniam qui ita loquitur, Gẽte magis lin-

gua ſtrenua quàm factis, aliquam & factis ſtrenuitatẽ relinquit:at qui Literis verbíſque ſolis valere eos dicit, illius quoque ſtrenuitatis ne tantillum quidem relinquere dici poteſt. PHI. Ita ſe res habet. COR. Leuitatem & ipſe huic genti obiicit. PHI. Obiicit certè alicubi: ſed in ea obiectione & quibuſdam aliis non minus acerbus eſt Cicero. Ad leuitatem certè quod attinet, legimus in oratione pro L. Flacco (vt alios eadem de re locos omittam) *Ne hominibus leuitate Græcis, crudelitate barbaris, ciuẽ ac ſupplicem veſtrum dederetis.* Itidémque in oratione pro Q. Ligario Græcis & barbaris duo illa, tãquam ſua epitheta, tribuit: ſcribens, *aut leuium Græcorum, aut immanium barbarorum.* Scis enim perinde eſſe ſiue crudeles ſiue immanes barbaros appellemus. Sed & multo aſperiora de illis in illa ipſa oratione ſcribit: atque ibi præſertim vbi eos nationem in dicendis teſtimoniis minimè religioſam vocat. Verùm hac de re plura vbi de religione agetur. Quid quòd plane ineptos homines eſſe ſcribit? Nam De oratore libro II, poſtquam ſcripſit, eum quem ipſi Ineptum vocent, videri ab hoc nomen habere dictum, quòd nõ ſit aptus: idque in ſermonis illius conſuetu-

dine perlatè patere: quum ineptus dicatur qui aut tempus quid postulet, nõ videt, aut plura loquitur, aut se ostentat: aut eorum quibuscum est vel dignitatis vel commodi rationem non habet: aut denique aliquo in genere aut inconcinnus aut multus est: subiungit, *Hoc vitio cumulata est eruditissima illa Græcorũ natio. itaque quòd vim huius mali Græci non vident, ne nomen quidẽ ei vitio imposuerunt.* Eidem genti insulsitatem tribuit, in oratione pro Rabirio Postumo, *Iam nostis insulsitatem Græcorum: humeris gestum agebant.* Quid tu ad hæc, Coronelle? COR. Ego Ciceroni, adeo ineptam esse Græcam nationem clamanti, ita reclamassem, Cur ergo quosdam Græcos philosophos in iis quæ περὶ τοῦ καθήκοντος scripserunt, aut in bona saltem eorum parte, sequutus es? PHI. Quasi qui τὸ καθῆκον nouerit, ineptus esse non possit. COR. Non video quomodo illud cum hoc vitio locum habere queat: quum vel illa omnia quæ peccare ait qui inepti appellãtur, præter decorum fiant: at verò περὶ τοῦ καθήκοντος, siue περὶ τῶν καθηκόντων, quæ Cicero officia vocat, plenè scribere, eius tãtùm sit qui nouit quídnam decorum quídnam indecorum sit. Iam verò & in libello qui Theo-

phrasti characteres vocatur, nõnulla ex iis quæ à Cicerone sub illo vitio comprehenduntur, reprehendi videmus: & alia quædã illis similia. PHI. Quosdam ex ineptorũ numero excipiẽdos esse haud negasset Cicero. COR. Ego verò respondissem, vicissim plerosque Romanorum in numero ineptorum poni fortasse debere. PHI. Sunt alia multa in Græcos ab eo dicta, quibus haud scio an tibi in promptu fuisset quod respõderes. Ex illis est istud, libro primo De oratore, *Verbi enim controuersia iãdiu torquet Græculos homines, contentionis cupidiores quàm veritatis.* COR. Scio & alios eius esse locos, vbi eodem Græculos modo legimus: sed à locis vbi Græculos per contemptum dicit, ad illos prouocarem vbi plena non diminuta appellatione vtens, Græcos vocat. PHI. Atqui ibi quoque interdum hanc gentem irridet. Eodem enim in libro, in iis quæ sequuntur, audies, *Qui non Græci alicuius quotidianam loquacitatem sine vsu, neque ex scholis cãtilenam requirunt.* Ac paulo ante, *Tanquam alicui Græco otioso & loquaci, & fortasse docto atque erudito.* Sed fallor: nam & hîc idẽ quod suprà hypocorisma habemus *Græculo*. COR. Ego tum ex vno loco alterum esse

reformandum, obstreperem: atque his aut similibus eum verbis aggrederer, Interdũ Cicero tibi excidit Græci alicuius irrisoria mentio, vbi potius Græculi alicuius facere mentionem volebas. Nam quod de Græculo aliquo dicis alicubi, idẽ alibi de Græco aliquo dicentem audimus. Sed contingit & hoc tibi, vt quum Græculos homines contentionis cupidiores quàm veritatis esse scribas, interim illa itidem veritas, cuius ne tu quidem dicẽdæ cupidus eras, tibi excidat. Nam & Græculum otiosum atque loquacem, doctum tamen fateris ac eruditum. PHI. Sed *fortasse* adiicit. COR. Ego hanc adiectionem dissimularẽ. Quòd si ille recordaretur, hîc quoque inuenirem quod possem regerere. Enimuero quod Ciceroni nullo fateri modo vellem, tibi ingenuè fatebor: quædam ab eo in Græcis reprehendi, de quibus & à suis fuerint reprehensi. PHI. Quæ sunt illa? COR. Nõ dicam, ab Isocrate vel à Demosthene tanquam ineptos & insulsos, aut tanquam in dicẽdis testimoniis minimè religiosos describi: (nihil enim tale vel apud hunc vel apud illum me legere memini) sed apud vtrũque aliquot leuitatis eorum descriptiones exstare, dicere haud dubitarim. Nam

Isocrates eos vno eodémque die non idem eadem de re sentire scribit. Eius verba sunt, περὶ τῶν αὐτῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ ταυτὰ γιγνώσκομεν. Sed conabor totum locum in memoriam mihi reuocare, vt illum tibi recitem. ἐμπειρότατοι δὲ λόγων καὶ πραγμάτων ὄντες, οὕτως ἀλογίστως ἔχομεν ὥστε περὶ τῶν αὐτῶν τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐ ταυτὰ γιγνώσκομεν. Neque verò hîc de leuitate & inconstantia agit quæ in rebus priuatis cernitur, (quemadmodum querẽtem Horatium audimus de suis Romanis,

Iidem eadem possunt horam durare probantes?

sed talem inconstantiam circa ea quæ ad domesticas cuiusque res spectant describẽtem) verùm de multo magis periculosa: vt pote quæ in nonnullis ad ipsam rempubl. pertinẽtibus spectetur. Illis enim hæc adiicit, *Sed quæ, priusquam ascenderemus in cõcionem, reprehendebamus, ea, postquam conuenimus, suffragiis nostris comprobamus: & breui tempore interiecto, ea quæ hîc decreta sunt, domũ abeuntes cõtrà increpamus.* Verba eius sunt hæc, nisi me memoria fallit (fieri autem potest vt alicubi non eundem illorum ordinem seruem) ἀλλ' ὧν μὲν κατηγοροῦμεν πρὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβῆναι,

σιν ἐλθόντες ταῦτα χειροτονοῦμεν· οὐ πολὺν δὲ χρόνον διαλείποντες, τοῖς ἐνταῦθα ψηφισθεῖσιν, ἐπειδὰν ἀπίωμεν, πάλιν ἐπιτιμῶμεν. PHI. Hæc à leuitate & incõstantia proficiſci nemo negauerit, quamuis Græci aliis verbis quàm illis, ἀλογίστως ἔχειν, de leuibus atque inconſtantibus, vtantur. COR. At verò Demoſthenes (ſi bene memini) alicubi vocabulo vtitur quod illis Latinis optimè reſpondet, κουφοτάτοις appellás: licet aliter apud eum reddatur. Iam verò & Solon Athenienſibus κοῦφον νόον itidẽ obiiciebat,

Σύμπασιν δ' ὑμῖν κοῦφος ἔνεστι νόος.

PHI. Hæc faciunt vt iã minus mirer quod à Cicerone ſcribitur, & quod aliũde etiam diſcimus, multum Græciæ ſuas conciones nocuiſſe. Sed quid nocuiſſe dico? lógè maius eſt quod ab illo ſcribitur. *Itaque* (inquit) *vt hanc Græciam quæ iamdiu ſuis conſiliis* (niſi fortè *conciliis* ſcripſit) *perculſa & afflicta eſt, omittam: illa vetus, quæ quondam opibus, imperio, gloria floruit, hoc vno malo cõcidit, libertate immoderata ac licentia concionum.* Aliam ipſe tamen rationẽ affert. ſcribit enim, quum in theatro imperiti homines, rerum omnium rudes ignaríque, conſederant, tum bella inutilia ſuſcipere, tum ſeditioſos homines reip. præficere, tum o-

ptimè meritos ciues è ciuitate eiicere conſueuiſſe. De tribus autem iſtis, (aut ſaltem de duobus prioribus) non ſemel querẽtes Demoſthenem atque Iſocratem audimus. At in ſequentibus, non tantùm temeritatis vulgi & ſtrepitus imperitorum mentionẽ facit, ſed quod latè patet & quidem ad omnes pertinet, adiicit: vbi ſcribit, *audire concionem concitatam leuiſſimæ nationis*. Cor. Te miratum antea, minus autẽ mirari nũc dicis quod Cicero ſcriptum reliquit: at me contrà ſæpe ſubiit mirari quomodo ea reſpubl. illis vitiis eam labefactantibus, tamdiu ſtare & incolumis manere potuerit. Sed tandem huius rei rationẽ inueni vel apud Iſocratem vel apud Demoſthenem (incertus enim ſum apud vtrũ) quæ mihi ſatisfacit. Imò iam recordor, eam à me apud Iſocratem eſſe lectam, in oratione De pace. Phi. Quænam ea eſt? Cor. Dicã. Reſpondet ille obiectioni iſti, Si tam malè rebus noſtris conſulimus, quî incolumes manemus, & potentiã, qua vrbs nulla maiorem, nobis comparauimus? Reſponſum verò eſt huiuſmodi, Quoniam aduerſarios nihilo nobis prudentiores habemus. Sæpe autem cùm apud alios hiſtoricos, tũ apud Liuium (& quidem apud hunc potiſſimũ) huius

huius commoditatis quam hostium affert inscitia, exépla habemus. Hinc ego in meis Parangelmatis militaribus,

Contemptus hosti redditur valde suo
Qui cæcus ad ea est quæ sibi opportuna sunt.

Item,

Prudentia in duce est habenda maxima,
Captare semper nosse commodum suum
Ex hostis imprudentia, aut incuria.

Verùm, ad Ciceronem vt reuertar, quę hîc à me tibi dicuntur, nequaquam fateri Ciceroni vellẽ, vti dixi: sed potius illis de quibus me paratum esse aiebam aduersus illũ controuersari, alia etiam adiicerem. Horũ autem in numero istud esset, quod in oratione pro M. Cœlio legimus, Græcis, quũ facere non possent, loqui tamen & scribere honestè & magnificè licuisse. Hæc enim cõuenire videntur cum illis Liuianis aduersus Græcos verbis quæ fuerunt antea recitata. Interrogarem autem hunc Romanũ oratorem quomodo sibi cõstare videatur in iis quæ de Græcis scribit: quum hîc quidem ita de illis loquatur, at in Bruto dicat, Atheniensium ciuitatem, antequam delectata sit laude dicẽdi, multa iam memorabilia & in domesticis & bellicis rebus effe-

cisse. Nam esto de aliis quàm de Atheniẽsibus dici non posse, sunt certè Atheniẽses, aliqua Græcorum portio. PHI. At de Græcis, non de Atheniensibus tantùm, aliquid tale apud eum legisse mihi videor. COR. Alia sunt de quibus Græcos perstringit in eadem illa pro L. Flacco oratione. Quadam enim eius in parte dicit, *Homines sunt tota ex Asia frugalißimi, sanctißimi, à Græcorum luxuria & leuitate remotißimi.* Vbi obseruandum, illi vulgari notæ & aliã adiici: quum non dicatur tantùm *Græcorũ leuitate*, sed etiam *luxuria*. PHI. Hîc sanè illi vulgari (vt meritò appellasti) notæ aliam quandam, quæ alicui noua videatur, adiicit. Nisi fortè in hac luxurię appellatione ad græcationem potissimum seu pergræcationem respici dicatur: (nam & conuiuiorum Græcorum fit ab eo mentio) sicut apud Horatium,

-- vel si Romana fatiget
Militia assuetum græcari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallẽte laborem,

hoc *græcari* à Porphyrione seu Pseudoporphyrione luxuriari exponitur. COR. Sed huic expositioni & alia adiicitur. nam aut luxuriari aut Græco more ludere, significari eo dicit. Atque is qui commentator ap-

pellatur (cuius ἐξηγήσεις è quorũdam veterum librorũ margine excerptæ fuerunt) illarum expoſitionũ priorem potius ſequitur: quippequi intellexiſſe Horatium putet, Potare, Conuiuiis operam dare, Græcorũ more. At verò Acronem ſeu Pſeudacronẽ audimus exponentẽ, Græcè iocari. PHI. Tu autem quid indicari eo verbo putas? COR. Ego priori Porphyrionis ſeu Pſeudoporphyrionis explicationi aſſẽtiri quàm poſteriori malim: licet Lambinus priorem omnino ſequatur. Cur autem ego contrà alteram præferam, aliâs docebo: ſimúlque de illis dicam qui putant aduerbium *molliter* ad illud *græcari* pertinere, tanquã & hîc ſynchyſi vſus ſit Horatius. PHI. Nobis igitur per te quoque licebit *græcari* exponere Genio indulgere, vel Genialiter viuere. COR. Licebit: quum alioqui magis propriè ſonare putẽ quod à Cicerone dicitur Græco more bibere. Verùm cur adeo nouã exiſtimas viſum iri illã luxuriam de Athenienſibus dictam? Nónne Heraclides Ponticus apud Athenæũ illos quoque τρυφῆσαι narrat? καὶ ἡ Ἀθηναίων πόλις, ἕως ἐτρύφα, μεγίστη τε ἦν καὶ μεγαλοψυχοτάτους ἔτρεφεν ἄνδρας. Et quàm ſplendide veſtiti etiã forent, adiicit. PHI. Nimirum de pri-

ſcis Athenienſibus ſermo illi eſt, qui & τετ-τιγοφόροι vocantur: at de priſcis illis (qui & μαραθωνομάχοι appellantur) nequaquam Cicero loquitur. COR. Fateor: ſed falli te dico ſi eorum poſteros nihil illius τρυφῆς retinuiſſe exiſtimas. Sed venio aliá ad notam luxuriæ nota peiorem, quam Græcis inurit, in illa ipſa pro Flacco oratione. PHI. Quǽnam illa nota eſt? non vis enim loqui de ea qua illos in dicendis teſtimoniis minimè religioſos eſſe queritur. nam te illam ei reſeruaturum loco dixiſti vbi de religione ages. COR. Ea eſt (ne te ſuſpenſum diutius teneam) qua impudentiam illis obiicit. In illa enim ipſa oratione, vbi de dicendo teſtimonio, vel potius de illis teſtimonium dicentibus verba facit, *Itaque videte* (inquit) *quo vultu, qua confidentia dicant: tum intelligetis qua religione dicant*. Hunc Ciceronis locum conferens aliquando cum alio quodã qui eiuſdem eſt (cuius tamen loci nunc haud recordor) ad illud prouerbiale dictum reſpicere exiſtimaui, Ἀττικὸν βλέπος: quod & apud Ariſtophanem extat, in Nubibus,

Ἐπὶ τοῦ προσώπου τ' ἐστὶν Ἀττικὸν βλέπος.

PHI. Alterius loci vellem recordari poſſes. nam ex eo ſolo quem affers (qua de re au-

tem in eo toto agatur, memoria teneo) iudicium de tua illa ad Græcum prouerbium accommodatione facere nequeo: quum tamen sciam te velle id à me fieri, etiamsi apud me iudicem iudiciũ periculosum sit subitura. Iam certè mihi suspectũ est istud, quòd non Ἑλληνικὸν sed Ἀττικὸν βλέπος dicitur: quum Cicero de toto genere Græcorum (vt ipsemet loquitur) ibi agat. Adde quòd de ea illorum confidentia tãtùm loquitur quæ circa id de quo verba facit spectatur. COR. Ne ipse quidẽ ausim, donec alterius loci recordatus fuerim, meam opinionem pluribus defendere. Sed quod putas, non fuisse dicturum Ciceronem de genere quod de specie dici consueuerit, in eo vide ne fallaris. Hoc enim si Cicero sibi permisisset, haud primus id sibi permisisse dici posset. Multi enim, dum aliquam in gentẽ inueherentur, in eam nonnulla etiam trãstulerunt quæ in aliquam eius regionẽ aut vrbem peculiariter iactabãtur. Prouerbiũ certè Græcum, totam Græcorum gentem infamans, nullum mihi in mentem venit. Ac ne istud quidem, Græca fide, quo gentẽ illam quidam laudari existimant, à Græcis manasse puto: licet habeat Erasmus Ἑλληνικῇ πίστει. vereor enim ne ipsemet ita voces

Latinas interpretatus sit (rectius fortasse dicturus, præfixo articulo, τῇ ἑλληνικῇ πίστει) quũ ex nullo Græco scriptore afferat. Dubitat autem an de certa fide dicatur, an vt per ironiam dictum accipere oporteat: ac Plautum Græca fide dicentem, intellexisse, Vbi non verbis, neque stipulationibus, sed præsente pecunia res agitur. Atque in hoc ipso eius loco, *Græca mercamur fide*, non aliud esse putat *Græca fide* quàm Numerata pecunia. Ac subiungit ex Euripide in Iphigenia Taurica, πιστὸν Ἕλλας οἶδεν οὐδέν. addẽs, hoc nomine eam nationem pessimè olim audiisse. Sed & in alio eiusdem operis loco lubricam fuisse Græcorum fidem scribit. Sed tamẽ apud Ciceronem, *Græculam cautionem chirographi mei* Turnebus in bonã partem accipiẽdum putat, vt quemadmodũ Græca fides certa est, sic Græcula cautio certa firmáque intelligatur. PHI. Sed mirum certè, Ciceronem Græculam cautionem, non Græcam, dixisse: quum voce ista hypocoristica, vbi quid contẽptus indicat, vti consueuerit. COR. Adde quòd apud Liuium *Græcam calliditatem* tãquam prouerbialiter dictam legimus. Sed tamen *Atticam fidem* apud Suidam in laudem dictum habemus. Scribit enim, Ἀττικὴ πίστις, ἐ-

πὶ τὴν βεβαίαν φυλαττόντων πίστιν. Affertúrque & à Diogeniano idẽ prouerbium. Sed (quod mirandum potius eſt) apud eundem & *Atticus teſtis*, Ἀττικὸς μάρτυς, de incorruptiſſimo teſte, & qui ſe in dicendo teſtimonio integerrimè gerat. Legitur quidem & apud Suidam Ἀττικὸς μάρτυς, illis quæ recitaui eius verbis addentem, καὶ Ἀττικὸς μάρτυς: ſed nulla expoſitione adiecta. PHI. Cur verò iſtud *Atticus teſtis* mirandũ potius eſſe ais? COR. Propter illa quæ Cicero contrà aduerſus Græcos teſtes vociferatur. PHI. Atqui non mirum eſt ex toto Græcorum numero Atticos in quibuſdam rebus excipi. Deinde & iſtud conſiderandum, minimè rationi conſentaneum eſſe vt in Græcos, vel in Græcorum nõnullos, eadem ab ipſiſmet Græcis quæ à Romanis vel alia gente iactarentur. Taceo, non abſimile vero eſſe, Ciceronem, vt cauſæ ſeruiret, oratoria amplificatione vſum eſſe. COR. Rationi cõſentanea eſſe fateor quæ dicis: ac explorandi potius animi tui cauſa, quàm quòd talem ex Cicerone obiectionẽ timerem, à me dicta illa fuerunt. Quomodo enim (vt cætera quæ illi opponi queũt omittam,) non conſtitueretur inter Atticos & cæteros Græcos diſcrimen, ac non-

nullis in rebus illi ex horum numero, ad notam aliquam quod attinet, non diceretur posse excipi: quum ne omnia quidem quæ de Atticis dicebantur, Athenienses cõmunia cum illis haberent, ac multo etiam minus omnia quæ de Atheniẽsibus, tribui etiam Atticis possent? Nam vel ipsum Aristophanis enarratorem, hæc in verba, Ἀττικὸν βλέπος, audimus dicentem, τοὺς μὲν γὰρ Ἀττικοὺς ἐπὶ ἀναιδείᾳ διέβαλλον, τοὺς δὲ Ἀθηναίους, ἐπὶ ἀναιδείᾳ καὶ τῷ ἱκανοὺς εἶναι λέγειν. Vbi non probo, dici illos διαβάλλεσθαι nõ minus ἐπὶ τῷ ἱκανοὺς εἶναι λέγειν, quàm ἐπὶ ἀναιδείᾳ. Nec verò Suidas ista de Atheniẽsibus adiicit: sed habet tantùm, οἱ γὰρ Ἀττικοὶ ἐπὶ ἀναιδείᾳ διεβάλλοντο. Ac, quandoquidem in eius mentionem incidi, nõ omittam quod apud eundem legimus, Ἀττικὰς ab Aristophane dici τὰς ὑστερίζούσας τοῦ καιροῦ, & βραδυνούσας, scribente, Ἀλλ' ὄψει σφόδρα αὐτὰς Ἀττικάς. Additque & hanc expositionẽ, οἷον μελλούσας ἐν τῷ πράγματι. Ideo autẽ obseruatu dignum iudico hunc vocabuli istius vsum, quòd eo cõfirmari videatur illa Demosthenica reprehensio (de qua disseruimus) cunctationis & procrastinationis Atheniensium: & quidẽ modò μέλλησιν, modò βραδυτῆτα dicentis, modò alia simili vo-

ce vtentis. PHI. Eadem opera & de cæteris à nobis velim disseri quæ de Atticis prouerbialiter dicta fuerũt. COR. Quorundam recordor. PHI. Ego item quorundam: & ita fiet vt mutuas tradere operas possimus. Prior autem mea recensebo: non quòd honor iste (si quid honoris istud habet) mihi potius debeatur, sed quòd verear ne quæ nunc in mentem veniunt, ex ea statim excidant. COR. Quasi verò nõ & mihi idem timendum sit. PHI. Non æquè ac mihi metuẽdum tibi hoc est: quoniam minus à memoria tua tibi metuis. COR. Perinde acsi ita se res habeat, incipe. PHI. φιληλιασταὶ vulgo audiebãt Attici, cùm ab aliis, tum à comicis (& quidem ab Aristophane nominatim) quòd essent φιλόδικοι. COR. Cur potius Attici, quàm Athenienses, dicis? PHI. In Atticos dictum legisse mihi videor. COR. At ego in Atheniẽses dictum legisse me certò scio: simúlque illius mercedulæ quæ τὸ δικαστικὸν vocabatur, fuisse valde auidos. Vt porro φιλόδικοι, ita etiam φιλολόγοι erant, necnon πολυλόγοι, & quidem ipso etiam Platone teste, De leg. lib. 1, τὴν πόλιν ἅπαντες ἡμῶν Ἕλληνες ὑπολαμβάνουσιν ὡς φιλόλογός τέ ἐστι καὶ πολυλόγος. Λακεδαίμονα δὲ καὶ Κρήτην, τὴν μὲν,

βραχυλόγον, τὴν δ', πολύνοιαν μᾶλλον ἢ πολυλογίαν ἀσκοῦσαν. Vbi obſerua τὴν μὲν nõ ad vicinius, ſed ad remotius, referri. Quemadmodum autem φιλολόγοι vocantur hîc Athenienſes à Platone, ſic etiam à Strabone. Ad Lacedæmonem verò quod attinet, id quidem quod de illa dicitur, vulgare eſt, illam exercere brachylogiam: at quod de Areta, illam deditam eſſe πολυνοίᾳ potius quàm πολυλογίᾳ, non itidem pro vulgari haberi poteſt. Memini porro, quod ad φιλολογίαν & πολυλογίαν Athenienſium attine, t legere me feſtiuum quoddam Demadis dictum, quo cõparabat eos tibiis. quoniam ſiquis linguam ex his detrahat, reliquum nullius momenti eſt. PHI. Nónne φιλοσκώμμονες quoque & φιλεγκλήμονες dicti fuerũt? nónne & συκαςαί; COR. Iactata certè ſunt in illos & iſta, ſed non tãquã illis propria: nihilo magis quàm quũ φιλοκόλακες, aut φιλογέλωτες vel φιλογελοιαςαί, ſiue φιλοπαίγμονες, aut φιλέορτοι, aut φιλοκωθωνιςαί dicuntur: quorum nõnulla & in cæteros Græcos iactari ſolent. Ac ſanè ad illud vocabulum συκαςαί quod attinet, cur συκαςαί de illis peculiariter potius quàm συκοφάνται (quod ab eadem origine eſt) dixiſſent? PHI. At ecce tibi a-

liud in Athenienſes peculiariter iactatum, ἡ τῶν Ἀθηναίων δυσβουλία. quæ verba vulgo redduntur, *Athenienſium inconſulta temeritas*. Sed primùm ſcire velim an *temeritas* dicere oportet hîc fuerit: deinde, ſi dicēdum hoc, an addendū illud *inconſulta* fuerit. C o r. Ne tu quidem ignoras, Græcos vocabula habere quæ melius illi Latinæ temeritatis appellationi reſpondeant: vbi autem hæc locum habeat, & quidē ſatis ſibi conuenientem, illud *inconſulta* redundare videri. P h i. Quomodò igitur δυσβουλίαν interpretandum cenſeres? C o r. Haud ſcio an vnica voce Latina vim eius (id eſt, quam illi ſubeſſe reor) poſſem aſſequi. nam de infelicibus conſiliis, ſiue de infelicitate in capiendis cōſiliis intelligi exiſtimo: & poſſe hāc interpretationem cùm Demoſthenis tum etiam Iſocratis autoritate defendere. Fuiſſe autem illud de Athenienſibus prouerbiale, iam inde ab ipſius Ariſtophanis ſeculo, ſuſpicor ex eo quod in Nubibus ſcribit,

-- φασὶ γὰρ δυσβουλίαν
τῇδε τῇ πόλει προσεῖναι.

Nec minus prouerbiale cenſetur quod à Platone de Athenienſibus refertur, *Qui ex Athenienſibus ſunt probi, illi inſigniter tales*

sunt. Haúdque immeritò prouerbiale habetur istud, quũ ipse fateatur à vulgo fuisse dictitatum. Eius enim hæc sunt verba, τό, τὸ ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναῖοι εἰσὶν ἀγαθοὶ, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι. Videndum autem an iis assentiri debeamus qui Platonem eò respexisse putãt, quòd qui in malè instituta maléque morata republ. probi tamen sunt, illi neque fingere probitatẽ existimandi sunt, vtpote inter improbos, quibus similis improbitas eos commendaret: nec tantummodò probi vtcunque esse, quum eorum probitas deprauatis aliorum moribus non corrumpatur, sed vitiorum contagio resistat. PHI. Si res ita se haberet, non videretur Plato credidisse, in aliqua etiam republ. quæ bene instituta ac bene morata esset, tales esse ciues posse. Interim tamen haud inficior, eum qui inter insigniter improbos versatur, illorum improbitatis cõtagio, nisi vicissim insigniter probus sit, haud posse resistere. COR. Ab Atheniẽsibus ad Atticos, de quibus dicere cœperas, reuertamur. PHI. Facturus eram τοῦ Ἀττικοῦ μυκτῆρος mentionem, quem miror ab iis qui prouerbia collegerunt, esse prætermissum: quum à Luciano toties eius fiat

mentio. Poteſt certè vel hic μυκτὴρ Atticus (vt taceam de Attica eloquentia, & de lepore Attico) opponi ei quod Cicero de Græcis ſcribit, eos planè tales eſſe quales qui à Latinis inepti vocantur: cui appellationi nullam reſpondentem habeant. Excipiendi enim ſaltem erant ex Græcorum numero Athenienſes, ſiue Attici: quòd ille μυκτὴρ Ἀττικὸς ab ineptis hominibus omnino ſit alienus. COR. Ne ipſe quidem Cicero hoc negare ſuſtineret, vt opinor: ſed eius ætate nondum hanc ſagacitatem Atticis tribui ſolitam arbitror. PHI. Amo te de propulſata à Græcis, aut ſaltem ab Atticis, illa quam Cicero inurere illis volebat nota. COR. Sed quid de Ariſtophane dicemus τὸ προβατῶδες Athenienſibus obiiciente? PHI. Vtitúrne his ipſis verbis Ariſtophanes? COR. Nequaquam: ſed quũ Soſias (in principio comœdiæ quæ Veſpæ inſcripta eſt) ſuum narrans ſomnium, dicat,

Ἔδοξέ μοι περὶ πρῶτον ὕπνον ἐν πυκνὶ
Ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα,
Βακτηρίας ἔχοντα καὶ τριβώνια,

ſcribit enarrator, eum appellatione ouium intelligere Athenienſes, vituperantem eorum τὸ προβατῶδες. Subiungit verò idem,

veterem fuisse morem, τοὺς ἐντίμους γέροντας τριβωνοφοροῦντας ἐκκλησιάζειν μετὰ βακτηρίας. PHI. Ergo & illud προβατῶδες ad priscos referendum Athenienses esset, qui certè nihil minus quàm illum μυκτῆρα habere dici poterant. Venio ad aliud prouerbium, Ἀττικὸς πάροικος. Sed hoc in vituperium nõ in laudem Atticorum est. nam de illis dicitur qui negotium facessunt iis quorum regionem aut vrbem accolũt, & quidem in eos violenti etiam sunt. COR. Quid cogitas? cur non aliud affers? PHI. Imò verò cursu lampada tibi trado, sicut inter nos conuenit. COR. Te tam citò lampada mihi tradere? PHI. Quod tu Tam citò vocas, ego aliter voco. COR. At ego quum nondum meas esse τοῦ παροιμιάζεσθαι partes existimarem, nondum cũ memoria mea egeram vt aliquam mihi ex iis quæ ad institutum sermonem faciunt παροιμίαν suggereret. PHI. At paucis (sat scio) verbis agendum tibi cum illa fuerit. COR. Vnam mihi iam parœmiã illa suggerit, in qua Eleusiniorum fit mentio: petenti verò & alteram in qua eorundem fieri mentionem scio, denegat. PHI. Sed eam saltem quam tibi suggerit, tu meis auribus ingerito. COR. Ἀττικοὶ ἐλευσίνια.

Est autē elliptica (vt in aliis pleriſque prouerbiis) oratio: quum intelligendum ſit, Atticos inter ſe tractare de iis quæ ad ſacra Eleuſinia pertinent: aut etiam, ea celebrare. Ac dicitur in vſu fuiſſe prouerbium de iis qui in ſecreto conuentu de arcana quapiam re inter ſe tractarent. Interim verò ſum recordatus alterius parœmiæ, aut ſaltem alterius dicti: quod vidēdum an parœmiacum itidem ſit. Id legitur apud Horatium ſatyra VIII, libri poſterioris,

-- vt Attica virgo
Cum ſacris Cereris, procedit fuſcus Hydaſpes.

PHI. Saltem præ ſe ferre dicti parœmiaci formam dicere poſſumus: ſicut & illud apud eundem poetam,

-- perſæpe velut ſi Iunonis ſacra ferret.

COR. Non eſt omittenda illa ex Diogeniano, Ἀττικὸς ὑπέχει τὴν χεῖρα κἀποθνήσκων, quæ ſanè non paruam nec illepidam hyperbolen habet. Solet autem ita reddi, *Atticus porrigit manum, etiam quum moritur.* Sed obſeruandum eſt, ὑπέχειν τὴν χεῖρα dici tanquam de illo qui manum ſupponit manui alterius pecuniam ei imponere volentis: aut certè ſupponit, pecuniā petens: ſicut à Tibullo dicitur,

Illa cana pretium flagitat vsque manu.

P H I. Est etiam aliud quoddam prouerbium, cuius recordor, Ἀττικὸς εἰς λιμένα. Sed fallórne, an ita cum ellipsi verbi effertur? C O R. Haud falleris: nam effertur ἐλλειπτικῶς. Sed fateor ne mihi quidem satis perspectum esse quod verbum ἐλλείπειν hîc dicendum sit. P H I. Qui prouerbiũ exposuerunt, nónne de hoc admonuerũt? C O R. Nequaquam: sed tantùm dixerunt, in eos iactari solitum qui illic fortitudinẽ ostentarẽt vbi omnia tuta essent, ita vt fortitudine nihil opus esset. Esse autem à nautis Atticis sumptum, qui portum ingressuri vultum ita componerent vt quandam animi magnitudinem præ se ferrẽt, quum alioqui in prælio nauali non perinde strenuè se gererent. P H I. Nónne igitur vel ὁρμιζόμενος vel καταγόμενος extrinsecus assumendum est? C O R. Qui hoc dicet, aliquid haud absimile vero dicere videbitur: verùm cur non contenti potius fuissent horum participiorum altero, sine harum vocum εἰς λιμένα adiectione? Nec verò minus aptè dici videtur potuisse, Ἀττικὸς ἐν λιμένι, manẽte illo quem dixi sensu. Sed aliquid fortasse hoc de prouerbio aliud occurret, quod omnem dubitationem tollet.

P H I.

PHI. Vnius de Athenienſibus prouerbii recordor, (ſi ab Atticis ad illos redire mihi concedis) cuius facta mẽtio nõ fuit. COR. Quídni verò hoc tibi concedam? Sed memoria tua non ſatis officio fungi ſuo videtur. PHI. Hærere me animaduertiſti: ſed illa iam facit vt nôn hæream. Ecce enim tibi illud, *Haud difficile Atheniẽſem Athenis laudare.* COR. Scio inter prouerbia dictum iſtud referri: ſed an referendum ſit, dubito. PHI. Quamobrem? COR. Quoniam non minus rationi conſentaneum eſſe videtur vt de quauis alia ciuitate idem dicatur. Neque enim dixeris (vt opinor) quidquam vetare quominus dicam itidem, Haud difficile Lacedæmonium Lácedæmone laudare. Vel, Haud difficile Thebanũ Thebis laudare: eodémque modo de alîus cuiuſpiam vrbis Græcæ ciue loqui. Atque adeo & de ciue alicuius earum quas barbaras ipſi Græci appellabant. Itidẽ enim dicere licebit, Haud difficile eſt Romanum Romæ laudare. Quinetiam poſſumus nomen ἐθνικὸν itidẽ ponere, faciendo ipſius ἔθνους mentionem: vt hîc, Facile eſt Græcum hominem in Græcia laudare, Facile eſt AEgyptum in AEgypto laudare. PHI. Propemodum mihi perſuades, illud

dictũ nihilo magis esse prouerbiale, quàm aliquod eorum quæ proposuisti. Ac scribit certè Aristoteles Socratẽ id dixisse, verùm vt prouerbiale retulisse, non scribit: Rhetor. libro 1, ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθήναις ἐπαινεῖν.

PHI. AD RELIGIONEM Atheniẽsiũ aut etiam omnium Græcorum veniendũ tibi nũc est, si ὑπερήμερος esse nõ vis. COR. Tantum abest vt ὑπερήμερος esse velim, vt ne ὑπέρφρος quidem: ita mihi loqui si licet. Sed vnde fit vt tu vix προθεσμίαν exspectes? PHI. Quoniam scire cupio quid de illo Ciceronis loco sentias vbi Græcorũ nationem testimoniorum religionem nũquam coluisse scribit. Responsum enim hunc in locum, (id est, in hunc de religione sermonem) distulisti. COR. Illius oratoris verba primùm excutienda sunt, in illa oratione pro L. Flacco, vel L. Valerio Flacco. Veruntamen (inquit) hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis literas, do multarum artium disciplinam, nõ adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicẽdi copiam. denique etiam, si qua sibi alia sumũt, non repugno: testimoniorum religionem & fidem nũquam ista natio coluit: totiúsque huiusce rei quæ sit vis,

quæ autoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimonium mutuũ? num Gallorum? num Hispanorum putatur? totum istud Græcorum est: vt, etiam qui Græcè nesciunt, hoc quibus verbis à Græcis dici soleat sciant. Itaque videte quo vultu, qua confidentia dicant: tum intelligetis qua religione dicant. PHI. Quomodo magis infamare Græcorum nationem potuit? COR. Imò potuisse magis infamare, ostendunt quæ paruo interuallo adiicit, his magis atrocia. PHI. Quænã ea sunt? COR. Dicit illis iusiurandum esse iocum, testimonium, esse ludum. Hæc autem eo magis offendere Græcorum aures poterant, quo honorificentius cõtrà de Romanis loquitur, testimonium dicentibus. PHI. Sed quibúsnam verbis Græci vtebantur, quum, *Da mihi testimoniũ mutuum*, dicere volebant? COR. Si Erasmo fidem habemus, Δανεισόν μοι μαρτυρίαν. Sed non dicit vnde sumat: ac vereor ne οἴκοθεν ea afferat: sicut paulo antè de quibusdam aliis verbis dicebam. fieri tamen potest vt alicubi inuenerit: alioqui χρῆσόν μοι μαρτυρίαν debuisse potius dicere videtur. PHI. Sed credísne alios ab aliis rem talem petere ausos esse? Mihi certè vix fit verisi-

mile, præsertim quum aliud prouerbium (si tamen & illa talem petitionem complectentia verba inter prouerbialia numerare oportet) planè huic repugnans, eidē nationi vsitatum fuisse considero. COR. Quódnam illud est? PHI. *Vsque ad arā amicus sum*, Μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί. COR. Rectè hoc dictum (quod ex Periclis primùm ore prodiisse dicitur) illi opponis. Ac fieri sanè potest, si verum est alios ab aliis illam gratiam petere solitos, vt aliquis reperiretur aliquando qui poscenti illud, χρῆσόν μοι μαρτυρίαν, respōderet hoc, μέχρι τοῦ βωμοῦ φίλος εἰμί.

PHI. Nobis de Atheniēsium aut etiam totius nationis Græcorum religione iudicare volentibus nihil præiudicii in illo Ciceronis loco constituatur: atque historicis potius quàm oratoribus, & causæ seruientibus, & gentem suam Græcæ longè anteferre volentibus, fides habeatur. COR. Hoc per me licet. Verùm ab iis sumendum esse initium cēseo quæ in sacra historia de ipsis leguntur. PHI. Bene mones. Audiamus igitur quæ à Luca in sua de apostolorum actis historia scribuntur huc pertinentia: capite XVII, Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐ-

τῷ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. Vbi valde notabili de hac vrbe epitheto vtitur, quũ illã κατείδωλον appellat: siue κατείδωλον de vrbe: idolis seu idololatriæ dedita, cum veteri interprete, siue de idolis referta, cũ Isaaco Casaubono, intelligamus. Cor. Imò verò huic posteriori interpretationi acquiescendum standúmque esse puto: quum & prępositio κατὰ talem in quibusdam compositis vsum habeat, & optimè conueniat cum illo ingenti idolorum numero quem Pausanias hac in vrbe describit: ita vt hanc vnam vrbem plura propemodum idola quàm reliquam Græciam (saltem non pauciora) habuisse dicere possimus. Adde quòd minimè noua res Paulo apostolo fuisset, videre Græcam vrbem idololatriæ deditam: nec fortasse ob quam παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ contigisset. Significari autem arbitror illo dicendi genere tale quid quale Latini aliquando verbo AEstuare declarãt. Sed audienda sunt quæ tandem ex ita æstuante huius apostoli pectore verba super hac ipsa re qua de agimus, eruperũt, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι (inquit) κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Et rationem reddit, διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ

βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ. PHI. Sed quomodo δεισιδαιμονεστέρους intelligendum putas? an perinde acsi εὐσεβεστέρους vel θεοσεβεστέρους dictum foret? Ego sanè nō aliter accipio quàm si dixisset, δεισιδαιμονεστέρους ἢ εὐσεβεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. id est, δεισιδαίμονας potius quàm εὐσεβεῖς. aut etiam, ὑπὸ τῆς ἄγαν εὐσεβείας (vel θεοσεβείας) ἣν ἑαυτοῖς ἀναπλάττετε, εἰς τὴν ὑφ᾽ ὑμῶν καλουμένην δεισιδαιμονίαν καταλισθαίνοντας. vel ἐξοκέλλοντας. COR. Quid si verò δεισιδαιμονεστέρους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων intelligamus: ὡς autem pro eo quod Latini dicunt, Vt ita dicam. Eos verò qui verterunt non *superstitiosiores*, sed *religiosiores*, mouit (vt opinor) quod sequitur verbum εὐσεβεῖτε: quamuis non aliter & ipsi interpretentur quàm si verbo σέβεσθε (à quo est illud quod præcedit nomen σεβάσματα) vsus esset. Verùm à sacris scriptis ad profana vt reuertamur, Pausanias quoque εὐσέβειαν ipsis maioré quàm aliis Græcis tribuit: scribens, τούτοις γὰρ οὐ τὰ εἰς φιλανθρωπίαν μόνον καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς θεοὺς εὐσεβεῖν ἄλλων πλέον. Et rationem subiungit, ipsis aram esse etiam αἰδοῦς, & Φήμης, & ὁρμῆς. Allatus porro antea fuit Strabonis locus vbi duas illas à Pausania iunctas Atheniensium laudes coniungere & ipse videri posset: nó ta-

men εὐσεβείας appellatione vtens, ſed eos erga deos quoque φιλοξενεῖν dicens. Eius enim verba ſunt, Ἀθηναῖοι δ' ὥσπερ περὶ τὰ ἄλλα φιλοξενοῦντες διατελοῦσιν, οὕτω καὶ περὶ τοὺς θεούς. Ex peregrinis enim ſacris pleraque admiſerunt, inquit. PHI. Atqui apud Pauſaniam non eſt vlla τοῦ φιλοξενεῖν vel τῆς φιλοξενίας mentio, vbi de Athenienſibus agit. COR. Sed φιλανθρωπίας laudem illis tribuit: ſcimus autem ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας oriri τὴν φιλοξενίαν. Fateor tamen illud Strabonis φιλοξενεῖν aliud eſſe quàm quod ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας manat: vt etiam oſtendunt quæ de eo dicta prius fuerũt. Ac quum alterum φιλοξενεῖν, quod de hoſpitalitate dicitur, ab omnibus laudatum ſemper fuerit, iſtud contrà, præſertim in iis quæ ad deos pertinent (vt ille φιλοξενοῦντες καὶ περὶ τοὺς θεούς dicit) vituperatũ à multis fuit, non ſolùm à comicis irriſum. ſicut ibidem, poſt verba iſta, πολλὰ γὰρ τῶν ξενικῶν ἱερῶν παρεδέξαντο, additur, ὥστε καὶ κωμῳδηθῆναι. Quum autem & peregrina ſacra recepiſſent, non mirum ſi & plures ἑορτάς. PHI. Romanis certè longè alia mens quàm Græcis hac in re fuit. nam exceptis paucis quibuſdam ſacris, quæ à Græcis eorum maiores vel potius τῶν πρεσβυτέρων πρε-

πάτερες transtulerant, potius μισοξενεῖν περὶ τοὺς θεοὺς quàm φιλοξενεῖν dici potuerunt: vt vel Dionysii Halicarnassei quidã locus ostendit. PHI. Annon autem δεισιδαιμόνων poti⁹ quàm εὐσεβῶν aut θεοσεβῶν, vel δεισιδαιμονούντων potius quàm εὐσεβούντων siue θεοσεβούντων, illa Atheniẽsium περὶ τοὺς θεοὺς φιλοξενία fuisse dicenda est? COR. Dicenda procul dubio est. PHI. Hac ergo in parte Græcos, nõ Romanos, δεισιδαιμονίας accusandos esse fatendũ est. COR. Sed non ad illud tantùm colendi peregrinos deos studium δεισιδαιμονία eos impulit, verùm ad aliquid multo absurdius. PHI. Quid audio? COR. Audis quod verissimũ est. Quid enim absurdius quàm non solùm Pudori aram sed Impudentiæ quoque suam erigere? PHI. Si res ita se habet, poterat aliquis Pausaniæ, illam Pudoris seu Verecundiæ aram inter alias iactanti, tanquam maioris Atheniẽsiũ quàm cæterorum Græcorum εὐσεβείας argumẽtum, obiicere. At de Impudentiæ ara quid ais Pausania? COR. Sed tu quare, Si ita se res habet, dicis? an vereris ne τοὺς συκοφάντας velim συκοφαντεῖν? PHI. Ego hîc & meo & illorum nomine εὐφημεῖν te iubebo. Apage enim tantam aduersus illos qui-

dem maledicentiam, aduersus me autem, maledicentiæ suspicionem. Sed tamen quẽ tu habeas eius quod dicis autorẽ, scire velim. Cor. Habeo ex Græcis scriptoribus vnum & alterum, ex Latinis, Ciceronem. Apud eum enim legimus, libro De legibus secundo, *Nam illud vitiosum Athenis, quòd Cylonio scelere expiato, Epimenide Crete suadente fecerunt Contumeliæ fanum & Impudentiæ. virtutes enim, non vitia, cõsecrare decet.* Ecce verò vt, dũ probare volo non falsò à me illud de Impudentia dici, inuenio & quod amplius dicã, de Cõtumeliæ fano nõ minus sanè reprehendẽdo. Phi. At duo illi Græci qui miræ huius cõsecrationis mentionem fecerunt, pro Impudentia quidem Ἀναίδειαν, sed pro Contumelia quid dixerunt? Cor. Ὕβριν, si bene memini. Sed nemo hæc mirabitur qui magis monstrifica seu portẽtifica δαιμόνια, quæ quidam ex Græcis sibi finxerint, legerit. Ex quibus est Diana quædam cognomine ἀπαγχομένη. Phi. Plura de hac, déque aliis huiusmodi vel diis vel deabus, audire ex te velim. Cor. Plura ex me neque de hac dea, neque de aliis id genus siue diis siue deabus auditurus in præsenti non es. Phi. Quid ita? Cor.

Quoniá longior ſermo quàm pro eo quod ſupereſt otio futurus eſſet.

PHI. Víſne igitur pactis & conuentis ſtare? COR, Quæ mihi pacta & conuenta narras? PHI. De examinandis M. Tullii locis in quibus de religione Græcorum verba facit. COR. Latius illa cōuéta extédis: ac (ſi mihi liberè loqui cócedis) nó ſatis religioſú te in exigédo hoc de religione debito oſtédis. PHI. Bona verba quæſo: & memoriam, non conſcientiam, accuſa. COR. Dicturum me de illa nota promiſi quam Cicero Græcis inurit, vbi illos in dicendis teſtimoniis minimè religioſos eſſe queritur. Sed librum ipſum Ciceronis velim afferri, vt ex eo totum locum legamus. PH. En tibi Ciceronis orationũ volumen: & quidem ecce illam pro L. Flacco orationem. Víſne à me totum illum locum recitari? COR. Te recitantem audire haud recuſabo. PHI. *De quibus vos alijs teſtes eſſe debetis, de ijs ipſi alios teſtes audietis? At quos teſtes? dicam. Primùm (id quod eſt cõmune) Græcos. nõ quòd nationi iſti ego vnus maximè fidem derogem. Nam ſi quis vnquã de noſtris hominibus à genere iſto, ſtudio ac voluntate non abhorrens fuit, me & eſſe arbitror: & magis etiam tum, quum plus erat*

otij, fuisse. Sed sunt in illo numero. Cor. Ignosce si interpello. Exspectabam aliquid quod haberet apodosin (vt vocant) ad illa, *non quòd nationi isti ego vnus maximè fidem derogem.* Phi. Frustra exspectabas, quum nulla sequatur. Fateor autẽ me quoque, quum itidem exspectarem, fuisse itidẽ deceptum. Eo autem magis mihi persuadebam aliquid sequuturũ quod verbis illis posset ἀποδίδοσθαι, quòd & suspensam relinquere orationẽ videbantur, & hanc periodum, *Nam si quis vnquam de nostris homin.* quæ clauditur verbo *fuisse,* per parenthesin interiectam existimabam. Cor. Ita nonnunquam Cicero quoque, non satis ἀκολουθίαν in structura orationis seruans, non eam quam προσεδοκῶμεν orationis formam, sed aliam παρὰ προσδοκίαν subiungit. Quod tamen euidentius in quibusdam aliis locis facit. Verùm persequamur. Phi. *Sed sunt in illo numero multi boni, docti, pudentes, qui ad hoc iudicium deducti non sunt: multi impudentes, illiterati, leues, quos varijs de causis video concitatos.* Cor. Transi ad locum illum vbi de toto genere Græcorum verba facit: & quamuis multis illos dotibus animi præditos esse fateatur, tęstimoniorum tamen religionem

& fidem illis deesse negat. PHI. Ad illũ statim transiturus eram, si me non interpellasses: nã proximè sequitur illa quæ recitaui. *Veruntamen hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis literas, do multarũ artium disciplinam: non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: denique etiam, siqua alia sibi sumunt, nõ repugno:* ac tandem à magnis laudibus ad magnam vituperationem descendit, *testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit: totiúsque huiusce rei quæ sit vis, quæ autoritas, quod pondus, ignorant.* COR. Qui de Græcis ita loquitur, quid religionis illis relinquit? PHI. Non video quid relinquere dici possit: etiamsi non in vniuersum religionem illis adimere se dicat, sed eam tantùm quæ circa testimonia versatur. Nam quemadmodum dixit, *non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumẽ,* &c. ita quum subiungit, illam nunquam testimoniorum religionẽ coluisse, perinde est acsi diceret, At testimoniorum religionem & fidem adimo. COR. Præsertim verò quod his statim addit, mihi suspectum est, *Vnde illud est, Da mihi testimonium mutuũ?* Quæ Latina quibus Græcis efferri solerent, antea quærebamus: sed frustra quæreba-

mus fortasse. quid si enim in Grçcos confi-ęta hæc sunt, ad conflandum illis odium? Nullo certè modo in animum queo inducere, fuisse non solùm tã religionis expertes, sed etiam impudentes, vt ad hãc vsque petitionem palã deuenire auderent. PHI. Pro his, *Testimoniorum religionem & fidem nunquam natio ista coluit*, dicit breuius, *Natio in dicendis testimonijs minimè religiosa*. COR. Ita nos hîc gerere debemus, inuito Cicerone, vt quæ in laudem Græcorum dicit, εὔπιστα censeamus, at quæ in illorum dedecus, ἄπιστα existimemus. Præsertim verò illa quæ nõ magno additur interuallo antithesis inter Græcum & Romanum testimonium dicentem. Græcus testis (inquit) quum ea voluntate processit vt lædat, non iurisiurandi sed lædendi verba meditatur. &c. Ac quibusdam interiectis, Qui autem dicit testimonium ex nostris hominibus, vt se ipse sustentat! vt omnia verba moderatur! vt timet nequid cupidè, nequid iracundè, nequid plus minúsve quàm sit necesse dicat. Atque his subiungit, Num illos idem (vel item) putatis, quibus iusiurandũ iocus est, testimoniũ, ludus? PHI. Quid magis asperè & acerbè, quid magis contumeliosè dici poterat? Sed tamen quum ista

in iudicio diceretur, verisimile est iam imbutos fuisse tali de Græcis opinione Romanos, aut saltem Romanorum plerosque: & Ciceronem non tam inurere nouam notam Græcis, quàm eam quæ inuri illis soleret, augere, amplificatione hyperbolica & plusquam rhetorica vtentem. Obiiciet tamen aliquis, non de omnibus Græcis hoc dici, sed de nonnullis qui (vt ipse ait) & impudentissimi & loquacissimi erant. *Itaque* (inquit) *non optimus quisque, nec grauissimus, sed impudentissimus loquacissimúsque deligitur.* Atque hic quoque antithesi vtitur. dicit enim, Vos autem in priuatis minimarum rerum iudiciis testem diligenter expenditis. etiamsi formam hominis, si nomen, si tribum nostis, mores tamē exquirendos putatis. Et tandem ad illa quæ recitata fuerūt verba venit, illius videlicet posterioris antitheseως, de qua tamen priore loco dictum à nobis fuit. Vt autem tibi verum fatear, hæreo. nā Ciceroni de his quæ aduersum Græcos dicit, durum quidem est credere: sed vicissim quum venit in mentem Græcum illud prouerbium, *Viri iureiurando, pueri autem talis fallēdi sunt,* in dubio sum an fidē illi omnino derogare debeam. Cor. Nego illud Lysandri dictū

poſſe dici propriè prouerbium. PHI. Cur id negas? COR. Quoniam prouerbii naturam (vt ita dicam) non habet. PHI. Quǽnam hæc eſt prouerbiorum natura? COR. Vt verbis quibus vnúquodque effertur, ſubſit aliquid de quo omnes aut pleriq; & quidem maior hominum pars, inter ſe conſentiant. At hoc Lyſandri dictum putáſne à pluribus probatum quàm improbatum fuiſſe? PHI. A pluribus ſaltem Lacedæmoniis quàm Athenienſibus laudari ſolitum exiſtimo. COR. Vnde hoc tibi perſuades? PHI. Primùm, ex eo quòd Lyſander Lacedæmoniorũ dux fuerit (ſicut noſti) & libentius probemus quæ quis è popularibus noſtris dixerit: deinde, ex ea quam de Athenienſibus meliore quàm de Lacedæmoniis concepi opinione, ad religionem quod attinet. COR. Religionis certè maiorem & ipſe Atheniẽſibus quàm Lacedæmoniis curam fuiſſe facilè crediderim. PHI. Meminiſtíne quomodo Græcè efferatur? COR. Memini: ὅρκοις ἄνδρας, ἀστραγάλοις ἢ παῖδας ἐξαπατητέον. PHI. Atqui illæ editiones adagiorũ quæ de hoc prouerbio conſultæ à me fuerunt, omnes tua priores ἐξαπατέον habent. COR. Ego tamen apud Plutarchum, ex quo ſum-

ptum est, ἐξαπατητέον legi arbitror: sed etiãsi non ita legeretur, (neque enim affirmare possum vtra ibi lectio inueniatur) constat nihilominus ita esse legendum. PHI. Quid in animo volutas? COR. Conor in memoriam reuocare eiusdem Lacedæmonii & Lacedæmoniorum ducis apophthegma, quod quum itidem inter prouerbia numeretur, ego an debeat in eorum albo poni dubito. PHI. Quódnam illud est? COR. Quomodo præuenire lingua memoriam potest? PHI. Ignosce meo desiderio. COR. Ignosce meo duriusculo responso. PHI. Ego coniectura assequutum me arbitror quódnam illud sit. Nonne & ipsum Lysandri esse ais? COR. Aio. PHI. Est igitur istud, *Si leonina pellis non sufficit, vulpina est addenda.* Sed Græcarũ vocũ melius recordaberis. CO. Istę sunt, ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν προσερραπτέον. Ita enim scribendum potius quàm προσαπτέον. ideóque dicẽdum potius, *vulpina assuenda*. aut repræsentando imperandi modum, *vulpinam assue*. licet eodem & in altera voce manente sensu. PH. Nunquam consideraueram, ex eadem officina prodire duo ista prouerbia (ita enim iure vel iniuria appellabo, tantisper dũ sub

iudice

iudice lis illa manebit) quum tamen eiuſdem farinæ eſſe animaduertiſſem. Cor. Sed tolerabilius tamen eſt hoc apophthegma quàm alterũ. Phi. Fateor. Verùm audi mi Coronelle quid cogitem. Cor. Dic quid cogites, ſi mihi audiendum eſſe putas. Phi. Cogito fore vt multum prouerbiorũ numerus minuatur, ſi tu omnia quæ duobus illis ſimilia ſunt eradenda ex prouerbiorum albo dixeris. Cor. Quaſi verò ſtatim facturus ſit quiſpiam quod ego faciendum eſſe dixerim. Phi. Quòd ſi fiat, nónne videbimus ἀποσκορακιζόμενα & cætera de iureiurãdo prouerbia? Cor. Seueriorẽ me in animo tuo fingis, vel potius rigidiorem, quàm expertus ſis. Sunt enim ex his duo ſaltem quibus parcere velim. Phi. Quænam illa ſunt? Cor. Vnum eſt, vulgare illud de iureiurando amantium prouerbium: alterum, de iureiurando fœminarum. Phi. Gratias tibi & amãtium & fœminarum nomine ago. Ad iuſiurandum amãtium quod attinet, Græcum de illo prouerbium ita effertur, ſi memoria me non fallit,

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος.

Cor. Nõ te fallit memoria. Quamuis autẽ pro ſoluta oratione habeantur hæc ver-

ba, efficiunt tamē iamb. ſenarium, in primā & ſecundam ſedē recepto anapæſto. Vulgo ita redditur, *Venereum iuſiurandum non punitur*. ſed rectius redderetur, *Venereum iuſiurandum poenæ non eſt obnoxium*. PHI. Nónne Callimachus mētionem huius facit? COR. Facit: haud tamen τὸν ἀφροδίσιον ὅρκον ſed τὸν ἐν ἔρωτι dicens. verùm plurali vtitur,

Ὤμοσεν· ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

Id eſt,

Iurauit: ſed verū aiunt, ea quæ quis amātum
Iurat, aduſq; aures haud penetrare deûm.

Ante multos autem annos priorem verſum ita eſſe emendandum docui, iam tum videlicet quum Animaduerſiones in Eraſmicas quorundam adagiorum expoſitiones edidi. Ita enim ſcriptum inueniebam, Ὤμοσεν· ἀλλὰ λέγουσι θεατοῖς ἐν ἔρωτι. ac monuit quidem ipſe Eraſmus verſum illum mendo non carere: ſed admonitioni ſuæ emendationem non addidit. Cæterùm non puduit ipſum Platonē prouerbii illius mētionē facere: apud quem, vbi legitur, ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον οὔ φασιν εἶναι, & additur, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι πᾶσαν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι, non immerito quidam vo-

cem ἐμποίνιμον post ἔτη deesse putauerunt. Nec verò Latini poetæ hoc amantum priuilegium vel ignorarũt vel tacuerunt, sed velut certatim id prædicarunt. Ita enim Tibullus,

Nec iurare time. Veneris periuria venti
Irrita per terras & freta summa ferũt.

Quinetiam addit, tanquam ex abundanti,

Gratia magna Ioui: vetuit pater ipse valere
Iurasset cupidè quidquid ineptus amor.

Ac, ne his quidem contentus, duarum etiã dearum mentionem facit, quæ per se iurãtes periurare permittant.

Pérque suas impune sinit Dictynna sagittas
Affirmes, crines pérque Minerua suos.

Hîc enim sub verbo *Affirmes* non tantùm intelligitur Iures, sed ex præcedentibus intelligendum est, Iures, & postea periures, siue peieres. Nec verò satis habet istud hoc in loco tam multis verbis dixisse, sed & in alio, quem habet vltima libri tertii elegia, id repetit,

- - periuria ridet amantum
Iuppiter, & ventos irrita ferre iubet.

Dixerat autem antea,

Et si pérque suos fallax iurauit ocellos,

Iunonémque suam, pérque suã Venerem,
Nulla fides inerit.

PHI. Naso certè ne hac quidem de re tacuit: quin potius illo ipso Tibulli hemistichio (fortasse tanquam plus ponderis propter ipsius poetæ autoritatem habituro,) vtendum censuit, in Arte sua,

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet AEolios irrita ferre notos.

COR. Non tantùm hemistichium illud sermoni suo accommodauit, sed totum distichum, paucis mutatis. Estque operæpretiũ obseruare obiter quomodo & ipsi, eius exemplo, aliquos veterum poetarum versus in vsum nostrum transferentes, aliqua in parte illos μεταποιεῖν debeamus. PHI. Nihil sanè sermoni suo accõmodatius adiungere poterat. præcedit enim,

Nec timidè promitte: (trahunt promissa puellas)
Pollicitis testes quoslibet adde deos.

Ratio enim redditur cur non timendum sit promittere, & quidem addito promissis iureiurando: quòd Iouis in periurantẽ ira minimè timenda sit, vtpote talia periuria risu non ira digna iudicantem. Cæterùm ne Horatius quidem hoc de risu silet, eum tamen non Ioui itidem, sed Veneri, nym-

phis & Cupidini tribuẽs, Carminum libro secũdo. COR. Interim dum ista loqueris, cogito, posse videri Tibullum appellare *Veneris periuria* quod, sequẽdo illud Græcum prouerbium, dicere ἀφροδισίοις ὅρκοις possemus. Nec absimile vero est, eũ verbis illis vtentem, ad prouerbium illud allusisse. PHI. Imò cui verisimile istud fuerit, quum *periuria* ab eo dicatur, at in prouerbio fiat iurisiurandi mentio? COR. Quasi verò non sit manifestum, vbi dicitur,

Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος,

agi non simpliciter de iureiurando, sed de iureiurando quod violatũ sit. Quid autem aliud est iusiurãdum violatum quàm periurium? Hinc fit vt non timeam, versum illum quem alioqui difficillimum esset interpretari, eadẽ verba retinẽdo, ita reddere,

Esse solet impune Veneris periurium.

PHI. Vix alia (vt opinor) ad versum illũ nterpretandum patebat via. Nam iurisiurandi appellatio vix adhiberi ei poterat: at voce iuramentum non libenter vsus fuisses. COR. Interpretibus multa effugia nota esse oportet. PHI. Illius saltẽ haud obliuiscar. Verùm de iureiurãdo fœmineo superest vt verba facias. COR. Quodnam illud sit, tibi æquè ac mihi notum est.

PH I. Notum mihi eſt iſtud ſaltem,

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφω.

COR. Haud aliud mihi notum eſt prouerbiale dictum quàm iſtud, de fœminarum iureiurando. Sed libentius ſcripſerim γράφε. Scio autem inueniri etiam,

ὅρκον δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς οἶνον γράφω.

ſed hæc immutatio vocis ὕδωρ in οἶνον non dubiũ eſt quin iocoſe facta ſit. Eſſe porro Xenarchi verſum, teſtatur Athenæus. PH. Addítne, illũ ita ſcribẽtem, iocari voluiſſe? COR. Nequaquam: ſed id cogitandum lectoribus relinquit. Ac veriſimile eſt, quum aliquis, vulgari prouerbio vtens, dixiſſet ſe muliebre iuſiurandum in aquam ſcribere, alium apud eum, tãquã muliebri ſexui gratificari ſtudentẽ, vtpote vinoſo, & nihil rei ſibi cũ aqua eſſe volenti, εἰς οἶνον pro εἰς ὕδωρ dixiſſe. Affertur enim ab Athenæo hic verſus vbi agit de mulierũ vinolẽtia: quod animaduertendũ eſt. Crediderim autem, illũ qui de mulierib⁹ quem retuliſti iãbicũ primus protulit, ad exẽplũ effinxiſſe iſtius.

Ἀνδρῶν δὲ φαύλων ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφω.

vel γράφε. Nec dubiũ eſt quin Catullus ad Græcum illud prouerbium hîc reſpexerit,

Dicit: ſed mulier cupido quod dicit amãti
In vẽto & rapida ſcribere oportet aqua.

Videtur verò & aliquid Callimacheiũ ha-

bere ista ſtructura, *Dicit: ſed mulier*, &c. ita enim ille, ὤμοσεν ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα. Nã perinde eſt acſi diceretur, Iurauit quidem, ſed tamen haud fidendũ eſt. vel, Dicit quidem, ſed fidendum tamen non eſt. ratio enim ſubiungitur.

PHI. Quorſum verò tã multa de amatorio déque muliebri iureiurando? Neque enim horum vel vtrunque vel alterum inuidiã illam conflaſſe Græcis exiſtimare debemus. COR. Magis propriè loquereris, ſi non, Inuidiã illam conflaſſe, ſed Infamiam illam vel ignominiã illam inuſſiſſe diceres. Ad illud enim reſpicis (opinor) quod Cicero de illis vociferatur, nunquã teſtimoniorũ religionem & fidem coluiſſe: vel (vt aliquanto poſt breuius loquitur) minimè in dicendis teſtimoniis eſſe religioſos. PHI. Ad illud ipſum reſpicio. Videtúrne autẽ tibi poſteriore loco ſicut breuius ita etiã mitius de illis loqui? COR. In illo poſteriore loco licet nõ itidem fidei mentio fiat, haud minus tamen infamare eos videtur. PHI. Verùm ad illud non reſpõdiſti quod ex te ſciſcitabar, quorſum tam multa de amatorio déq; muliebri periurio: præſertim quũ illud quidem nõ minus Romani ſeu Latini, quàm Græci, venia dignum cenſuerint:

de hoc autem ſuis prouerbialibus verbis ita loquuti ſint, vt potius id traducere quàm ei ignoſcere voluiſſe videãtur. Cor. Nimiũ ſanè de illis multa: nam ita ſe res habet vt dicis. Atque, vt verũ fatear, illud præcipuè dictũ Lyſandri de fallẽdis viris quidẽ iureiurãdo, pueris autẽ, talis, & ſiquod aliud huiuſmodi eſt, infames Græcos reddidiſſe puto: quòd eſſe prouerbiũ aſſenſu omniũ receptũ putãretur. Phi. Ciceronẽ & quicunque alii Græcorũ ſunt accuſatores, miſſos faciamus, & Grçcíne an Romani magis iuriſiurandi religionẽ fidémq; coluerint, diſquiramus. Cor. Haud longa diſquiſitione opus mihi fuerit, ſi reſpõdere libeat. Libebit autẽ ſi promiſeris fore vt ſentẽtiæ meæ rationẽ in præſenti nõ exigas, ſed alteri συζητήσει noſtræ (ficut & alia infinita quæ de Græcis dicenda reſtant) reſeruari à me patiaris. Vides enim me denuo accerſiri. Ph. Et video, & illa omnia promitto. Co. Magis cultores eius fuiſſe Romanos arbitror. Phi. Putas me aliquã interrogationẽ velle addere, (quaſi iã promiſſorũ immemorẽ) quũ tãtùm de valedicẽdo cogitẽ. Co. Ego verò nulla eſſe opus cogitatione arbitror ad remunerandum tuum Vale meo.

FINIS.

